

Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus vuodelta 2024

VALTIONEUVOSTON OIKEUSKANSLERI

K 5/2025 vp

Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus vuodelta 2024

VALTIONEUVOSTON OIKEUSKANSLERI

Oikeuskanslerinvirasto
PL 20, 00023 VALTIONEUVOSTO
oikeuskansleri.fi

ISSN 0356-3200

Taitto: Mainostoimisto Visuviestintä Oy, Taina Ståhl
Paino: PunaMusta Oy

Helsinki 2025

Eduskunnalle ja valtioneuvostolle

Annan perustuslain 108 §:n 3 momentin mukaisesti eduskunnalle ja valtioneuvostolle kertomuksen oikeuskanslerin virkatoimista ja lain noudattamista koskevista havainnoista vuonna 2024.

Nyt käsillä olevan oikeuskanslerin vuosikertomuksen laatimisessa on jatkettu edelleen vuoden 2023 kertomuksessa aloitettua uudistustyötä, jossa tavoitteena on aikaisempaa ajankohtaisempi, tiiviimpi ja havainnollisempi kertomus eduskunnan, valtioneuvoston ja muiden tahojen tiedontarpeisiin.

Oikeuskanslerin laillisuusvalvonnassa kohdennettiin toimintaa edelleen aikaisempaa vahvemmin rakenteelliseen laillisuusvalvontaan. Keskeisenä osana tätä valvontatyötä on lainvalmistelun laillisuusvalvonta, joka kohdistuu erityisesti perustuslain ja kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamiseen, osallistumisoikeuksien toteutumiseen, lainsäädännön johdonmukaisuuteen ja EU-oikeuden asianmukaiseen huomioon ottamiseen. Omia aloitteita avattiin merkittävästi enemmän vuoteen 2023 verrattuna, mikä osaltaan kertoo rakenteellisen laillisuusvalvonnan tehostamisesta.

Valtioneuvostovalvonnassa asiamäärät kasvoivat erityisesti säädösvalvonnan osalta, kun hallitusohjelman toteuttaminen lainsäädäntötyössä vaalikauden toisena vuonna käynnistyi laajemmin. ►

Itärajan turvallisuus ja valtiontalouden synkkenevät näkymät aiheuttivat oikeuskanslerin valvontatyössä edelleen työkuormaa. Tarkempaan laillisuusvalvonnalliseen arviointiin otettujen kantelujen määrä nousi aikaisemmasta vuodesta samoin kuin selvittämistoimia edellyttäneiden kantelujen määrä. Seuraamusratkaisujen osuus kaikista selvittämistoimia edellyttäneistä kanteluasioista laski hieman.

Oikeuskanslerinviraston työtilanne vuoden 2024 lopussa on merkittävästi parempi kuin edellisenä vuonna huolimatta kasvaneista asiamääristä. Kanteluasioita ratkaistiin enemmän kuin niitä tuli vireille, ja kantelujen käsittelyaikoja kirittiin lyhyemmiksi.

Vuonna 2024 oikeuskanslerina on toiminut oikeustieteen tohtori Tuomas Pöysti ja apulaisoikeuskanslerina oikeustieteen tohtori, varatuomari Mikko Puumalainen. Apulaisoikeuskanslerin sijaiseksi määrätty esittelijäneuvos, osastopäällikkönä, oikeustieteen lisen-siaatti, varatuomari Petri Martikainen on hoitanut vuoden 2024 aikana apulaisoikeuskanslerin tehtäviä 118 päivää.

Helsingissä 18. päivänä helmikuuta 2025

Oikeuskansleri **Tuomas Pöysti**

Kansliapäällikkö **Tuula Majuri**

Sisällys

Eduskunnalle ja valtioneuvostolle	3
1 Puheenvuorot	9
Oikeuskansleri Tuomas Pöysti	
Digitalisaatiomyönteisellä lainsäädännöllä turvataan oikeuksia ja tuottavuuden kasvua	10
Digitalisaatiomyönteinen lainsäädäntö toteuttaa ennakkollista oikeusturvaa ja hyvää hallintoa.....	12
Rekisterikeskeisyys ja lainvalmistelun ja tietojärjestelmätyön eriytyminen ovat suomalaisen digitaalisen hallinnon kaksi ajankohtaista systeemiriskiä	17
Lopuksi.....	19
Apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen	
Miksi laillisuusvalvonnan itsenäisyyden ja aseman vahvistaminen on tärkeää?	21
Keskustelu perustuslain valvonnasta.....	21
Ylimpien laillisuusvalvojen riippumattomuus perustuslaissa	23
Ylimmän laillisuusvalvojan raportointivelvoite.....	26
Ylimpien laillisuusvalvojen virkamiesoikeudellinen asema	29
Sokeat pisteet näkyviksi	30
2 Yleiskatsaus toimintavuoteen	33
Keskeistä oikeuskanslerin laillisuusvalvonnassa	34
Ilmoittajansuojelun keskitetyn ilmoituskanavan toiminnasta	36
Oikeuskanslerin kertomuksen uudistaminen	36
Työtilanne.....	37
Kansainvälinen yhteistyö	38

3	Tasavallan presidentin ja valtioneuvoston virkatointen lainmukaisuuden valvonta	41
	LYHYESTI Päätöksenteon valvonta	42
	Ratkaisuja	44
	LYHYESTI Lainvalmistelun laillisuusvalvonta	55
	Lausunto säädösehdotuksesta	56
	ARTIKKELI Milloin hallituksen esityksessä on suotavaa pyytää perustuslakivaliokunnan lausuntoa ja miten oikeuskansleri tätä valvoo?	58
	LYHYESTI Oikeuskanslerin toiminta istuntoasioissa	64
	ARTIKKELI Digitalisaation valvonta turvaa perusoikeuksia ja sujuvaa arkea	67
4	Oikeudenkäytön valvonta	73
	LYHYESTI Tuomioistuinten ja syyttäjien valvonta	74
	Ratkaisuja	78
	Käräjäoikeuksien rangaistustuomioiden tarkastamisessa todetut virheet	85
	ARTIKKELI Tuomioistuinharjoittelu	90
	LYHYESTI Asianajajien, julkisten oikeusavustajien ja luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvonta	94
5	Viranomaisten ja muiden julkista tehtävää hoitavien laillisuusvalvonta	99
	LYHYESTI Viranomaistoiminnan valvonta	100
	Ratkaisuja	104
	ARTIKKELI Sosiaali- ja terveydenhuollon valvonta hyvinvointialueilla	118
6	Ilmoittajansuojelu	123
	LYHYESTI Ilmoittajansuojelu	124
	Oikeuskanslerinviraston keskitetyn ilmoituskanavan toiminta	126

7 Liitteet	129
Liite 1. Julkaistut laillisuusvalvontaratkaisut hallinnonaloittain	130
Liite 2. Lausunnot	141
Liite 3. Laillisuusvalvontakäynnit	146
Liite 4. Tilastot	147
Liite 5. Oikeuskanslerinviraston organisaatio	162

”

Parhaimmillaan julkisen
hallinnon digitalisaatio tuottaa
sujuvaa arkea ja asioidenhoitoa
sekä virheettömämpää
päättöksentekoa.

1 Puheenvuorot

■ Oikeuskansleri Tuomas Pöysti

Digitalisaatiomyönteisellä lainsäädännöllä turvataan oikeuksia ja tuottavuuden kasvua

Nykyaikana elämme, työskentelemme, käymme kauppaa, harrastamme ja leikimme koko ajan yhdessä yhä älykkäämpien tietojärjestelmien ja näiden verkkojen kanssa. Tietomme ja osaamisemme yhdistyvät laajamittaiseen datan käsittelyyn tekoälyn ja muiden tietojenkäsittelyn menetelmien avulla. Tästä on paljon iloa mutta murheitakin tulee. Oikeudellisesti arvioitavaksi tulee sekin, että tyhmistävätkö uudet teknologiat meitä vai saadaanko niistä tuleva hyöty laajasti koko yhteiskunnan sekä eri yritysten ja yksilöiden hyväksi sekä millä pelisäännöillä hyödyt ja haitat jakautuvat.¹

¹ Yhdysvalloissa 41 osavaltiota on nostanut kanteen Meta-yhtiötä vastaan muun muassa sillä perusteella, että yhtiö olisi johtanut yleisöä harhaan ja jättänyt kertomatta sosiaalisen median palveluidensa haitallisista vaikutuksista nuorten henkiselle ja fyysiselle hyvinvoinnille koukuttavuuden johdosta ja sisällyttänyt niihin harhaanjohtavia ja manipuloivia ominaisuuksia, ks. Case 4:23-cv-05448. Kannekirjelmä on saatavilla <https://ag.ny.gov/sites/default/files/court-filings/meta-multistate-complaint.pdf>. Sosiaalisen median haitallisista vaikutuksista tai siitä, että somen ylikäyttö indikoi ongelmista, on myös lisääntyvästi tutkimuskirjallisuutta, ks. esim. Kosola, S. (2022). Lapset, nuoret ja älypuhelimet – tukea 2020-luvun vanhemmille. Lääkärikirja Duodecim, <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01305#s7#s7> ja siinä mainitut lähteet sekä ruotsalaisella aineistolla tehty tutkimus Beeres, D. T., Andersson, F., Vossen, H. G. M., & Galanti, M. R. (2021). Social Media and Mental Health Among Early Adolescents in Sweden: A Longitudinal Study With 2-Year Follow-Up (KUPOL Study). *Journal of Adolescent Health*, 68(5), 953–960. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2020.07.042>. Tämä tematiikka on keskeisellä sijalla hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta, HE 212/2024 vp, https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_212+2024.aspx, valtiosääntöoikeudellisessa ja tarkoituksenmukaisuusarvioinnissa. Kyseisessä laissa rajoitettaisiin mobiililaitteiden käyttöä oppitunneilla ja luotaisiin selkeät oikeudelliset perusteet pelisääntöjen asettamiselle. Toinen tärkeä ulottuvuus on digitaalisen teknologian vaikutukset tuottavuuteen ja uudistumiseen sekä näiden vaikutusten jakautuminen eri yritysten ja kansantalouksien kesken.

Parhaimmillaan julkisen hallinnon digitalisaatio tuottaa sujuvaa arkea ja asioidenhoitoa sekä virheettömämpää päätöksentekoa.² Mutta onko meillä mahdollisuus ymmärtää edes kohtuullisessa määrin, mihin massadataan ja tekoälyyn perustuvat sovellukset meitä ohjaavat? Miten meitä koskevat kokonaan tai osittain automatisoidut päätökset tehdään vai seuraammeko vain ärsykeitä aivan kuin navigaattorilla suunnistettaessa tutustumatta tarkemmin ympäristöömme? Onko meillä mahdollisuus korjata mahdollisia ja jopa todennäköisiä systemaattisia virheitä ja virheellisiä tietoja? Kysymys on vallasta, vauraudesta ja oikeuksista sekä hyvästä hallinnosta että markkinoiden tehokkaasta toimivuudesta digitaalisessa ympäristössä.

Edellisen Euroopan parlamentin ja komission toimikaudella unioni suorastaan urakoi periaatteellisesti merkittävää digitalisaation ja digitaalisen teknologian sääntelyä mutta yksi tärkeimmistä säädöksistä, unionin yleinen tietosuoja-asetus (EU) 2016/679 säädettiin jo vuonna 2016. Useimmat unionin asetukset vaativat jäsenvaltiolta täydentävää lainsäädäntöä niiden suorasta sovellettavuudesta huolimatta ja unionin direktiivit puolestaan on laitettava kansallisesti täytäntöön. Tässä kohdataan hankalia eri perusoikeuksien ja painavien arvojen ja periaatteiden oikeudellisen yhteensovittamisen pulmia, josta viimeisimmän esimerkin tarjoaa unionin datasäädöksen (EU) 2023/2854 toimeenpano.³ Niinpä valtioneuvoston oikeuskanslerin perustuslain 108 §:n 1 virkkeen, 111 §:n 2 momentin ja 112 §:n mukaiseen ylimmän hallitusvallan käytön valvontaan kuuluvan ennakollisen säädösvalvonnan ja muun lainvalmistelun laillisuusvalvonnan työpöydällä on ollut laajalti digitalisaation sääntelyn kysymyksiä. Ylimmälle laillisuusvalvojalle kuuluvat digitalisaation ja automaation kehittämisen ja käytön oikeudelliset reunaehdot ja perus- ja ihmisoikeuksien, hyvän hallinnon ja oikeuden oikeusturvaan sekä ihmisarvon kunnioituksen ja loukkaamattomuuden toteutuminen.

-
- 2 Oikeuskanslerin laillisuusvalvonnassa tämä tuli esille Kelan automaattista päätöksentekoa koskevien oikeuskanslerin ratkaisun valmistelussa. Laskentaa sisältävissä ratkaisuissa automaatiossa tehtiin virkailijakäsittelyä virheettömämpiä päätöksiä, oikeuskanslerin päätös OKV/131/70/2020, <https://oikeuskansleri.fi/-/kelan-automaattinen-paatoksenteko>.
- 3 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) 2023/2854, annettu 13. päivänä joulukuuta 2023, datan oikeudenmukaista saatavuutta ja käyttöä koskevista yhdenmukaisista säännöistä ja asetuksen (EU) 2017/2394 ja direktiivin (EU) 2020/1828 muuttamisesta (datasäädös), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A32023R2854>, ja oikeuskanslerin ennakollisen säädösvalvonnan lausunto sen toimeenpanosta Suomessa, OKV/3082/21/2024, <https://oikeuskansleri.fi/-/eu-n-datasaadoksen-toimeenpano>.

Valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen välisestä tehtäväjaosta annetussa laissa (330/2022) oikeuskanslerille on koottu ylimmän laillisuusvalvojan tehtävät hallinnon automaation yleisiä perusteita ja kehittämistä koskevista asioista. Perus- ja ihmisoikeuksien sekä varsinkin oikeusturvan ja hyvän hallinnon sekä oikeuksiin pääsyn tasapainoinen toteutuminen ovat laajemminkin painopisteenä oikeuskanslerin laillisuusvalvonnassa. Oikeuskanslerin virastossa toimii digiryhmä, joka on sekä valmistellut että suunnitellut oikeuskanslerin digitalisaatioon liittyvää laillisuusvalvontaa ennakkolisessä säädösvalvonnassa, muussa valtioneuvoston valvonnassa, kanteluiden käsittelyssä ja omissa aloitteissa niin, että eri näkökulmia ja laillisuusvalvonnan keinoja yhdistämällä saataisiin mahdollisimman hyvä vaikuttavuus. Digiryhmässä on toteutettu pääosin oikeuskanslerin omiin aloitteisiin perustunutta laillisuusvalvontaohjelmaa, jossa on arvioitu automaattisen päätöksenteon toteutusta verohallinnossa⁴ ja Kelassa,⁵ on pureuduttu eräisiin havaittuihin rekisteripohjaisen julkisen hallinnon ongelma-kohtiin kuten Soteri-rekisterin⁶ ja huoneistotietojärjestelmän ruuhkautumiseen⁷ sekä tarkastellaan automaatiota ja digitalisaatiota oikeudenhoidossa.

Digitalisaatiomyönteinen lainsäädäntö toteuttaa ennakkollista oikeusturvaa ja hyvää hallintoa

Oikeuksiin pääsyyn ja oikeuksien tasapainon kannalta tehokkainta sekä samalla kustannustenhallinnan kannalta parasta on, jos erilaiset oikeudet toteutuisivat jo ennalta. Digitaalisessa yhteiskunnassa ja julkisessa hallinnossa tämä tarkoittaa, että oikeuksien toteutuminen suunnitellaan ja ohjelmoidaan sekä koulutetaan sisälle myös tietojärjestelmiin ja tietorakenteisiin tiedon tielle. Pohjoismaisen

4 Oikeuskanslerin päätös OKV/656/70/2024 automaattinen päätöksenteko verotuksessa, <https://oikeuskansleri.fi/-/automaattinen-paatoksenteko-verotuksessa>. Oikeuskanslerin omasta aloitteesta tarkastettiin ja arvioitiin viranomaisten päätöksenteon luottamuksen ylläpitämiseksi ja hyvän vertailukohdan saamiseksi automaattisen päätöksenteon toteutuksesta, miten uutta suomalaista automaattisen päätöksenteon mahdollistavaa sääntelyä sovelletaan verohallinnossa ja miten se on viety sisälle päätöksentekosääntöihin, tietojärjestelmiin ja päätöksentekoprosesseihin.

5 Oikeuskanslerin oma aloite OKV/2213/70/2024.

6 Oikeuskanslerin päätös OKV/2075/70/2024, <https://oikeuskansleri.fi/-/soteri-rekisterin-ruuhkautuminen-johtui-osittain-puutteellisesta-lainvalmistelusta> ja oikeuskanslerin laillisuusvalvonnallinen lausunto OKV/2370/21/2024, <https://oikeuskansleri.fi/-/sosiaali-ja-terveydenhuollon-valvonnasta-annetun-lain-muuttamisesta>.

7 Oikeuskanslerin päätös OKV/2041/70/2024 huoneistotietojärjestelmän ruuhkautuminen, <https://oikeuskansleri.fi/-/huoneistotietojarjestelman-ruuhkautuminen>.

oikeudellisen digitalisaatioajattelun vanhoja mutta alati ajankohtaisia oivalluksia on tietojärjestelmien ja algoritmien sekä dataprosessien ja tietotekniikalle rakentuvien toimintaprosessien kehittämisen näkeminen tiiviisti osana lainvalmisteluprosessin rinnalla tehtävänä, lainsäätäjän työtä jatkavana toimintana. Näkökulma ja automaatiomyönteisen lainsäädännön käsite oli esillä norjalaisessa oikeuskirjallisuudessa jo 1970-luvulla.⁸ Oikeuskanslerin digitaalisen hallinnon valvonnasta kertomusvuonna 2024 saatu kokemus vahvistaa tämän ajatuksen järjestelmäsuunnittelusta lainsäätäjän työn jatkajana sekä merkittävänä lain toimeenpanoon vaikuttajana.

Lain toteuttaminen tietojärjestelmien avulla edellyttää useita valintoja tietojärjestelmän suunnittelussa ja toteutuksessa. Näissä valinnoissa voidaan tehdä puutteellista harkintaa tai virheitä, jotka estävät oikeuksiin pääsyn. Digitalisaatiossa virheet sitten tehokkaasti kertautuvat ja väärin suunniteltua tietojärjestelmää on kallis korjata. Kaikkia lainsäädännön suomia mahdollisuuksia ei aina voida kirjata tietojärjestelmiin taloudellisella tavalla, joten valintojakin on tehtävä.⁹ Kyse usein onkin siitä, kuinka huolellisella oikeudellisella harkinnalla nämä valinnat tehdään. Tuomioistuinten ja ylimpien laillisuusvalvojien välisessä työnjaossa, jossa tuomioistuinvalvonta on aina ensisijainen, tällaisten systeemisten

Lain toteuttaminen tietojärjestelmien avulla edellyttää useita valintoja tietojärjestelmän suunnittelussa ja toteutuksessa. Näissä valinnoissa voidaan tehdä puutteellista harkintaa tai virheitä, jotka estävät oikeuksiin pääsyn.

8 Esimerkkinä voidaan viitata Bing, J. (1977). Automatiseringsvennlig lovgivning, Tidsskrift for rettsvitenskap, s. 195–227.

9 Tämä oli taustalla olevana juurisyyinä esimerkiksi aikaisempaa työvoimahallinnon sähköistä asiointipalvelua koskeneessa kantelussa, josta apulaisoikeuskansleri antoi päätöksen OKV/1418/10/2020, <https://oikeuskansleri.fi/-/te-toimiston-tyovoimapolitiittiset-lausunnot-ja-sahkoinen-asiointipalvelu>. Valmiisiin vaihtoehtoihin perustuvassa verkkopalvelussa on mahdollisuus myös väärinymmäryksiin. Järjestelmän suunnittelun ja toteutuksen taustalla näyttää oletuksena olleen, että asiakas aina hakee työttömyysetuutta ja kun näin ei ollut tilanne, ajautui sähköinen asiointi järjestelmässä virheelliselle uralle eikä TE-toimistossa asian selvittämisessä tätä asiakkaan aktiivisuudesta huolimatta korjattu. TE-toimiston menettely oli johtanut kantelijalle annettuun työvoimapolitiittiseen lausuntoon, jonka mukaan kantelijalla on oikeus työttömyysetuuteen, jota hän ei ollut edes hakenut. Lausunnolla oli kantelijan edun vastaisesti myös samalla kulutettu hänen mahdollisuutensa myöhemmässä vaiheessa suorittaa lyhytkestoisia opintoja työttömyysturvalla.

ongelmien käsittely joustavalla tavalla sopii luontevasti ylimmille laillisuusvalvojille. Oikeuskanslerin ja apulaisoikeuskanslerin laillisuusvalvontahavaintojen perusteella ongelmia Suomessakin ovat aiheuttaneet punnintaa sisältävien periaate -tyyppisten normien toteuttaminen tietojärjestelmissä. Konkreettinen esimerkki on alaikäisen potilastietojen näkyminen huoltajille potilastietojärjestelmissä, josta apulaisoikeuskansleri on antanut useita päätöksiä. Vaikeudet teknisen ratkaisun toteuttamisessa eivät ole peruste sille, että tietojärjestelmässä on edelleenkin lakiin perustumaton ikäraja. Laillisuusvalvonnassa arvioidussa potilastietojärjestelmässä ja sitä hyödyntävissä toimintaprosesseissa ei ole myöskään toteutettu selkeää ja asiakkaalle helppoa menettelyä, jolla potilastapahtumakohtainen harkinta alaikäisen potilastietojen näkyvyydestä lapsen huoltajalle voitaisiin toteuttaa. Tällainen mahdollisuus tulisi itsemääräämisoikeuden turvaamiseksi kuitenkin olla.¹⁰

Pohjoismaisten oikeusasiamiesinstituutioiden kesken on tehty yhteistyötä siinä, miten jo ennakkolisesti voitaisiin valvoa automaattisen päätöksenteon ja automatisoidun tiedonvaihdon toteutusta julkisten tehtävien hoidon tietojärjestelmissä. Vuonna 2023 oikeuskansleri järjesti Tanskan oikeusasiamiehen kanssa teemasta työpajan.¹¹ Aihe on ollut esillä Pohjoismaiden ja Baltian oikeusasiamiesten (ja oikeusasiamiehiin rinnastuvien oikeuskanslereiden) yhteistyössä sekä laajemmin eri eurooppalaisten oikeusasiamies -instituutioiden yhteistyössä. Automaation ja tekoälyn valvonnan kysymyksissä naapurimaamme Viron oikeuskansleri on ollut myös aktiivinen ja aloitteellinen. Valvonnan näkökulmien kehittämistä varten oikeuskanslerinvirasto on osallistunut tai ollut järjestämässä työpajoja automaation ja digitaalisten järjestelmien arvioinnista yliopillisten tutkijoiden kanssa.¹² Suomessa oikeuskanslerin laillisuusvalvonnassa on omilla aloitteilla

10 Apulaisoikeuskanslerin ratkaisu OKV/653/80/2024 HUS-yhtymän asiakas- ja potilastietojärjestelmän (Apotti) ajantasaisuus alaikäisten tietojen näkymisessä huoltajille, <https://oikeuskansleri.fi/-/hus-yhtymän-asiakas-ja-potilastietojärjestelmän-ajantasaisuus-alaikäisten-tietojen-näkymisessä-huoltajille>.

11 Tanskan oikeusasiamiehen kertomuksen vuodelta 2023 teema-artikkelissa kuvataan heidän työtään IT-järjestelmien valvonnassa, s. 48-51, https://www.ombudsmanden.dk/Media/638482443974399969/FO_Beretning%202023%209.4.23.pdf.

12 Kansainvälisen työpajasarjan tuloksena on julkaistu oikeuden siirtämisessä tietojärjestelmiin käytäviin ajattelu- ja suunnittelumalleihin pureutunut Digital Society -aikakauskirjan teemakokoelma vuonna 2024, ks. <https://link.springer.com/collections/idjeeicjba>. Kirjoituksessani kuvaan Tanskan oikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin laillisuusvalvontatyötä tietojärjestelmien ja niiden hyödyntämisen osalta, ks. Pöysti, T. The Precautionary Approach Design Pattern. DISO 3, 5 (2024). <https://doi.org/10.1007/s44206-024-00090-6>.

pyritty varmentamaan automaattista päätöksentekoa koskevan yleislainsäädännön hyvä toimeenpano suurimmissa automaatiota hyödyntävissä viranomaisissa ja siten luomaan luottamusta ja edistämään automaation mahdollisuuksien oikeudellisesti hyväksyttävää hyödyntämistä.

Norjassa, Tanskassa ja Ruotsissa digitalisaatiomyönteinen tai digitalisaatiolle edellytyksiä luova lainsäädäntö nähdään keinona yhdistää tehokkaasti toimivat markkinat, pohjoismaiselle mallille perustuva hyvä hallinto, joka toimii tehokkaalla tavalla sekä digitaalisen teknologian hyödyntäminen. Norjassa käytetään tutkimuksessa ja osassa virallisasiakirjoja digitaalisen hyvinvointivaltion käsitettä.¹³ Tanskassa, Norjassa ja Ruotsissa sekä Euroopan komissiossa on pyritty määrittelemään digitalisaatiomyönteisen lainsäädännön ja sen erityistapauksen, automaatiomyönteisen lainsäädännön lainsäädäntöperiaatteita.¹⁴ Systemaattisin pohjoismainen digitalisaatiomyönteisen ja sen osana automaatiomyönteisen lainsäädännön periaatteiden erittely sisältyy Norjassa vuoden 2025 alussa julkaistuun Oslon yliopiston professorin Dag Wiese Schartumin kirjaan digitaalisen yhteiskunnan lainsäädännöstä, jossa esitetään 19 yleistä lainsäädännön muotoa ja sisältöä ohjaavaa periaatetta.¹⁵ Pohjoismaiden ja Euroopan komission sääntelyperiaatteita ja sääntelyn arvioinnin työkaluja on oikeuskanslerin laillisuusvalvonassa saadun käsityksen mukaan mahdollista ja hyödyllistä käyttää Suomessaakin lainvalmistelussa säädösvalmisteluohjeidemme ja lainsäädännön vaikutusarviointiohjeen täydentäjänä.¹⁶

13 Nordrum, J., Fløysvik, C. & Ingunn, I. (2022). En vidunderlig ny velferdsstat? Rettsstaten møter den digitale velferdsstaten. Tidsskrift for velferdsforskning volum 25 (3), 1–19. DOI: <https://doi.org/10.18261/tfv.25.3.1> ja Ik Dahl, I. (2024). Når retten møter fremtidens digitale velferdsstat. Stat og Styring volum 34 nr. 3, 35–42. DOI: <https://doi.org/10.18261/stat.34.3.7>.

14 Norjassa digitaliseringsdirektoratet, digitalisaatiovirasto, on antanut ohjeet digitalisaatioystävällisestä sääntelystä: <https://www.digdir.no/datadeling/veileder-digitaliseringsvennlig-regelverk/2856>. Euroopan unionin paremman sääntelyn työkalupakissa on ohjeet digitaaliseen yhteiskuntaan sopeutuvan ohjauksen ja sääntelyn valmistelusta, ks. Better Regulation Toolbox, 2023, https://commission.europa.eu/law/law-making-process/planning-and-proposing-law/better-regulation/better-regulation-guidelines-and-toolbox/better-regulation-toolbox_en, ks. varsinkin TOOL#28. Tanskan digitalisaatiohallituksen vahvistamat digitalisaation kannalta selkeän sääntelyn periaatteet ovat saatavilla <https://digst.dk/digital-transformation/digitaliseringsklar-lovgivning/>.

15 Wiese Schartum, D. (2025). Lovgivning i et digitalt samfunn. Om å bruke lover for å fremme og temme algoritmene. CompLex, University of Oslo, erityisesti s. 91–141; kirja on avoimena julkaisuna saatavissa https://www.jus.uio.no/ifp/forskning/om/publikasjoner/complex/2025/complex_2025_1.pdf.

16 Oikeuskanslerin lausunto digitalisaation edistämisen ohjelman loppuraportista, OKV/2791/21/2022, <https://oikeuskansleri.fi/-/digitalisaation-edistamisen-ohjelman-tyoryhman-loppuraportti>.

Keskeisiä viestejä muiden pohjoismaiden käytännöistä on teknologianeutraalisuuden oikea ymmärtäminen sekä yhtäältä oikeussääntöjen tarkkaan soveltamiseen ilman merkittävää harkintavaltaa ja toisaalta laajaan faktoihin ja arvostuksenvaraisiin periaatteisiin nojautuvan harkinnan riittävän selkeä erottaminen automaation mahdollistamista varten. Selkeät säännöt voidaan myös automatisoida ja valmistelussa on tarpeen miettiä digitaalisen toimeenpanon ja automatisoitavuuden mahdollisuuksia. Lisäksi automaatio edellyttää oikaisuvaatimusmenettelyä tai muuta vastaavaa nopeaa mutta samalla tosiasiallisesti tehokasta oikeussuojakeinoa virheiden korjaamiseen. Suurimmat automaation hyödyt ovat kuitenkin varsinaista päätöksentekoa tukevissa toiminnoissa ja liittyvät myös palveluiden ja prosessien sekä asioinnin järjestämiseen uudella tavalla.

Digitalisaatiomyönteinen lainsäädäntö on riittävän yksinkertaista ja siinä yleis- ja erityislainsäädännön välinen suhde ja tarkoitukset sekä eri lakien väliset suhteet samoin kuin suhde Euroopan unionin lainsäädäntöön ovat selkeitä.¹⁷ Digitalisaation hyötyjen saavuttamisen kannalta tämä tarkoittaa suomalaisessa lainsäädäntötyössä sitä, että kansallisten sääntöjen suhteen Euroopan unionin oikeuteen on tarpeen olla selkeitä ja toisaalta sitä, että unionin oikeuden päälle tulevan lisäsääntelyn hyötyjä ja soveltamisen sujuvuutta on huolella ja kriittisestikin arvioitava. Esimerkiksi Euroopan unionin tekoälyasetuksen (EU) 2024/1689 soveltamisalalla lähtökohtana on, että kansallisia lisäsääntöjä ei ole tarpeen eikä myöskään yleensä saa antaa. Mikäli hallitus haluaa edistää digitalisaatiota, innovaatioita ja hallinnon automatisointia Suomessa, tulee näitä koskevan lainsäädännön olla selkeää ja helposti sovellettavaa. Ylimääräistä hallinnollista taakkaa tulee välttää ja sitä muodostuu erityisesti siitä, että lainsäädäntö jättää turhan paljon asioita tulkinnalle avoimeksi.¹⁸

Nykyinen pirstaleinen ja sekava tietosuojaa ja julkisuutta sekä muitakin digitalisaatiossa keskeisiä kysymyksiä koskeva lainsäädäntö haittaa julkishallinnon digitalisointia. Sääntelyn selkeyttämisen pohtiminen edistäisi digitalisaation

¹⁷ Sääntelyn selkeyttä korostetaan muun muassa Tanskan digitalisaatiovalmiin lainsäädännön periaatteissa, ks. Digitaliseringsstyrelsen, <https://digst.dk/digital-transformation/digitaliseringsklar-lovgivning/vejledning/>.

¹⁸ Oikeuskanslerin ennakkollisen säädösvalvonnan lausunto tekoälyasetuksen kansallisesta toimeenpanosta, OKV/2594/21/2024, <https://oikeuskansleri.fi/-/tekoalyasetuksen-kansallinen-toimeenpano>.

kestävää hyödyntämistä.¹⁹ Puutteet oikeudellisessa osaamisessa ja rohkeudessa soveltaa lainsäädäntöä ovat käytännössä esteenä digitalisaation mahdollisuuksien hyödyntämiselle. Riittävällä ja ajantasaisella oikeudellisella osaamisella on näin digitalisaation hyödyntämistä edistävä vaikutus. Lisäksi lainvalmistelua ja hallinnon kehittämistä tukevalla ohjauksella sekä keskeisten valvovien viranomaisten antamalla ohjauksella sekä mahdollisuuksilla antaa roolinsa puitteissa ohjausta on samoin huomattava vaikutus mahdollisuuksiin tарттumisessa. Merkittäviä toimijoita tässä ovat esimerkiksi tietosuojavaltuutettu ja erityisesti Euroopan tietosuojaneuvosto sekä EU:n tekoälytoimisto sekä Euroopan tekoälyneuvosto.²⁰ Norjassa painotetaan lainvalmistelusta vastaavien ministeriöiden osaamista ja voimavaroja sekä seurata ja tarvittaessa nopeasti ryhtyä tarvittaviin lainvalmistelutoimiin lakien ajantasaisuuden varmistamiseksi.

Rekisterikeskeisyys ja lainvalmistelun ja tietojärjestelmätyön eriytyminen ovat suomalaisen digitaalisen hallinnon kaksi ajankohtaista systeimiriskiä

Suomalaisen yhteiskunnan ja julkisen hallinnon digitalisaatiossa on havaittavissa kaksi erityistä huomiota vaativaa riskikohtaa. Näihin olisi tarvetta kiinnittää huomiota. Suomessa on ensinnäkin taipumusta ryhtyä laajoihin lainsäädännöllisiin uudistuksiin, joiden toimeenpanossa keskeisessä asemassa on mittava tietojärjestelmän uudistus. Näissä on sääntelyn teknologianeutraalisuudesta huolimatta olennaisen tärkeää, että lainvalmistelua ja tietojärjestelmäkehittämistä sekä hallinnon voimavarojen kohdentamista ja prosessien järjestämistä tehdään yhteinäisesti johdettuna kokonaisuutena ja että jo lainvalmistelussa huolehditaan lain toimeenpantavuudesta myös tietojärjestelmissä sekä uusia tietojärjestelmiä hyödyntävissä prosesseissa. Toiseksi Suomi on erilaisten laajojen rekistereiden luvattu maa ja hallinnossa nojaututaan laajasti keskitetyssä rekisterissä oleviin tietoihin.

¹⁹ Oikeuskanslerin lausunto tietosuojasääntelyn uudistuksesta, OKV/1563/21/2024, <https://oikeuskansleri.fi/-/tietosuojasääntelyn-uudistus>.

²⁰ Oikeuskanslerin lausunto digitalisaation edistämisen ohjelman loppuraportista, OKV/2791/21/2022, [https://oikeuskansleri.fi/-/digitalisaation-edistämisen-ohjelman-tyoryhman-loppuraportti](https://oikeuskansleri.fi/-/digitalisaation-edistamisen-ohjelman-tyoryhman-loppuraportti). Oikeuskanslerin puheenvuoro hallituksen tekoälyiltakoulussa 2.10.2024, OKV/357/24/2024, <https://oikeuskansleri.fi/-/valtioneuvoston-oikeuskanslerin-puheenvuoro-hallituksen-iltakoulun-tekoalya-koskevassa-keskustelussa-2.10.2024>.

Oikeuskanslerin laillisuusvalvonnassa on tässä suhteessa arvioitu oikeuskanslerin omasta aloitteesta kansalaisille ja yrityksille tärkeän huoneistotietojärjestelmän ja sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan ja sen yritysten ja yrittäjien elinkeinonharjoittamisen kannalta ratkaisevan tärkeän sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajien Soteri-rekisterin rekisteröintien ruuhkautumista. Lainsäädäntövaiheessa ja lainsäädäntöä sekä siihen liittyvää uudistusta valmisteltaessa on ministeriön valmisteluvastuuseen kuuluvana velvollisuutena yhdessä muiden viranomaisten kanssa arvioida ja ennakoida järjestelmään ja sen käytölle sekä järjestelmää hyödyntäville prosesseille kohdistuvat tarpeet.²¹ Totesin lainsäädäntöuudistusten ja siihen liittyvien digitalisaatiohankkeiden toimeenpanoa yleisesti koskevana vaatimuksena, että lain toimeenpanon ja yleensä perus- ja ihmisoikeuksien ja hyvän hallinnon vaatimukset tietojärjestelmille ja niiden kehittämiselle ja hankinnalle tulee arvioida ja tarvittavat tietojärjestelmähankkeet toteuttaa kiinteässä yhteydessä lainvalmistelun kanssa siten, että lainsäädännön toimeenpanolle hyvän hallinnon mukaisesti on myös tietojärjestelmien osalta tarvittavat edellytykset.²²

Hyvään digitaalisen yhteiskunnan lainsäädäntöön ja hyvään digitaaliseen hallintoon kuuluu oikeusturvasta ja hyvästä hallinnosta ennakkoon huolehtiminen. Tällöin on tarvetta kiinnittää huomiota riskeihin ja siihen, miten ne saadaan myös mahdollisimman sujuvasti korjattua ilman, että yksilön tai yrityksen oikeusturva vaarantuu tai joutuvat kohtuuttoman hankaliin tilanteisiin. Suomi on suurten rekistereiden ja niiden laaja-alaisen hyödyntämisen luvattu maa. Laajoihin keskitettyihin rekistereihin sisältyy merkittäviä yleisiä ja yksittäisiä riskejä. Rekistereistä, kuten tulotietojärjestelmästä ja positiivisesta luottorekisteristä, on säädetty perustuslaissa säädettyä henkilötietojen suojaa ja muita perusoikeuksia kunnioittaen ja rekistereiden tietojen käyttötarkoituksen laajentaminen ja rekisterin laajentaminen ovat helposti jännitteessä yksityiselämän ja henkilötietojen suojan

21 Huoneistotietojärjestelmän osalta lainsäädäntövaiheessa on oikeuskanslerin arvion mukaan ennakoitu järjestelmälle kohdistuvat tarpeet pääosin riittävällä tavalla. Oikeuskanslerin päätös OKV/2041/70/2024, <https://oikeuskansleri.fi/-/huoneistotietojarjestelman-ruuhkautuminen>.

22 Oikeuskanslerin päätös OKV/2075/70/2024, Soteri-rekisterin ruuhkautuminen johtui osittain puutteellisesta lainvalmistelusta, <https://oikeuskansleri.fi/-/soteri-rekisterin-ruuhkautuminen-johtui-osittain-puutteellisesta-lainvalmistelusta>. Soteri-rekisteriä ja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajia ja valvontaa koskevaa uutta lainsäädäntöä valmisteltaessa ministeriössä ei ollut kyetty riittävästi ennakoimaan lain toimeenpanon vaatimaa aikaa ja resursseja, minkä lisäksi rekisteröintijärjestelmä oli otettu käyttöön jossain määrin keskeneräisenä eikä aika lain hyväksymisen ja voimaantulon välillä ei ollut riittävä.

kanssa. Virheellinen tieto keskitetyssä rekisterissä voi aiheuttaa yksilölle tai yritykselle merkittävää haittaa tai vaivaa. Rekistereiden tietoja hyödyntävässä hallinnossa rekistereiden tietojen oikeellisuus ja helppo korjattavuus sekä virheellisiin tietoihin liittyvät oikeusturvatakeet on nähdäkseni jatkossa nostettava keskeisiksi hyvän hallinnon ja oikeusturvan takeiksi. Tietojen täsmällisyys ja virheettömyys käyttötarkoitukseen sekä korjattavuus ovat EU:n yleisen tietosuojasetuksen 5 artiklan 1 kohdan d alakohdan mukaisia yleisiä tietosuojaperiaatteita, jonka toteutumisesta vastaa rekisterinpitäjä mutta kerättäessä ja luovutettaessa tietoja laajalti hallinnosta ja hallintoon on tarpeen huolehtia tähän liittyvistä hallinto-oikeudellisista oikeussuojakeinoista tietoja hyödynnettäessä samoin kuin tietosuojalainsäädännön edellyttämän virheiden korjaamisen sujuvuudesta. Samoin tulee huolehtia rekistereiden ja niiden päivitysten toimivuudesta, ajantasaisuudesta ja viiveettömyydestä.²³

Lopuksi

Digitalisaation vaikutukset yhteiskuntaan, yrityksiin ja yksilöihin sekä koko suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan suuriin tulevaisuuden kysymyksiin kuuluvan tuottavuuden kehitykseen ovat merkittävät. Digitalisaation ja digitaalisen teknologian sääntely herättää monia perustavanlaatuisia kysymyksiä. Osa kysymyksistä on uusia ja osassa taas toistuvat perinteiset oikeudelliset ongelmat, joihin vastataan osin uusissa oloissa. Euroopan unionin ja Suomen oikeudessa on perus-

Digitalisaation vaikutukset yhteiskuntaan, yrityksiin ja yksilöihin sekä koko suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan suuriin tulevaisuuden kysymyksiin kuuluvan tuottavuuden kehitykseen ovat merkittävät.

²³ Oikeuskanslerin laillisuusvalvonnallinen lausunto positiivisen luottotietorekisterin laajentamisesta taloyhtiölainoihin, OKV/2659/21/2024, <https://oikeuskansleri.fi/-/positiiviseen-luottotietorekisteriin-lisattavat-tiedot-taloyhtiolainoista>; oikeuskanslerin ennakkotarkastusmuistio hallituksen esityksestä tulotietojärjestelmästä ja positiivisesta luottotietorekisteristä annetun lain muuttamisesta, OKV/2040/23/2024. Ks. tässä kertomuksessa teema-artikkeli "Digitalisaation valvonta turvaa perusoikeuksia ja sujuvaa arkea". Perustuslain 21 §:n ja julkisen vallan käytön lakiperustaisuuden näkökulmasta perustuslakivaliokunta on edellyttänyt, ettei automaattisessa päätöksenteossa massaluonteisestakaan toiminnassa saa vaarantaa hyvän hallinnon vaatimuksia tai asianosaisen oikeusturvaa (PeVL 81/2022 vp, PeVL 7/2019 vp, s. 8–9; ks. myös PeVL 49/2017 vp, s. 5, PeVL 35/2005 vp, s. 2).

teltua turvata eri perusoikeudet ja oikeuksiin pääsy sekä hyvä hallinto tasapainoisesti. Samalla on tarpeen huolehtia, ettei sääntelyn aiheuttama taakka tule kohutuuttomaksi ja innovaatioiden tekemiselle ja tuottavuuden edistämiseksi turhia esteitä. Tasapainotuksessa digitalisaatiomyönteisen lainsäädännön järjestelmällinen kehittäminen auttaa. Samalla se rakentaa kestävästä pohjoismaista digitaalista hyvinvointiyhteiskuntaa.

■ Apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen

Miksi laillisuusvalvonnan itsenäisyyden ja aseman vahvistaminen on tärkeää?

Keskustelu perustuslain valvonnasta

Kotimaisen oikeuspoliittisen keskustelun aiheena on viime aikoina ollut perustuslain valvonta sekä perus- ja ihmisoikeuksien turvaaminen. Herätteenä ovat olleet oikeuslaitoksen riippumattomuutta heikentäneet tapahtumat Puolassa ja Unkarissa, mutta myös Venäjän aggressiiviset toimet.

Keskustelun lähtökohtana oli ensin huoli, että oikeusjärjestelmämme ei olisi kriisioloissa ja hyökkäyksen kohteena riittävän vahva suojaamaan tuomiovallan käytön riippumattomuutta. Tätä keskustelua ryhdyttiin jäsentämään ripeästi ja oikeusministeriö asetti 15.1.2024 Oikeuslaitoksen riippumattomuuden perustuslailliset takeet -työryhmän (OM011:00/2024). Sen tehtävänä on ”tehdä ehdotus oikeuslaitoksen riippumattomuuden edellyttämistä säännösmuutoksista erityisesti varmistumalla oikeuslaitoksen riippumattomuuden perustuslaillisista takeista.”

Väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyin maahantulon torjumiseksi koskevan lain – tai näkökulmasta riippuen rajalain, rajaturvallisuuslain taikka kääntytyslain – säätäminen kesällä 2024 kiihdytti tätä keskustelua entisestään ja toi siihen uusia ulottuvuuksia. Perustuslakivaliokunta hyväksyi sääntelyn, joka oli valiokunnankin mukaan ilmeisessä ristiriidassa (turvapaikanhakijoita koskevan) palautuskiellon ehdottomuuden kanssa, eikä siten ollut yhteensopiva Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa. Perustuslakivaliokunta päätyi

ratkaisuunsa nojaten ylimpien laillisuusvalvojien kannanottoihin ja erityisesti oikeustiedettä edustaneiden asiantuntijoiden oltua vastakkaisella kannalla.²⁴

Lain taustalla olivat muun muassa valtioneuvoston aiemmin tekemät itärajan sulkemista koskevat päätökset ja niistä käyty keskustelu. Päätökset perustuivat olennaisesti salassa pidettävään aineistoon. Se oli luonnollisesti valtioneuvoston jäsenten, mutta myös laillisuusvalvontaa tehneiden oikeuskanslerin ja apulais-oikeuskanslerin käytössä.

Laillisuusvalvojilla on ollut siis olennainen rooli viime aikaisissa oikeusvaltion kannalta keskeisissä tapahtumissa. On selvää, että kysymystä oikeusvaltion turvaamisesta ei tule rajoittaa vain tuomareihin taikka ylimpien tuomioistuinten nimittämismenettelyihin ja kokoonpanoihin. Keskustelun tulisi ulottua siten oikeuslaitokseen, perustuslakivaliokunnan asemaan, mutta myös laillisuusvalvontaan.

Arvioinnissa ei myöskään tulisi käsitellä näitä toimijoita erillisinä, vaan myös suhteessa toisiinsa. On tärkeää, että jokainen näistä osasista pystyy omassa roolissaan turvaamaan oikeusvaltion, mutta osa siitä turvasta muodostuu näiden toimijoiden välisistä suhteista.²⁵

24 PeVL 26/2024 vp – HE 53/2024 vp [https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/HE+53/2024, kappaleet 42 ja 43](https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/HE+53/2024,kappaleet+42+ja+43). Käännetytlakia koskevassa lausunnossaan valiokunta nojasi valiokunnan puheenjohtaja Heikki Vestmanin mukaan eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläisen, valtioneuvoston oikeuskansleri Tuomas Pöystin sekä emeritusprofessori Mikael Hidénin kannanottoihin, <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/05a5e924-1d11-44fa-8e6c-cfdef72e7f88>

Oikeuskanslerin lausunto <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2024-AK-24315.pdf>

Oikeusasiamiehen lausunto <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2024-AK-24318.pdf>

Ks. myös oikeuskansleri Tuomas Pöystin puheenvuoro Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus vuodelta 2023: Oikeuskanslerin laillisuusvalvonta kansallisen turvallisuuden ja oikeusvaltioperiaatteen yhteensovittamisessa, s. 12–24, K 11/2024 vp.

25 Oikeuskanslerin lainkäytön laillisuusvalvonnan ja riippumattomien tuomioistuinten välisestä suhteesta ks. Puheenvuoro oikeusministeriön Riippumaton oikeuslaitos oikeusvaltion turvana -kuulemistilaisuudessa 26.9.2024, <https://oikeuskansleri.fi/-/apulaisoikeuskansleri-mikko-puumalainen-miten-oikeuslaitosta-valvotaan-sen-riippumattomuutta-kunnioittaen>

Ylimpien laillisuusvalvojien riippumattomuus perustuslaissa

Oikeuspoliittisen keskustelun yhdenlainen perinneaihe on ollut oikeuskanslerin asema. Erityisesti kriittisessä sävyssä on puhuttu ”kruununjuristista”, jolloin institutionin itsenäisyys ja riippumattomuus on kyseenalaistettu. Valtioneuvoston oikeuskansleri on silloin nähty osaksi valtioneuvostoa ja sen neuvonantajana eikä sen yhteydessä toimivana itsenäisenä ja riippumattomana laillisuusvalvojana.²⁶

Oikeuskanslerit ovat eri tavoin pyrkineet tekemään parhaansa tämän käsityksen torjumiseksi, mutta silti se elää sitkeästi ja myös uusiutuu uusien tapahtumien myötä. Kysymyksenasettelu sinänsä on tärkeä, koska hallituksen neuvonantajan on vaikea olla sen itsenäinen laillisuusvalvoja.

Laillisuusvalvonnan ja valvottavien suhdetta on usein kuvattu ilmaisulla ”käsi-varren mitan päässä”. Valvoja ei ole silloin liian lähellä, mutta ei liian etäälläkään.

Liiallinen palvelualttius ja läheisyys valvottaviin voi hämärtää laillisuusvalvonnan periaatteellisen erillisyyden poliittisesta vallankäytöstä ja tuoda laillisuusvalvojan liian lähelle poliittista päätöksentekoa. Tämä hämärtää myös poliittisen päätöksenteon demokraattisen perusluonteen ja siihen kuuluvan vastuun. Oikeuskanslerihan ei ole saanut vaaleissa yhtään ääntä eikä ole poliittisesti vastuunalainen.

Oikeusvaltion turvaamisen kannalta oikeuskanslerin toimintaa arvioitaessa olennaista on myös nähdä, ettei vaarallista ole vain aktiivinen puuttuminen, vaan yhtä vaarallista, mutta näkymättömämpää, on aktiivinen puuttumattomuus.

Laillisuusvalvojan arvioitavaksi voi tulla asioita, joissa hän on ainoa oikeudellinen kontrollimekanismi. Esimerkkinä tästä on asia, joka päätetään vain valtioneuvostossa. Tällöin asia ei päädy eduskunnan arvioitavaksi. Joissakin tilanteissa keskeinen osa päätöksenteosta perustuu salassa pidettävään aineistoon, jolloin läpinäkyvyys ja julkisuuden harjoittama mielekäs kontrolli puuttuu. On myös tilanteita, joissa nämä tekijät yhdistyvät samassa asiassa.

²⁶ Perustuslakivaliokunnankin käytännössä on takavuosilta lausuma, jossa se on käsitellyt oikeuskansleria hallituksen neuvonantajana. <https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=pevm+9/2005>

Toisaalta liiallinen etäisyyskin on ongelmallista. Se voi johtaa tietokatveisiin, tuntuman häviämiseen poliittisen päätöksenteon realiteeteista, asiantuntemattomuuteen ja lopulta marginalisoitumiseen ja auktoriteetin menettämiseen. Poliitiikan teon dynamiikkaa ja sen sisältöä tulee tuntea, jotta voisi arvioida sen oikeudellisia ehtoja.

Kun oikeuskansleri-instituutio on samalla myös henkilö, persoonakohtaisilla valinnoilla ja ominaisuuksilla on merkitystä siinä, kuinka pitkäksi se käsivarren mitta lopulta muodostuu. Sekä oikeuskansleria ja oikeusvaltiota auttaisi, jos omaa toimintaa suunnatessa käytettävissä olisi selkeät säännökset ja niitä koskevat ajantasaiset lainvalmistelutyöt.

Tästä näkökulmasta on hyvä kiinnittää huomiota kahteen oikeuskanslerin asemaan ja tehtävää koskevaan seikkaan.

Ylimpien laillisuusvalvojien itsenäisyydestä ja riippumattomuudesta ei ole nimenomaista säännöstä perustuslaissa. Perustuslain kokonaisuudistuksen esitöissä on kyllä oikeuskansleria koskeva maininta. Perustuslain 69 §:n yksityiskohtaisten perustelujen mukaan oikeuskanslerin todetaan olevan valtioneuvoston yhteydessä, mutta ”organisatorisesta asemastaan huolimatta valtioneuvostosta oikeudellisesti riippumaton laillisuusvalvoja”. (HE 1/1998 vp, s. 119)

Perustuslaista siis puuttuu ylintä laillisuusvalvontaa koskeva perussäännös. Sellainen on esimerkiksi valtiolliseksi tehtäväksi säädetystä tuomiovallan käytöstä: ”tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet, ylimpinä tuomioistuinmina korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus.” Laillisuusvalvontaa ei ole ollut tapana mieltää valtiolliseksi tehtäväksi, jolloin sen itsenäisyyttä ja riippumattomuutta koskevan sääntelyn paikka voisi olla laillisuusvalvontaa koskevassa perustuslain 10 luvussa ja sen 108 §:ssä. Olennaisempaa on kuitenkin säännöksen sisältö laillisuusvalvonnan riippumattomuuden turvaajana oikeusvaltion kokonaisuudessa.

Toinen huomio tässä yhteydessä liittyy oikeuskansleria koskevien perustuslain avainsäännösten – eli 108 §:n 1 ja 2 momentin – väliseen suhteeseen. Perustuslain säädännäinen tilanne ei valitettavasti ole omiaan vahvistamaan oikeuskanslerin riippumattomuutta. Se ei erottele yksiselitteisesti yhtäältä laillisuusvalvontaa ja

toisaalta oikeudellista konsultaatiofunktioita, eikä myöskään tee valintaa näiden välillä eli kumpaa tehtävää varten oikeuskansleri lopulta on. Kumpikin ovat kuitenkin oikeuskanslerin tehtäviä, joista ei voi kieltäytyä.

Perustuslain 108 §:n 1 momentti puhuu valvonnasta: 1 momentti säättää tehtäväksi ”valvoa valtioneuvoston ja tasavallan presidentin virkatoimien lainmukaisuutta” ja ”valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa.” Pykälän 2 momentissa tehtäväksi säädetään, että ”oikeuskanslerin on pyydettäessä annettava presidentille, valtioneuvostolle ja ministeriöille tietoja ja lausuntoja oikeudellisista kysymyksistä.”

Tämä voi teoriassa vaikuttaa selvältä ja onhan säännöksessä tärkeä määre ”oikeudellisista kysymyksistä”. Momenttien välisen suhteen voi hahmottaa niin, että 1 momentti koskee valtioneuvoston ja tasavallan presidentin päätöksenteon oikeudellisten rajojen hahmottamista ja niiden noudattamisen valvontaa. Toisen momentin voi katsoa koskevan näiden oikeudellisten rajojen sisällä tapahtuvan harkintavallan käytön ohjaamista antamalla tietoja ja lausuntoja oikeudellisista kysymyksistä. Tämä voi pitää sisällään myös varoituksen päätöksentekijää uhkaavasta mahdollisuudesta lain rikkomiseen.

Säännös ei sen sijaan sisällä – eikä salli – oikeuskanslerin vaikuttamista ratkaisuvaihtoehtojen valintaan ja sen tarkoituksenmukaisuuden arviointiin, toisin sanoen neuvonantajan tehtävässä toimimista.

Käytännön intensiivisessä vuorovaikutuksessa päätöksentekijöiden kanssa voi toisinaan olla kuitenkin vaikea tehdä eroa näiden eri elementtien välillä. Tämä voi olla vielä vaikeampaa hahmottaa ulkopuolisen silmin, joka tekee arvioitaan oikeuskanslerin laillisuusvalvonnan uskottavuudesta sen perusteella, miltä asiat hänelle näyttävät.

Voisi siis olla aiheellista pohtia oikeuskanslerin tehtäviin kuuluvan laillisuusvalvonnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden vahvistamista perustuslaissa.

Voisi siis olla aiheellista pohtia oikeuskanslerin tehtäviin kuuluvan laillisuusvalvonnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden vahvistamista perustuslaissa. Myös 108 §:n 2 momentin säätämän tehtävän selkeyttäminen ja suhde laillisuusvalvontatehtävään saattaisi olla tarpeen.

Ylimmän laillisuusvalvojan raportointivelvoite

Suomalaisessa valtiosäännössä vakiintuneilla käytännöillä on merkittävä rooli, joita sitten toisinaan kirjataan perustuslakiin ja muuhun lainsäädäntöön. Yleisemminkin tavoitteina viimeaikaisissa perustuslain uudistuksissa on ollut pyrkimys perustuslain täydellisyyteen. Toisin sanoen itse laista pitäisi ilmetä sen keskeinen sisältö eikä käytännöistä, jotka vain asiantuntijat tuntevat taikka joiden yleisesti oletetaan olevan olemassa.

Valtiosäännön perusidea on se, että siinä suvereeni rajoittaa omaa valtaansa. Toisin sanoen se asettaa valtaansa rajoittavia tai sen käyttöä koskevia sääntöjä, joita se myös itse sitoutuu noudattamaan. Perustuslaissa tämä on ilmaistu 2 §:n 3 momentissa: ”Julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.” Oikeusvaltioperiaate takaa, että myös suvereenin vallan käyttö on ennustettavaa ja läpinäkyvää ja valtiosäännön täydellisyyseriaate toteuttaa näitä tavoitteita.

Perustuslaissa on säädetty oikeuskanslerin raportointivelvoitteista. Tavanomaisemmin raportointi toteutuu perustuslain 108 §:n 3 momentin perusteella oikeuskanslerin antaessa ”virkatöimistään ja lain noudattamista koskevista havainnoistaan” vuosittain eduskunnalle ja valtioneuvostolle kertomuksensa. Toinen ja eräänlainen äärimuoto oikeuskanslerin toiminnan raportoinnista on perustuslain 117 §:ssä säädetty rikosvastuu.

Oikeuskanslerin kertomus sisältää laillisuusvalvontatyötä koskevia tietoja, tilastoja ja analyyskejä. Oikeuskanslerin riippumatonta asemaa valtioneuvostossa kuvastaa se, että vaikka kertomus annetaan myös valtioneuvostolle, jonka toimintaa oikeuskansleri valvoo, sitä ei käsitellä siellä mitenkään. Sen sijaan eduskunnassa näin tehdään valtiopäiväasiana.

Perustuslakivaliokunnalla on ollut tapana kuulla oikeuskansleria, apulaisoikeuskansleria, hänen sijaistaan ja kansliapäällikköä, jotka ovat muun muassa täydentäneet, päivittäneet ja syventäneet kertomuksessa olevia tietoja, nostaneet tarkeinä pitämiään seikkoja valiokunnassa käytävän keskustelun pohjaksi, selostaneet tekemiään ratkaisuja sekä vastanneet edustajien kysymyksiin. Kertomusta on myös viime aikoina käsitelty muissakin valiokunnissa.

Kaikkien merkittävien ratkaisujen ja muiden tietojen julkaiseminen jatkuvasti oikeuskanslerin verkkosivuilla on vähentänyt olennaisesti kertomuksen tiedotuksellista tehtävää. Eduskunnan kannalta olennaisempaa voikin sanoa olevan kertomuksen kokoava panos oikeuspoliittiseen keskusteluun tarjoamalla siihen herätteitä ja aineistoa.

Kertomuskäsittely perustuslakivaliokunnassa on kuitenkin mahdollisuus myös valvoa oikeuskansleria. Perustuslain kokonaisuudistuksen esitöissä muistutetaan oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehen oikeudellista vastuuta koskevan perustuslain 117 §:n yksityiskohtaisten perustelujen yhteydessä, että ”tältä osin on huomattava, että eduskunnalle tarjoutuu mahdollisuus jälkikäteen tarkastaa oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehen toimintaa erityisesti näiden eduskunnalle vuosittain antamien kertomusten käsittelyn yhteydessä” (HE 1/1998 vp, s. 172). Tämä on tyypillisesti koskenut esimerkiksi kanteluiden käsittelyaikoja, ylivuotisten kanteluiden määriä, resurssien riittävyyttä, ajankohtaisia oikeuskansleria koskevia lakihankkeita yms. Perustelulausuman voi tulkita tarkoittavan sitä, että ainoa tapa valvoa oikeuskansleria ei suinkaan ole perustuslain 117 §:n mukainen menettely.

Käsitellessään ylimpien laillisuusvalvojen kertomuksia perustuslakivaliokunta on pääsääntöisesti pidättäytynyt käsittelemästä laillisuusvalvojen yksittäisiä ratkaisuja. Valiokunta on todennut vuoden 2022 oikeuskanslerin kertomusta käsitellessään, että

”(H)yvin vakiintuneen käytännön mukaisesti perustuslakivaliokunta ei ole yleensä valtioneuvoston oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksia käsitellessään erikseen arvioinut ylimpien laillisuusvalvojen yksittäisiä ratkaisuja tai kannanottoja.” (PeVM 2/2024 vp, kappale 3)

Silloin, kun siihen on poikkeuksellisesti ryhdytty, arviointi on saattanut koskenut jo tehtyjä laillisuusvalvontaratkaisuja, muttei ole rajoittunut käsiteltävänä olevan kertomusvuoden ratkaisuihin. Esimerkiksi käsitellessään oikeuskanslerin kertomusta vuodelta 2012 perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota kertomuskauteen sinänsä liittymättömänä uskonnon ja omantunnon vapauden huomioon ottamiseen koulujen tilaisuuksissa.²⁷ (PeVM 2/2014 vp)

Valiokunta on saattanut kertomuskäsittelyn ulkopuolella käsitellä oma-aloitteisesti tärkeänä pitämiään yksittäisiä laillisuusvalvojan ratkaisemia asioita (esimerkiksi PeVM 30/2020 vp). Vireillä olevia laillisuusvalvonta-asioita valiokunta ei sen sijaan ole käsitellyt.

On ehkä syytä huomata edellä olevan lainauksen ”yleensä” sana. Toki valiokunta on myös korostanut, ”että se ei toimi oikeuskanslerin kanteluratkaisujen muutoksenhakuasteena.” (PeVM 2/2024 vp, kappale 4)

Edellä selostetulla kertomusta koskevalla sääntelyllä on pyritty luomaan tasapaino yhtäältä oikeuskanslerin riippumattomuuden ja toisaalta avoimuuden ja vastuunalaisuuden välillä. Tasapaino rakentuu velvollisuuteen antaa kertomus, eikä muista raportointivelvoitteista kuin se mitä perustuslain 108 ja 117 §:ssä on, ole säädetty.

Tähän kokonaisuuteen liittyy kuitenkin avoimia kysymyksiä. Perustuslakivaliokunta on poikkeuksellisesti käsitellyt oikeuskanslerin laillisuusvalvontaratkaisuja ja antanut myös kannanottoja, jotka on hallinnossa ymmärretty ohjaaviksi. Eduskunta on pidättänyt itsellään mahdollisuuden puuttua hallinnon laillisuusvalvontaan ja tosiasiallisesti tehdä sitä itse. Tosin näin ei tehdä ”yleensä” ja tehdään ”silloin, kun se pitää sitä tärkeänä”. Tätä koskevasta menettelystä ei ole kuitenkaan säännöksiä perustuslaissa. Kysymys herääkin, pitäisikö tämä ”hyvin vakiintunut käytäntö” kirjata lakiin ja siten, joka suojaa laillisuusvalvonnan integriteettiä ja takaa valvottavien oikeusturvan.

²⁷ <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/tietopalvelulta-kysyttya/Sivut/miten-perustuslakivaliokunta-on-linjannut-suvivirren-laulantaa-kouluissa.aspx>

Ylimpien laillisuusvalvojen virkamiesoikeudellinen asema

Itärajan sulkemisen yhteydessä käyty keskustelu osoitti, että laillisuusvalvojan vahvalla virkamiesoikeudellisella asemalla voi olla suuri merkitys. Päätökset voivat herättää voimakkaitakin reaktioita ja muun muassa vaatimuksia erottamisesta. Laillisuusvalvojan tietoisuus siitä, että virkavastuu on säännelty selvästi, antaa silloinkin turvaa ja välttämätöntä vakautta viranhoitoon.

Perustuslaissa oikeuskansleriin sovelletaan valtioneuvoston jäsentä koskevan syytteen nostamista, käsittelyä ja vireillepanoa koskevia säännöksiä. Syytteen nostamisen edellytykset eroavat kuitenkin toisistaan olennaisesti. Ministeristä on säädetty, että

”(s)yyte valtioneuvoston jäsentä vastaan voidaan päättää nostettavaksi, jos tämä tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta on olennaisesti rikkonut ministerin tehtävään kuuluvat velvollisuutensa tai menetellyt muutoin virkatoimessaan selvästi lainvastaisesti.”

Laillisuusvalvojaan sen sijaan sovelletaan tavanomaisia rikoslain virkarikossäännöksiä ilman ministereitä koskevaa kvalifiointia.

Suojaa painostusta vastaan antaa se, että oikeuskansleri nimitetään virkaansa toistaiseksi. Määräaikainen virka ei luonnollisestikaan tarjoa vastaavaa virassa pysymissuojaa. Silloinhan vain uudelleen valitsemattomuus riittää. Oikeuskanslerin ja apulaisoikeuskanslerin nimittää valtioneuvostossa oikeusministerin esittelystä valtioneuvoston ratkaisuesityksestä tasavallan presidentti. Voi ajatella, että tämä vastuiden jakautuminen saattaa myös luoda tiettyä tasapainoa.

Toinen oikeuskanslerin virkamiesoikeudellista asemaa koskeva kysymys liittyy virkamieslakiin. Sen 26 §:n mukaanhan oikeuskansleri ja apulaisoikeuskansleri voidaan ”irtisanoa, kun siihen on viran luonne huomioon ottaen hyväksyttävä ja perusteltu syy”.

Tämähän ei tarkoita vapaata harkintaa, mutta voi silti kysyä, luoko tämä laillisuusvalvojan virassapysymisoikeuteen tarpeetonta epävarmuutta ja mielivallan mahdollisuuden. Myös ajankohtainen keskustelu tuomarien riippumattomuuden turvaamiseksi sai juuri alkunsa tuomareiden virassapysymisoikeutta koskevasta huolesta. Nämä tuomareita koskevat kysymykset ovat yhtä lailla laillisuusvalvojen itsenäisyyteen ja riippumattomuuteen olennaisesti vaikuttavia tekijöitä. Pitäisikö perustuslaissa siten olla säännös, jonka mukaan oikeuskansleria ei voitaisi panna viralta muutoin kuin tuomioistuimen tuomiolla?

Sokeat pisteet näkyviksi

Viime aikaisen keskustelun pohjavire on ollut se, että oikeusvaltion toimivuutta ja suojaa pitää voida tarkastella kriittisesti myös siitä näkökulmasta, että se kestäisi epävakaaammatkin ajat.

Yhteinen näkemys suomalaisesta oikeusvaltiosta on, että se on kansainvälisten vertailututkimustenkin mukaan vankalla pohjalla. Viime aikaisen keskustelun pohjavire on ollut se, että oikeusvaltion toimivuutta ja suojaa pitää voida tarkastella kriittisesti myös siitä näkökulmasta, että se kestäisi epävakaaammatkin ajat.

Keskustelussa on kiinnitetty huomiota kansainvälisiin esimerkkeihin ja katsetta on kohdistettu muiden valtioiden tilanteeseen. Vaikka tämä herättääkin arvioi-

maan vastaavaa asiaa kotimaassa, niillä on kuitenkin vähemmän annettavaa pohdittaessa laillisuusvalvonnan asemaa. Se voi jättää ottamatta huomioon sellaista, mitä muissa valtioissa ei ole, mutta on meille omintakeista. Kysymys on silloin myös omien kansallisen järjestelmämme sokeiden pisteiden tunnistamisesta.

Vahvistettaessa oikeusvaltion kriisinkestävyyttä olisi tärkeää luonnollisesti myös tunnistaa ne myönteiset piirteet, jotka ovat suojanneet järjestelmäämme ja tehneet siitä vahvan. Niiden perustalle rakentaminen ja vahvistaminen ovat keskeistä ja tekee järjestelmästä myös vahvemman. Myönteisiin piirteisiin kuuluu keskeisesti itsenäinen ja riippumaton laillisuusvalvonta.

Järjestelmän – joka ei ole rikki – korjaamisessa tulee olla varovainen. Vaihtoehtoon pitäisi olla selkeästi parempi. Selvää on, että oikeusvaltiota ei palvele laillisuusvalvonnan vähentäminen, supistaminen tai kaventaminen. Sitä voisi pikemmin turvata laillisuusvalvonnan itsenäisyyden ja aseman vahvistaminen.

Suomalainen oikeuskansleri-instituutio on keskeiseltä ytimeltään selvinnyt, vaikka välillä kolhuja saadenkin, yli kolmesataa vuotta. Tämä on ollut mahdollista, koska yhteiskunta tarvitsee kaikkina aikoina riippumatonta ja itsenäistä laillisuusvalvontaa. Sitä täytyy kuitenkin jatkuvasti muuttuvissa olosuhteissa valppaasti turvata ja kehittää – ja tarvittaessa tekemällä niitä sokeita pisteitä näkyviksi. On kuitenkin muistettava, että ylin laillisuusvalvonta on aina osa sitä yhteiskuntaa, jossa se toimii. Ilman päätöksentekijöiden tahtoa ja vakaumusta toimia lainmukaisesti on laillisuusvalvontakin kuitenkin lopulta voimaton.

2 Yleiskatsaus toimintavuoteen

2 Yleiskatsaus toimintavuoteen

Keskeistä oikeuskanslerin laillisuusvalvonnassa

Oikeuskanslerin laillisuusvalvonnassa vuonna 2024 jatkettiin edelleen valvonnan ja sen vaikuttavuuden tehostamista sekä toiminnan kohdentamista aikaisempaa vahvemmin rakenteelliseen laillisuusvalvontaan.

Valtioneuvostovalvonnassa asiamäärät kasvoivat erityisesti säädösvalvonnassa, kun hallitusohjelman toteuttaminen lainsäädäntötyössä käynnistyi laajemmin. Säädösehdotuksista annettujen lausuntojen ja ennakkotarkastusten määrä kaksinkertaistui vuodesta 2023. Itärajan turvallisuus ja valtiontalouden synkkenevät näkymät aiheuttivat oikeuskanslerin laillisuusvalvonnassa edelleen työkuormaa. Toimintavuonna kohdennettiin huomiota myös julkishallinnon digitalisaation ja automaation oikeudellisiin kysymyksiin niin säädösvalvonnassa kuin muussakin laillisuusvalvonnassa.

Tarkempaan laillisuusvalvonnalliseen arviointiin otettujen kantelujen määrä nousi jonkin verran aikaisemmasta vuodesta (vuonna 2024 1 411, vuonna 2023 1 268) samoin kuin selvittämistoimia edellyttäneiden kantelujen määrä (vuonna 2024 1 014, vuonna 2023 843). Seuraamusratkaisujen osuus kaikista selvittämistoimia edellyttäneistä kanteluasioista kuitenkin laski 13 %:iin (vuonna 2023 18 %). Selvittämistoimia edellyttäneissä kanteluissa ei määrätty syytteitä nostettavaksi, mutta annettiin 14 huomautusta ja 114 käsitystä. Suurimmat kantelumäärät kohdistuivat edelleen valtioneuvostoon, yleisiin tuomioistuimiin, poliisiin ja kunnallishallintoon. Kantelujen käsittelyaikaa on kyetty lyhentämään asiamäärän kasvusta huolimatta. Vuonna 2024 esittelystä ratkaistuja kanteluja (1 508) oli jonkin verran enemmän kuin niitä tuli käsiteltäviksi (1 411). Toimintavuonna siirrettiin oikeusasiamiehelle ylimpien laillisuusvalvojien tehtävienjakolain (330/2022) 3 §:ssä tarkoitettuja kanteluasioita 419 (vuonna 2023 285).

Oikeusvalvonnassa on toimintavuonna kohdennettu huomiota oma-aloitteiseen laillisuusvalvontaan avaamalla itse aikaisempaa enemmän uusia asioita sekä teemmällä laillisuusvalvontakäyntejä. Laillisuusvalvontakäyntejä tehtiin kaikkiaan 17. Käynnit kohdistuivat mm. hyvinvointialueille, aluehallintovirastoihin, sosiaali- ja terveysministeriöön, sosiaaliturva-asoiden ja työeläkeasioiden muutoksenhakulautakuntiin, käräjäoikeuksiin, syyttäjälueille, Tuomioistuinvirastoon sekä

Valtakunnansyyttäjän toimistoon. Tuomioistuinlaitoksen laillisuusvalvontakäynneillä ja muussakin valvontatoiminnassa on kiinnitetty erityistä huomiota kärjäoikeuksissa tapahtuvaan tuomioistuinharjoitteluun. Tätä näkökulmaa käsitellään kertomuksen jaksoon 4 sisältyvässä teema-artikkelissa (Tuomioistuinharjoittelu).

Omia aloitteita tuli vireille kaikkiaan 43 (vuonna 2023 24), ja niitä ratkaistiin 41 (vuonna 2023 28). Ratkaisut johtivat yhteen huomautukseen, 33 käsitykseen ja yhteen ehdotukseen oikeussääntöjen kehittämiseksi.

Vireille tulleiden tuomarien virkarikosasioiden määrä kasvoi edelleen jonkin verran aikaisemmasta (vuonna 2024 91, vuonna 2023 72). Hovioikeudet, syyttäjät ja poliisi ilmoittavat oikeuskanslerille tuomarien virkarikosepäilyistä. Toimintavuonna annetuista tuomarien virkarikoksia koskevista ratkaisuista 20 johti toimenpiteeseen, joista yksi oli syyte, 14 huomautusta ja viisi käsitystä.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain mukaan oikeuskansleri tarkastaa kärjäoikeuksien antamat rangaistustuomiot. Rangaistustuomioiden tarkastaminen on erityistehtävä, joka on osoitettu ainoastaan oikeuskanslerille. Vuonna 2024 tarkastettiin aikaisempien vuosien tapaan runsaat 4 200 kärjäoikeuksien rangaistustuomiota, joiden perusteella otettiin tarkemmin selvitettäväksi 93 asiaa. Toimintavuonna päätettiin 66 toimenpiteestä, joista yksi oli syyte, 18 huomautusta ja 46 käsitystä.

Oikeuskanslerin erityistehtävänä on valvoa asianajajien, julkisten oikeusavustajien ja luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien toimintaa. Oikeuskansleri valvoo, että Suomen Asianajajaliiton oma valvontajärjestelmä, liiton yhteydessä toimiva valvontalautakunta ja oikeudenkäyntiavustajalautakunta toimivat asianmukaisesti. Asianajovalvonnan vireille tulleet asiamäärät pysyivät edelleen korkealla tasolla (vuonna 2024 847, vuonna 2023 984). Ratkaistuja asioita oli 884 (vuonna 2023 916).

Ilmoittajansuojelun keskitetyn ilmoituskanavan toiminnasta

Vuoden 2023 alussa voimaan tullessa ns. ilmoittajansuojelulaissa (laki Euroopan unionin ja kansallisen oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta 1171/2022) säädettiin oikeuskanslerinvirastolle uusi tehtävä keskitetyn ulkoisen ilmoituskanavan ylläpitäjänä. Kanavan ylläpidosta ja ilmoittajansuojelujärjestelmän toiminnasta on nyt saatu kokemuksia kahden vuoden ajalta. Keskitettyyn kanavaan tehtyjen ilmoitusten ja toimivaltaisissa viranomaisissa käsiteltyjen ilmoitusten määrä on edelleen pysynyt matalana eikä ilmoituksista voida tehdä vielä johtopäätöksiä erityisistä ongelmakohtista lain piiriin kuuluvissa asiaryhmissä. Oikeuskanslerinvirasto antaa toukokuussa 2025 Euroopan komissiolle ilmoittajansuojelulain 38 §:ssä säädetyn vuosiraportin toimintavuodesta 2024, johon kootaan toimivaltaisilta viranomaisilta saadut tiedot ilmoitusten määrästä, kohdentumisesta, käsittelystä ja toimenpiteistä.

Oikeuskanslerin kertomuksen uudistaminen

Nyt käsillä olevassa, vuotta 2024 koskevassa kertomuksessa on jatkettu jo edellisenä vuonna aloitettua kertomuksen uudistustyötä, jossa tavoitteena on aikaisempaa ajankohtaisempi, tiiviimpi ja havainnollisempi kertomus eduskunnan, valtioneuvoston ja muiden tahojen tiedontarpeisiin. Uudistuksessa on siirretty painopistettä oikeuskanslerin ratkaisukäytännön julkaisemisessa oikeuskanslerin verkkosivuille yleiseen tietoverkkoon (www.oikeuskansleri.fi) ja Finlexin tietokantaan (Valtioneuvoston oikeuskanslerin ratkaisut FOKA), joista ratkaisuja voidaan tehokkaasti hakea erilaisin hakuehdoin. Vuosikertomukseen kootaan referaatteina tai niiden koosteina vain keskeisimpiä laillisuusvalvonnan toimenpideratkaisuja, joilla arvioidaan olevan laajempaa kiinnostavuutta ja vaikuttavuutta. Valikoitujen ratkaisureferaattien ohella uudistetussa kertomuksessa pyritään kuvaamaan erilaisin teema- tai synteesiartikkelein toimintavuotta koskevia keskeisiä laillisuusvalvontahavaintoja ja -toimia.

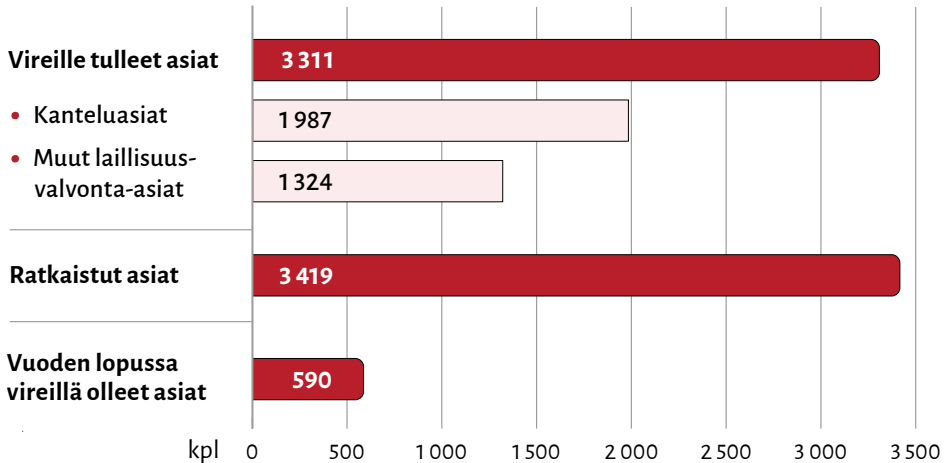

Työtilanne

Oikeuskanslerinviraston työtilanne vuoden 2024 lopussa on merkittävästi parempi kuin edellisenä vuonna asiamäärän selvästä kasvusta huolimatta. Vuonna 2024 tuli vireille kaikkiaan 3 311 (vuonna 2023 2 900) laillisuusvalvonta-asiaa, ja ratkaistiin 3 419 (vuonna 2023 2 887) asiaa. Vuoden 2024 lopussa oli vireillä 590 (vuoden 2023 lopussa 724) asiaa. Myös kanteluasioiden käsittelyaikaa on kyetty lyhentämään (vuoden 2024 lopussa 12 yli yhden vuoden vireillä ollutta kantelua, vuoden 2023 lopussa 93 yli yhden vuoden vireillä ollut kantelua).

Kertomuksen liitteeseen 5 on koottu tiedot oikeuskanslerinviraston organisaatiosta, henkilöstöstä ja taloudesta.

Työtilanne

Vuoden 2024 lopussa oli vireillä 590 asiaa, joista 12 kanteluasiaa oli ollut vireillä yli yhden vuoden.

Kansainvälinen yhteistyö

Oikeuskansleri Tuomas Pöysti isännöi 10.–11.6.2024 Helsingissä Baltian ja Pohjoismaiden oikeusasiamiesten ja oikeuskanslerien yhteiskokousta. Kokous järjestetään vuosittain kokouspaikan vaihdellessa. Tällä kertaa kokouksen pääteemana oli median ja laillisuusvalvonnan yhteistyö oikeusasiamiesinstituutioiden näkökulmasta. Keskusteluissa käsiteltiin mm. mediaa laillisuusvalvonnan tietolähteenä ja mediayhteistyötä valvonnan tehokkaassa kohdentamisessa. Pääteeman lisäksi aiheina keskusteluissa oli muun muassa hybridioperaatiot turvapaikkamenettelyissä ja laillisuusvalvojien rooli tilanteen hallinnassa, oikeusasiamiesinstituution ja parlamentin suhde ja yhteistyö sekä julkiseen keskusteluun osallistuvien henkilöiden suojeleminen perusteettomilta kanteilta (ns. SLAPP-kanteet).

Oikeuskansleri tapasi Saksan liittopäivien (Bundestag) tiedusteluvalvontaelimen 4.3.2024. Tapaamisessa käsiteltiin muun muassa tiedustelupalvelujen valvontaa, ajankohtaisia uhkia ja haasteita, yleisiä turvallisuuskysymyksiä sekä yhteistyötä EU-tasolla turvallisuusasioissa. Samoja aiheita käsiteltiin myös oikeuskanslerin tavatessa Sachsen-Anhaltin tiedusteluvalvontaelimen 6.3.2024.

Oikeuskansleri osallistui EU:n perusoikeusviraston (FRA) järjestämään konferenssiin Wienissä 11.–12.3.2024, jossa hän piti puheenvuoron ”From code to conscience: Ensuring rights-compliant digitalisation” -session yhteydessä. Oikeuskansleri osallistui Euroopan oikeusasiamies Emily O'Reillyn tilaisuuteen ”Future challenges of EU administration” 24.–26.9.2024 Brysselissä.

Oikeuskansleri ja apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen osallistuivat 14.–16.5.2024 Haagissa järjestettyyn Kansainvälisen oikeusasiamiesinstituutin (IOI) kokoukseen.

Apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen on toiminut 1.6.2020 – 31.5.2024 Euroopan neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleis-sopimuksen neuvoa-antavan komitean jäsenenä ja 3.2.2021 lähtien toisena varapuheenjohtajana. Komitean täysistuntojen lisäksi apulaisoikeuskansleri osallistui 15.4.2024 TAEIX Keski-Aasian oikeusasiamiesten kokoukseen Helsingissä (Euroopan komission teknisen avun ohjelma) sekä Nairobissa 6.–10.5.2024

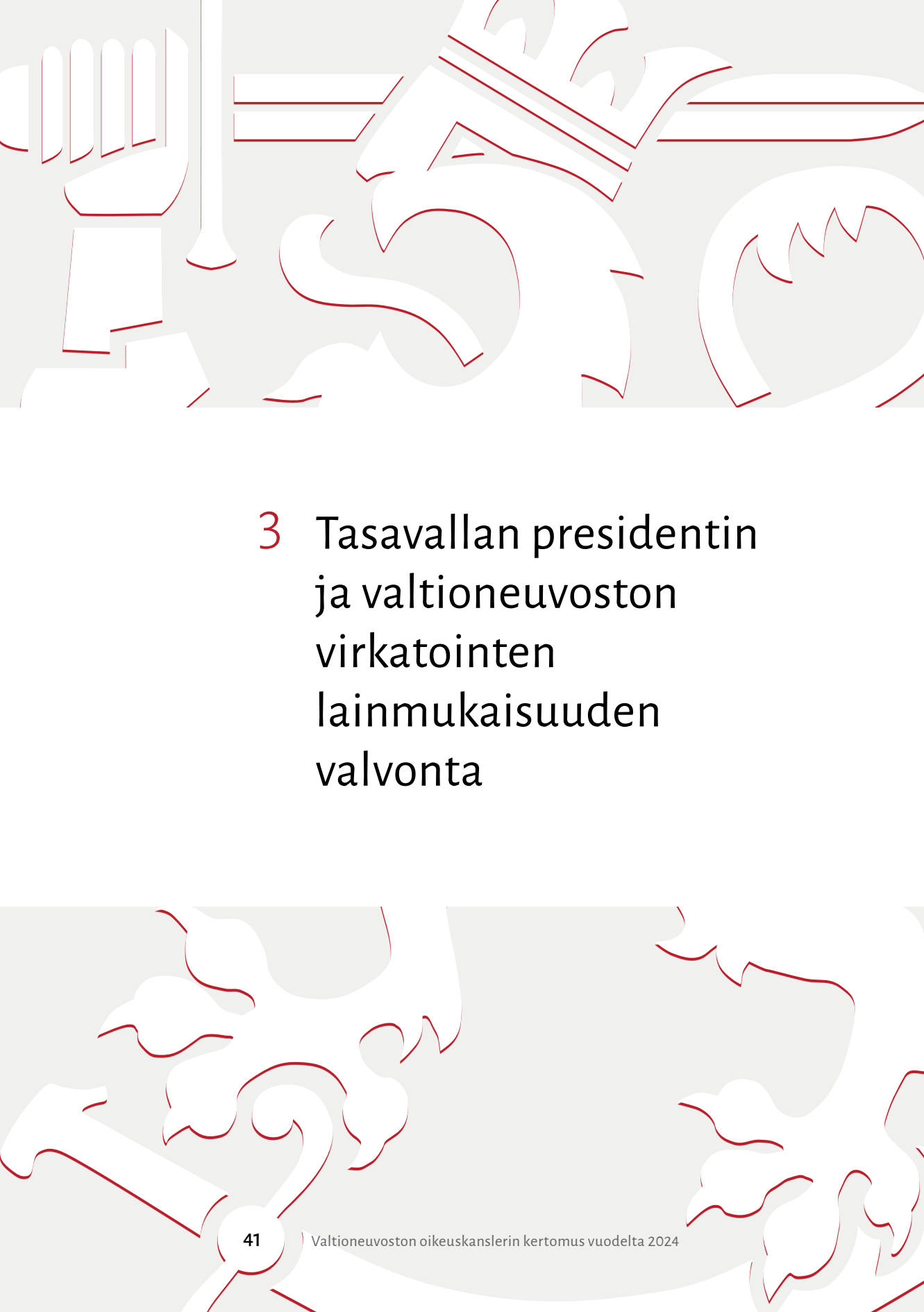

Kenian oikeusasiamiehen toimintaa tukevaan TAEIX INTPA-kokoukseen (Expert Mission on the right to information and administrative justice). Hän piti 3.–7.6.2024 Uzbekistanin oikeusasiamiehen kanslian henkilöstölle koulutuksen.

Aikaisempien vuosien tapaan oikeuskansleri ja apulaisoikeuskansleri osallistuivat riippumattomina, ylimpinä laillisuusvalvojina Euroopan komission vuoden 2024 oikeusvaltioraportin laatimiseen. Oikeusvaltioarviointi on osa Euroopan unionin oikeusvaltiomekanismia.

Päätöksenteon valvonta on pääasiassa ennakollista. Valvonnassa pyritään varmistamaan, että päätöksentekomenettelyyn liittyvät oikeudelliset kysymykset on selvitetty jo ennen päätösten esittelyä valtioneuvoston yleisistunnossa ja presidentin esittelyssä.

3 Tasavallan presidentin ja valtioneuvoston virkatointen lainmukaisuuden valvonta

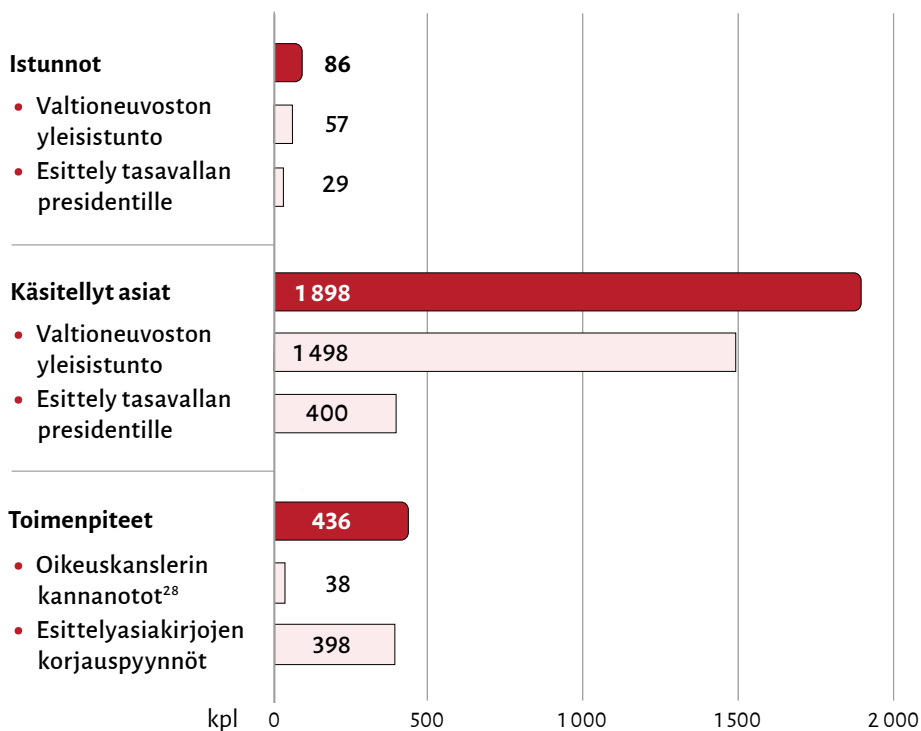

Päätöksenteon valvonta

- Oikeuskansleri valvoo valtioneuvoston ja tasavallan presidentin päätösten lainmukaisuutta. Hän ei voi kuitenkaan estää päätöksentekoa.
- Jos oikeuskansleri havaitsee päätöksenteon laillisuudessa huomautettavaa, hänen tulee esittää perusteltu kannanottoensa asiaan. Jos kannanottoa ei oteta huomioon, hänen tulee merkittyä se valtioneuvoston pöytäkirjaan ja ryhtyä tarvittaessa muihin toimenpiteisiin.
- Päätöksenteon valvonta on pääasiassa ennakollista. Valvonnassa pyritään varmistamaan, että päätöksentekomenettelyyn liittyvät oikeudelliset kysymykset on selvitetty jo ennen päätösten esittelyä valtioneuvoston yleisistunnossa ja presidentin esittelyssä.
- Päätösten valmisteluvaiheessa oikeuskansleri antaa ministeriöiden pyynnöstä laillisuusvalvonnallisia lausuntoja ja kannanottoja päätösluonnoksista ja päätöksentekomenettelystä.
- Kaikki valtioneuvoston yleisistunnossa ja tasavallan presidentin esittelyssä käsiteltävät asiakirjat tarkastetaan etukäteen oikeuskanslerinvirastossa.
- Oikeuskansleri on läsnä valtioneuvoston yleisistunnoissa ja tasavallan presidentin esittelyissä sekä laillisuusvalvonnan sitä edellyttäessä hallituksen neuvotteluissa, ulko- ja turvallisuuspoliittisessa ministerivaliokunnassa (UTVA) ja ministerivaliokunnan ja tasavallan presidentin yhteisessä kokouksessa (TP-UTVA).
- Oikeuskansleri käsittelee päätöksentekoa koskevia kanteluita.
- Jos päätöksen jälkeen ilmenee aihetta epäillä virheellistä menettelyä, oikeuskansleri voi ryhtyä tutkimaan asiaa myös jälkikäteen.
- Oikeuskansleri tarkastaa valtioneuvoston yleisistunnon ja tasavallan presidentin esittelyn pöytäkirjat.

Valtioneuvoston yleisistunnot ja esittelyt tasavallan presidentille

Kantelut

Valtioneuvostoa ja ministeriöitä koskevat ratkaisut

224
ratkaisua

28 Oikeuskansleri antaa istunnoissa käsiteltävistä asioista perustuslain 108 §:n mukaisesti kannanottoja ministeriöiden pyynnöstä valmistelun aikana ja omasta aloitteestaan tarkastaessaan esittelyasiakirjoja. Julkisen vallan käytön kannalta merkittävät kannanotot kirjataan.

Ratkaisuja

Pääministeri Orpo ei menetellyt lainvastaisesti jättäessään osallistumatta Euroopan poliittisen yhteisön kokoukseen

Oikeuskansleri katsoi, että pääministeri Orpo ei menetellyt lainvastaisesti jättäessään osallistumatta Euroopan poliittisen yhteisön kokoukseen 18.7.2024 Woodstockissa, Isossa-Britanniassa. Perustuslain mukaan pääministeri edustaa Suomen Eurooppa-neuvoston kokouksissa ja muissa EU-liitännäisissä valtioiden välisissä huippukokouksissa.

Toisin kuin Suomen edustamisesta Eurooppa-neuvoston kokouksissa tai muissa EU-liitännäisissä kokouksissa Euroopan poliittisen yhteisön kokouksista ei ole säädetty perustuslaissa eikä niihin osallistumista ole muutoinkaan säännelty. Kyseessä on vapaamuotoinen keskustelufoorumi. Kyseisellä kokouksella ei ollut myöskään asiallista tai ajallista yhteyttä Eurooppa-neuvoston kokoukseen. Kyseessä on myös suhteellisen uusi poliittinen instrumentti, jonka suhteen menettelytavat eivät ole vakiintuneet.

Oikeuskansleri kuitenkin katsoi, että osin muuttuneessa turvallisuustilanteessa on tarpeen uudistaa ja luoda valtiokäytäntöjä. Olisi tärkeää, että ylimmän valtionjohdon osallistumisesta Euroopan poliittisen yhteisön kokouksiin ja muihin vastaaviin Euroopan unionin toiminnan ulkopuolisiin kokouksiin olisi olemassa ylimmässä valtionjohdossa ennakollisesti sovitut periaatteet. Ylimmän valtionjohdon työnjakoa ja yhteistoimintaa sekä kokousten sujuvaa valmistelua koskevien menettelytapojen tulisi parhaalla mahdollisella tavalla toteuttaa päätöksenteon joustavuutta, avoimuutta, parlamentarismia ja valtioneuvoston vastuuta eduskunnan tiedonsaannista. Niiden tulisi lisäksi toteuttaa ulkopoliittikan sisällöllistä yhtenäisyyttä ja johdonmukaisuutta sekä tehokasta kansallisen edun määrittelyä ja turvaamista ulkopoliittisissa kysymyksissä. Tässä prosessissa tulee huolehtia myös tasavallan presidentin ja valtioneuvoston yhteistoiminnan sujuvista käytännöistä (OKV/2038/10/2024; ratkaisijana oikeuskansleri Tuomas Pöysti ja esittelijänä Minna Ruuskanen).

Valtion omistajaohjausta koskevat menettelyt

Oikeuskanslerin mukaan valtion yhtiöomistusten hoitaminen tulee järjestää ammattimaisesti, vastuullisesti ja valtion etua toteuttaen sekä perustuslain mukaisella virkavastuulla. Valtion tulee omistajaohjauksessa noudattaa lakia ja toimia mahdollisimman läpinäkyvästi. Omistajaohjausjärjestelyille on myös oltava riittävät rakenteelliset takeet puolueettomuuden, objektiivisuuden ja ulkoisen luotettavuuden turvaamiseksi.

Kanteluissa arvosteltiin valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosaston osastopäällikön menettelyä Fortumin hallituksen jäsenenä ja yleisemmin valtion virkamiesten kaksoisroolia omistajaohjausasioissa.

Kokonaisuutena arvioiden valtioneuvoston kanslia tai omistajaohjausosaston osastopäällikkö eivät oikeuskanslerin mukaan olleet menettelleet kanteluissa tarkoitettussa asiassa lainvastaisesti. Oikeuskanslerin mukaan ulkopuolisille on kuitenkin saattanut syntyä perusteltu epäily virkatoiminnan täyttä puolueettomuutta ja objektiivisuutta kohtaan. Omistajaohjausasioissa toimitaan kaksoisroolissa toisaalta valtion virkamiehenä ja toisaalta palkkioita ja muita etuja samanaikaisesti saavana valtionyhtiön hallituksen jäsenenä.

Oikeuskanslerin käsityksen mukaan valtion omistajaohjaukseen liittyvät tehtävät ja roolit olisi perusteltua määritellä yhtiökategorian mukaan ja eriyttää toisistaan nykyistä selkeämmin. Oikeuskansleri piti valtioneuvoston kanslialta saamassaan lausunnossa suunniteltuja toimenpiteitä oikeasuuntaisina ja oikeudellisesti perusteltuina. Lausunnon mukaan valtioneuvoston kanslian tarkoituksena olisi muun muassa siirtyä malliin, jossa omistajaohjausosaston päällikkö ei voisi toimia valtio-omisteisen yhtiön hallitusjäsenenä. Valtionyhtiön ohjaus- ja koordinaatio-tehtävistä vastaava virkamies voisi lähtökohtaisesti toimia vain erityistehtävä-yhtiön hallituksen jäsenenä. Lausunnon mukaan tarkoituksena olisi arvioida myös erillissäätelyä tai ohjeistusta hallitusjäsenyyksistä maksettavista palkkioista.

Oikeuskanslerin mukaan valtioneuvoston kanslian olisi perusteltua arvioida myös valtionyhtiöiden hallitustoimintaan osallistuvien virkamiesten ja omistajaohjaus-tehtävien erottamista toisistaan siten, että valtionyhtiöiden hallitusten jäsenyyksiä

voisivat hoitaa muutkin kuin valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosastolle sijoitetut virkamiehet (OKV/1006/10/2023 ja OKV/1007/10/2023; ratkaisijana oikeuskansleri Tuomas Pöysti ja esittelijänä Heli Honkapää).

Virkamiehen sananvapauden loukkaaminen

Oikeuskansleri ratkaisi kantelun, jossa oli kyse virkamiehen sananvapaudesta. Kantelija oli julkaissut valtioneuvoston intranetissä Kampuksessa ministeri Junnilan ja ministeri Rantasen julkaisemia kuvia ja tekstejä omilla satiirisilla saatteillaan. Valtioneuvoston sisäisen viestinnän yksikkö pyysi kantelijaa poistamaan julkaisut, minkä hän teki.

Sananvapaus kuuluu myös virkamiehelle ja julkisyhteisön työntekijälle. Heidän sananvapauttaan voidaan rajoittaa hyväksyttävästä syystä tietyin edellytyksin sen lisäksi, että heihin pätevät yleiset kaikkia koskevat sananvapauden käytön rajoitukset. Virkamiehen on käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla. Valtion virkamieslain asettamilla velvoitteilla suojataan muun muassa hallintolaissa säädettyjen hallinnon yleisten oikeusperiaatteiden toteutumista. Näihin kuuluu muun muassa puolueettomuus ja yleinen luottamus siihen. Nämä periaatteet ohjaavat myös sitä, miten valtion viranomaisissa käytettävissä olevat viestinnän alustat ja niillä käytävä keskustelu järjestetään ja ohjeistetaan.

Oikeuskansleri katsoi, että kantelijan julkaisuja ei voida pitää virkamieheltä edellytettävän asiallisuus-vaatimuksen vastaisina. Kantelijan sananvapauteen puututtiin tavalla, joka ei ollut välttämätöntä taikka oikeasuhtaista, kun häntä pyydettiin poistamaan julkaisut. Oikeuskansleri kiinnitti valtioneuvoston kanslian huomiota sananvapauden turvaamiseen (OKV/1825/10/2023; ratkaisijana oikeuskansleri Tuomas Pöysti ja esittelijänä Susanna Lindroos-Hovinheimo).

Esteellisyys epäasiallista käytöstä koskevan ilmoituksen käsittelyssä

Oikeuskansleri ratkaisi kantelun, jossa oli kyse ulkoministeriön virkamiehen esteellisyydestä. Virkamies oli käsitellyt kantelijan ilmoituksen epäasiallisesta ja kiusaavasta käytöksestä. Kantelijan mukaan tällaista käytöstä oli se, että ulkoministeriö oli tehnyt päätöksen olla luovuttamatta kantelijalle erästä asiakirjaa. Helsingin hallinto-oikeus oli kumonnut asiakirjan luovutusta koskevan päätöksen ja palauttanut asiakirjapyyntöä käsiteltäväksi ministeriöön. Oikeuskanslerin mukaan virkamies, joka oli osallistunut asiakirjapyyntöä käsittelemään, oli esteellinen käsittelemään ilmoituksen epäasiallisesta käytöksestä.

Oikeuskansleri painotti, että esteellisyyssäännökset toteuttavat hallintolain 6 §:ssä ilmaistua objektiviteettiperiaatetta ja viime kädessä perustuslain 21 §:n mukaista oikeutta hyvään hallintoon. Kahdessa roolissa samassa asiassa toimiminen vaarantaa puolueettomuuden vain poikkeuksellisesti, eikä tavanomainen esihenkilö- ja johtotehtävien hoitaminen yleensä niin tee. Oikeuskanslerin mukaan tässä asiassa käsillä oli kuitenkin tilanne, jossa virkamies oli toiminut kahdessa roolissa siten, että hänen puolueettomuutensa epäasiallista ja kiusaavaa käytöstä koskevan ilmoituksen käsittelyssä oli erityisestä syystä vaarantunut. (OKV/2126/10/2023; ratkaisijana oikeuskansleri Tuomas Pöysti ja esittelijänä Susanna Lindroos-Hovinheimo).

Ulkoministeriön ohjeistus viisumihakemusten käsittelyssä

Oikeuskansleri kiinnitti ulkoministeriön huomiota viisumisäännösten ja hyvän hallintotavan noudattamiseen viisumihakemusten käsittelyn ohjeistamisessa.

Valtioneuvosto antoi 29.9.2022 periaatepäätöksen suuntaviivoista Venäjän federaation kansalaisten matkustamisesta Suomeen ja Suomen alueen kautta. Ulkoministeriö ohjeisti edustustoja keskeyttämään Venäjän federaation kansalaisten ennen 30.9.2022 vastaanotettujen viisumihakemusten käsittelyn. Ulkoministeriö linjasi, ettei viisumimaksua palauteta asiakkaille.

Oikeuskansleri totesi, että viranomaisella on velvollisuus antaa hakemukseen päätös, eikä vireillä olevan hakemuksen käsittelyä voi viranomaisessa jättää kesken. Hakijalle on hallintopäätöksen yhteydessä annettava myös oikaisuvaatimus- tai valitusohje siltä osin, kun päätös on muutoksenhakukelpoinen.

Oikeuskansleri pyysi ulkoministeriötä toimittamaan selvityksensä 30.9.2024 mennessä siitä, mihin toimenpiteisiin se on ryhtynyt, jotta vireillä olleiden ja käsittelemättä jätettyjen Venäjän federaation kansalaisten viisumihakemukset ja niihin liittyvät viisumimaksut ratkaistaan muutoksenhakukelpoisilla hallintopäätöksillä (OKV/525/10/2023; ratkaisijana oikeuskansleri Tuomas Pöysti ja esittelijänä Elina Nyholm). Ulkoministeriö ilmoitti ottavansa käsittelyyn kaikki ne viisumihakemukset, joiden käsittely keskeytettiin valtioneuvoston periaatepäätöksen seurauksena (OKV/2340/80/2024).

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioiden täytäntöönpanossa huomattavia viiveitä

Apulaisoikeuskansleri kiinnitti ulkoministeriön huomiota sen velvollisuuteen yhteensovittaa ja tehdä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen Suomea koskevien tuomioiden täytäntöönpanon seurantaa sekä raportoida viipymättä ja virallisesti tuomioiden täytäntöönpanotoimista Euroopan neuvoston ministerikomitealle.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) Suomea koskevien useiden tuomioiden joko täytäntöönpanotoimet tai niiden raportointi olivat merkittävästi viivästyneet. Asia ilmeni muun muassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioiden täytäntöönpano-osaston (The Department for the Execution of Judgments of the European Court of Human Rights) Suomen vierailun yhteydessä tammikuussa 2023. Apulaisoikeuskansleri tutki asiaa omasta aloitteestaan.

Valtaosassa tapauksissa oli kyse ennen vuotta 2016 annettujen tuomioiden täytäntöönpanon raportoinnista tapahtuneista viivästyksistä. Selvityspyyntövaiheessa Euroopan neuvoston ministerikomiteassa oli vireillä kuitenkin vielä 16 Suomea koskevan EIT:n tuomion täytäntöönpanon valvonta. Näistä osassa tapauksia viivästys oli ollut huomattava. Ratkaisut olivat liittyneet erityisesti sananvapauteen,

kaksoisrangaistavuuteen ja pakkokeinoihin. Tahdonvastaisessa hoidossa annettavaa tahdonvastaista lääkitystä ja siihen liittyvää muutoksenhakumahdollisuutta koskevan EIT:n jo vuonna 2012 antaman tuomion täytäntöönpanotoimien tehostettu valvonta ministerikomiteassa päättyi vasta maaliskuussa 2024.

Apulaisoikeuskanslerin selvityspyynnön jälkeen tuomioiden täytäntöönpanotoimissa ja niiden valvonnassa edistytettiin siten, että maaliskuussa 2024 valvonnassa oli enää yksi kaksoisrangaistavuuden kieltoa koskeva tapausryhmä. Tästäkin tapausryhmästä ulkoministeriö on antanut toimintaraportin ministerikomitealle heinäkuussa 2024.

Viivästystapausten lukuisuuden perusteella apulaisoikeuskansleri arvioi, että kyse on rakenteellisesta ongelmasta, joka liittyy tuomioiden täytäntöönpanon kansalliseen seurantaan ja yhteensovittamiseen. Ulkoministeriön antamista selvityksistä ilmeni, että tiedonkulussa eri viranomaisten välillä oli puutteita. Raportoinnin ja täytäntöönpanon yhteensovittamisesta vastanneen ulkoministeriön yksikön työtilanne oli ollut erittäin vaativa eikä ministeriö ollut ryhtynyt riittäviin toimiin tilanteen korjaamiseksi.

Laillisuusvalvonnassa ei ole lähtökohtaisesti hyväksytty tiettyihin tehtäviin osoitettujen resurssien riittämättömyyttä perusteena laiminlyödä velvoitteiden noudattaminen.

Selvityspyynnön jälkeen tapahtunut kehitys on apulaisoikeuskanslerin mukaan ollut myönteistä, mutta osoittaa, että toimeen olisi voitu tarttua jo aikaisemmin. Ajan kuluminen teki raportoinnista myös työläämpää ja siten pitkäaikainen laiminlyönti johti myös voimavarojen tuhlaamiseen.

Apulaisoikeuskansleri totesi, että ulkoministeriöllä on ihmisoikeussopimusten täytäntöönpanon seurannassa yhteensovittajan ja avustajan rooli sisältökysymyksiä koskevan päätösvallan kuuluessa toimivaltaiselle ministeriölle. Ulkoministeriölle kuuluu valtioneuvostossa ulko- ja turvallisuuspolitiikka, ulkopoliittisesti merkittävät kansainväliset asiat sekä kansainväliset suhteet. Tässä tehtävässään ulkoministeriön on avustamisen lisäksi luontevaa pyrkiä turvaamaan Suomea velvoittavien kansainvälisten velvoitteiden toimeenpanoa. Tämä voi tapahtua muun

muassa korostamalla toimivaltaiselle ministeriölle aktiivisesti toimeenpanon merkitystä Suomen kansainvälisille suhteille ja sen nauttimalle arvostukselle luotettavana sopimuskumppanina sekä nostamalla valtioneuvostossa yleisempään keskusteluun tähän liittyviä puutteita ja laiminlyöntejä.

Apulaisoikeuskansleri pyysi ulkoministeriötä ilmoittamaan päätökseensä liittyvistä mahdollisista toimenpiteistä viimeistään 31.3.2025 (OKV/339/70/2023; ratkaisijana apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen ja esittelijänä Minna Ruuskanen).

Esteellisyys ja puolueettomuus lainsäädäntöön liittyvissä selvityshankkeissa

Oikeuskansleri ratkaisi kanteluita, joissa arvosteltiin sisäministeriötä lainsäädännön esiselvityshankkeen selvityshenkilöiden eturistiriidoista. Oikeuskanslerin mukaan asiassa olivat merkityksellisiä sekä hallintolain esteellisyyssäännökset että lainvalmistelun objektiivisuus ja puolueettomuus.

Oikeuskanslerin mukaan asiassa olisi tullut arvioida selvityshenkilöiden esteellisyyttä ja hankkeen tuloksena laadittavan selvityksen objektiivisuutta tarkemmin. Poliittisen ohjauksen ja virkamiesten valmistelun roolijako vaikuttaa myös olleen epäselvä. Oikeuskansleri katsoi, että valtioneuvoston tulee tämän tyyppisten valmisteluelinten asettamisessa jatkossa kiinnittää enemmän huomiota siihen, että esteellisyys- ja objektiivisuusarvio tehdään huolellisesti. Ministeriöiden tulee harkita toimintakäytäntöjään lainsäädännön selvitys- ja esiselvityshankkeiden osalta. Lainvalmistelussa tulee olla selkeä poliittisen johdon ja virkamiesten tekemän valmistelun roolijako ja tätä roolijakoa on tarpeen ylläpitää esimerkiksi laatimalla käytännesäännöt ja toimimalla niiden mukaisesti (OKV/38/10/2023 ja OKV/59/10/2023; ratkaisijana oikeuskansleri Tuomas Pöysti ja esittelijänä Susanna Lindroos-Hovinheimo).

Maa- ja metsätalousministeriön menettely Tenojoen lohenkalastuskiellon valmistelussa

Perustuslakivaliokunta on lohenkalastuksen kieltä tarkoittavasta lakiehdotuksesta antamassaan lausunnossa PeVL 27/2022 vp katsonut, ettei saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaista neuvotteluvaikeutta ole arvioitavana olleen hallituksen esityksen määräaikaisesta lohenkalastuskiellosta Tenojoen vesistössä osalta täytetty asianmukaisesti sillä, että saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisia neuvotteluja on käyty aiemmin esityksestä, jossa oli säädetty mahdollisuudesta erittäin rajoitettuun pyyntiin.

Oikeuskansleri kiinnitti ministeriön huomiota neuvotteluvaikeutteen oikea-aikaiseen huomioimiseen ja hyvän hallinnon vaatimuksiin. Oikeuskansleri otti seuraamusarvioinnissaan huomioon, että perustuslakivaliokunnan lausunnossa tarkoitettuun epäasianmukaiseen neuvotteluvaikeutteen noudattamiseen on vaikuttanut lohikantojen voimakkaasti heikentynyt tila ja siitä johtuvat vaikeudet, Tenojokisopimuksesta seuraava aikataulu seuraavan kalastuskauden mukautuksen voimaansaattamiselle sekä lopulta toisen sopimuspuolen kielteinen kanta vähäisenkään lohenkalastuksen mahdollistamiselle (OKV/2090/10/2022; ratkaisijana oikeuskansleri Tuomas Pöysti ja esittelijänä Laura Luikku).

Saamelaiskäräjälain mukaiset neuvottelut porovahinkoja koskevan valtioneuvoston päätöksen valmistelussa

Oikeuskansleri antoi ratkaisun asiassa, joka koski maa- ja metsätalousministeriön menettelyä porotaloutta kohdanneiden vahinkojen korvaamista koskevan valtioneuvoston päätöksen valmistelussa.

Valtioneuvosto totesi 5.10.2023 päätöksellään, että olosuhteet eivät muuttuneet talvikaudella 2021–2022 porovahinkolainsäädännön tarkoittamaksi korvaukseen oikeuttavaksi tuhoksi. Kantelijan mukaan menettelyvirheet asian valmistelussa ovat johtaneet puutteellisiin tiedoin tehtyyn virheelliseen valtioneuvoston päätökseen.

Porovahinkolaissa tarkoitettu korvausjärjestelmä on harkinnanvarainen ja riippuvainen tarkoitukseen varatusta määrärahasta tai myöntämisvaltuudesta. Oikeuskansleri rajasi siten laillisuusvalvonnallisen arviointinsa koskemaan saamelaiskäräjälain mukaisten neuvottelujen toteutumista ja valtioneuvoston yleisistunnolle esiteltyä päätösaineistoa.

Oikeuskansleri totesi, että neuvotteluelvoitteen tulkinnessa ja käytännön toteuttamisessa on otettava huomioon perustuslain säännökset saamelaisten oikeuksista alkuperäiskansana ja alkuperäiskansojen oikeuksia koskevat Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet.

Saamelaisten oikeuksia koskeva perustuslain säännös yhdessä saamelaiskäräjälain neuvotteluelvoitteen kanssa taikka kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet niiden nykytulkin perusteella eivät edellytä, että neuvottelumenettelyssä saavutetaan aina yhteisymmärrys. Yhteisymmärryksen mahdollisuus on kuitenkin vilpittömästi ja objektiivisesti sekä ilman ennakkokantoja selvitettävä.

Oikeuskanslerin saama selvitys ja neuvotteluista laaditut kokouspöytäkirjat huomioiden ei ollut löydettävissä tukea sille, että neuvotteluja ei olisi pyritty käymään aidosti, vilpittömin mielin ja oikea-aikaisesti tai, että saamelaiskäräjillä ei olisi ollut mahdollisuutta suoraan vuorovaikutukseen maa- ja metsätalousministeriön edustajien kanssa.

Valtioneuvoston yleisistunto ratkaisee asiat valtioneuvoston esittelijän esittelystä ja on esittelijän harkinnassa, mitkä liitteet ovat keskeisiä valtioneuvoston päätöksenteon kannalta. Esittelijän tulee kuitenkin huolehtia siitä, että esittelyasiakirjat antavat päätöksentekijälle luotettavat ja olennaiset tiedot objektiivisella ja tasapuolisella tavalla.

Oikeuskansleri piti hyvän hallinnon kannalta olennaisena, että asiaan vaikuttavat eri seikat ja näkökohdat oli riittävästi selvitetty päätösehdotusta valmisteltaessa ja, että saamelaiskäräjillä oli ollut aito mahdollisuus vaikuttaa asiaan. Hänen kokonaisarvionsa mukaan maa- ja metsätalousministeriö ei ollut tarkoitushakuisesti ohjannut päätöksentekijää tiettyyn suuntaan valtioneuvoston esittelyn yhteydessä (OKV/835/10/2024; ratkaisijana oikeuskansleri Tuomas Pöysti ja esittelijänä Heli Honkapää).

Huoneistotietojärjestelmän ruuhkautuminen

Oikeuskansleri otti omasta aloitteestaan tutkittavakseen Maanmittauslaitoksen huoneistotietojärjestelmän ruuhkautumisen. Oikeuskansleri pyysi maa- ja metsätalousministeriötä toimittamaan asiassa tarpeellisen selvityksen. Huomio kohdistui erityisesti kysymykseen siitä, miksi huoneistotietojärjestelmän käsittelyajat ovat niin pitkiä. Lisäksi oikeuskansleri pyysi selvittämään, onko huoneistotietojärjestelmää koskevan lainsäädännön valmisteluvaiheissa tehty asianmukaiset ja riittävät vaikutusarvioinnit huoneistotietojärjestelmän toimivuudesta ja olivatko säädetyt siirtymäajat riittävät.

Selvityksen perusteella vaikuttaa siltä, että lainsäädäntövaiheessa on ennakoitu järjestelmälle kohdistuvat tarpeet pääosin riittävällä tavalla. Huoneistotietojärjestelmän nykyinen ruuhka vaikuttaa johtuneen erityisesti siitä, ettei kirjaamisasioiden vireille tulon määriä ole voitu arvioida täysin luotettavasti, eikä siten Maanmittauslaitoksen henkilöstöresursointia ole osattu mitoittaa todellisen tarpeen mukaisesti. Asiassa on ryhdytty toimenpiteisiin muun muassa rekrytoimalla ja siirtämällä henkilökuntaa. Oikeuskansleri totesi, että maa- ja metsätalousministeriön tulee seurata kirjaamisasioiden edistymistä sekä tietojärjestelmän toimivuutta kirjaamisasioiden käsittelyssä (OKV/2041/70/2024; ratkaisijana oikeuskansleri Tuomas Pöysti ja esittelijänä Susanna Lindroos-Hovinheimo).

Soteri-rekisterin ruuhkautuminen johtui osittain puutteellisesta lainvalmistelusta

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta tuli voimaan 1.1.2024. Lain mukaan kaikkien alan palveluntuottajien tuli rekisteröityä Valviran ylläpitämään sähköiseen rekisteriin. Rekisteröityminen on edellytys toiminnan aloittamiselle. Pian lain voimaantulon jälkeen ilmeni, että rekisteröintihakemusten käsittely oli ruuhkautunut. Tilanne vaaransi palveluntuottajien mahdollisuutta harjoittaa elinkeinoaan ja asiakkaiden oikeutta saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Oikeuskansleri otti omasta aloitteestaan tutkittavaksi sosiaali- ja terveysministeriön menettelyn valvontalain valmistelussa.

Saadun selvityksen perusteella oikeuskansleri totesi, että lainsäädäntöä valmisteltaessa ministeriössä ei ollut kyetty riittävästi ennakoimaan lain toimeenpanon vaatimaa aikaa ja resursseja. Puutteelliset arviot koskivat sekä rekisteröintihakemusten määrää, tarvittavaa henkilöstön määrää, henkilöstön tarvitsemaa koulutusta sekä palveluntuottajien tarvitsemaa neuvontaa. Osittain ongelmat johtuivat myös siitä, että rekisteröintijärjestelmä oli otettu käyttöön jossain määrin keskeneräisenä. Toisaalta aika lain hyväksymisen ja voimaantulon välillä ei ollut riittävä. Toimeenpanon vaatimaa aikaa ei ollut arvioitu hallituksen esityksessä.

Oikeuskansleri kiinnitti sosiaali- ja terveysministeriön huomiota sen velvollisuuden huolellisesti arvioida lainsäädännön vaikutuksia lainsäädäntöä valmisteltaessa ja arvioida myös lainsäädännön toimeenpanon vaatimaa aikaa. Hän kiinnitti huomiota myös ministeriön velvollisuuteen turvata perustuslain 22 §:n mukaisesti perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen ja ottaa tämä näkökulma huomioon lainsäädäntöä valmisteltaessa.

Oikeuskansleri kiinnitti ministeriön huomiota myös siihen, että lainsäädännön toimeenpanon ja yleensä perus- ja ihmisoikeuksien ja hyvän hallinnon vaatimukset tietojärjestelmille ja niiden kehittämiselle ja hankinnalle tulee arvioida ja tarvittavat tietojärjestelmähankkeet toteuttaa kiinteässä yhteydessä lainvalmistelun kanssa siten, että lainsäädännön toimeenpanolle hyvän hallinnon mukaisesti on myös tietojärjestelmien osalta tarvittavat edellytykset.

Sosiaali- ja terveysministeriön tulee 30.4.2025 mennessä ilmoittaa, mihin toimiin se on ryhtynyt sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajien rekisteröintimenettelyn sujuvoittamiseksi ja kohtuullisten käsittelyaikojen ja valvontaviranomaisten riittävien voimavarojen varmistamiseksi sekä ilmoittaa, millä tavoin se on seurannut ja arvioinut valvontalain säännösten toimivuutta palveluntuottajien ja palvelujen käyttäjien näkökulmasta (OKV/2075/70/2024; ratkaisijana oikeuskansleri Tuomas Pöysti ja esittelijänä Minna Ruuskanen).

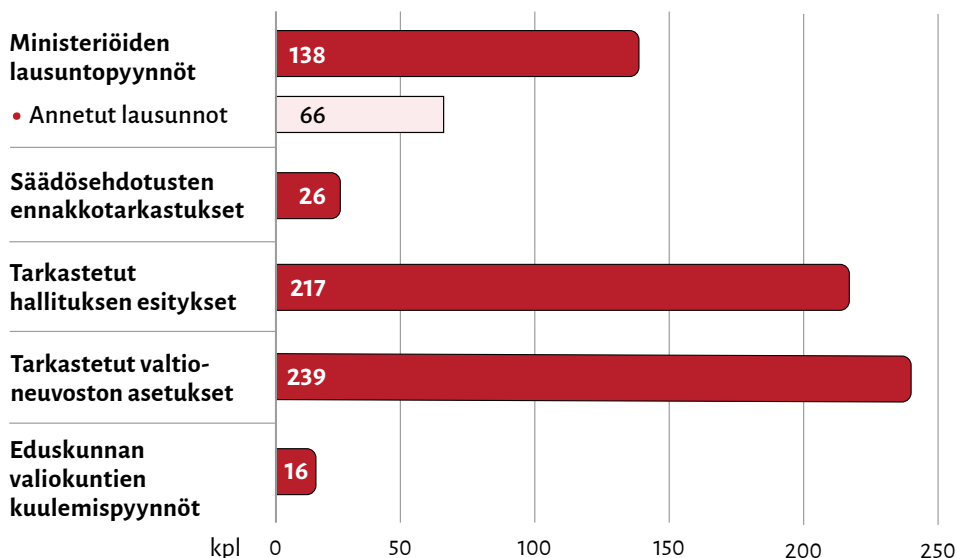
Lainvalmistelun laillisuusvalvonta

Oikeuskansleri

- valvoo laillisuutta ja hyvän lainvalmistelutavan noudattamista lainvalmistelussa, mutta ei osallistu valmisteluun.
- valvoo erityisesti perustuslain ja kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamista, osallistumisoikeuksien toteutumista, lainsäädännön johdonmukaisuutta ja EU:n oikeuden asianmukaista huomioon ottamista.
- seuraa järjestelmällisesti hallituksen lainvalmistelua koskevia suunnitelmia ja ministeriöiden lausuntopyyntöjä.
- antaa säädösluonnoksista laillisuusvalvonnallisia lausuntoja sekä pyydettäessä että omasta aloitteestaan.
- tarkastaa valmistelun loppuvaiheessa hallituksen esityksiä omasta aloitteestaan ja ministeriöiden pyynnöstä.
- tarkastaa kaikki hallituksen esitykset ja valtioneuvoston asetukset ennen niiden esittelyä valtioneuvoston yleisistunnossa.
- valvoo lausunnoissa ja ennakollisissa tarkastuksissa antamansa palautteen noudattamista valtioneuvoston yleisistunnon päätöksenteossa.
- antaa asiantuntijalausuntoja eduskunnan valiokuntien pyynnöstä.

Säädösehdotusten laillisuusvalvonta

Lausunto säädösehdotuksesta

Sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esityksessä ehdotettiin muutettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annettua lakia. Muutoksen myötä pienet palveluntuottajat voisivat aloittaa toimintansa tai toteuttaa toiminnan muutoksen jo ennen rekisteröintipäätöstä. Oikeuskansleri piti lakiesitystä perusteltuna.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta tuli voimaan 1.1.2024. Laissa edellytettiin sosiaali- ja terveydenhuollon alan toimijoiden rekisteröityvän valtakunnalliseen rekisteriin (Soteri). Lain voimaantulon jälkeen rekisteröintihakemusten käsittely on kuitenkin pahoin ruuhkautunut. Käsittelyajat ovat rajoittaneet elin-

keinovapautta ja vaarantaneet henkilöstön ja palvelujen saatavuutta. Hallituksen esityksen tarkoitus on korjata tilannetta.

Oikeuskansleri kuitenkin katsoi, että hallituksen esityksessä tuli tuoda selkeämmin esiin, mitä muita keinoja on käytetty tai suunniteltu käytettäväksi tilanteen korjaamiseksi ja miksi niitä ei ole pidetty riittävinä. Samoin tulisi arvioida riskiä sellaisten tilanteiden syntymiseen, joissa ammatinharjoittaja on jo aloittanut toimintansa, mutta joutuu myöhemmin lopettamaan tai keskeyttämään toimintansa rekisteröintiin liittyvien puutteiden vuoksi.

Ministeriön tulisi pyrkiä lainsäädännön muuttamisen ohella edelleen lyhentämään rekisteröintihakemusten käsittelyaikoja hyvän hallinnon vaatimusten mukaisiksi. Samoin ministeriön tulee seurata ja arvioida laajemmin valvontalain säännösten toimivuutta palveluntuottajien ja heidän asiakkaiden näkökulmista. On myös tarpeen arvioida, turvaavatko valvonnassa asetettavat velvoitteet asiakkaiden oikeuksia erityisesti olennaisten riskien kannalta. Lisäksi on arvioitava sitä, onko valvonnasta seuraava hallinnollinen taakka perustellussa ja oikeudenmukaisessa suhteessa mahdollisista puutteista seuraaviin riskeihin (OKV/2370/21/2024; ratkaisijana oikeuskansleri Tuomas Pöysti ja esittelijänä Minna Ruuskanen).

Milloin hallituksen esityksessä on suotavaa pyytää perustuslakivaliokunnan lausuntoa ja miten oikeuskansleri tätä valvoo?

Milloin hallituksen esityksessä on suotavaa pyytää perustuslakivaliokunnan lausuntoa ja miten oikeuskansleri tätä valvoo?

Valtioneuvosto ministeriöineen on lainvalmistelusta vastaava valtioelin. Säädösehdotusten valmistelu perustuslain ja EU-oikeuden sekä kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden mukaisiksi tai perustellun ehdotuksen tekeminen perustuslain tai sen tulkintakäytännön muuttamisesta kuuluu yksiselitteisesti valtioneuvostolle. Valtioneuvoston jäsenet ovat poliittisessa ja oikeudellisessa ministerivastuussa siitä, että näin tehdään.

Eduskunnan enemmistön luottamusta nauttiva hallitus voi luonnollisesti tehdä oikeudellisesti hyväksyttävillä argumenteilla perustellun ja lainvalmisteluohjeiden mukaisesti laaditun esityksen perustuslain tulkintakäytännön muuttamiseksi tai kehittämiseksi. Tällöin hallituksen esityksessä on suotavaa esittää sen säätämisyjärjestystä koskevassa osassa yksilöidyn perustein, että perustuslakivaliokunnan on syytä arvioida esityksen suhdetta perustuslakiin.²⁹ Samoin perustuslakivaliokunnan käsittely voi olla tarpeen, jos perustuslain tai kansainvälisen ihmisoikeusvelvoitteen tulkinta on epäselvä.

Oikeuskanslerin ennakkollinen säädösvalvonta

Oikeuskansleri valvoo hallituksen esitysten ja valtioneuvoston sekä tasavallan presidentin asetusten ja niiden valmistelun laillisuutta. Oikeuskanslerin tehtävänä ei ole korvata valtioneuvoston valmistelua eikä siten täydentää valmistelun puutteita.

²⁹ Hallituksen esitysten laatimisohteet, Helo-ohje, <https://helo.finlex.fi/>, osa IV, Hallituksen esityksen perusrakenne, alaluku 12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys, <https://helo.finlex.fi/iv-hallituksen-esityksen-perusrakenne/sisallys/#jakso-12-suhde-perustuslakiin-ja-saatamisjarjestys>

Oikeuskanslerin laillisuusvalvonta osaltaan antaa perustuslakivaliokunnalle mahdollisuuksia keskittyä sen arviointia vaativiin asioihin ja täydentää näin perustuslakivaliokunnan suorittamaa perustuslakikontrollia. Hallituksen esityksiin kohdistuvassa oikeuskanslerin laillisuusvalvonnassa arvioidaan, onko esitys oikeudellisesti muotonsa ja sisältonsä puolesta asianmukaisesti valmisteltu eduskunnalle antamista varten ja onko valmistelussa riittävästi otettu huomioon perus- ja ihmisoikeudet.

Tämä toteutuu ennakkollisen säädösvalvonnan – hallituksen esityksistä annettavien lausuntojen, lakiesitysten ennakkotarkastuksen ja valtioneuvoston istunnoissa tehtävän valvonnan – ja jälkikäteisen laillisuusvalvonnan keinoin. Laillisuusvalvonta kohdistuu oikeudellisiin kysymyksiin ja sisältää hyvän lainvalmistelutavan valvonnan, mutta ei esityksen tarkoituksenmukaisuuden, vaikutusten tai toimeenpanon resurssien arviointia.³⁰

Oikeuskansleri arvioi esitystä ja sen valmistelua kokonaisuutena. Erityistä huomiota kiinnitetään lainvalmisteluohjeiden mukaisesti myös esityksen suhdetta perustuslakiin ja ihmisoikeusveloitteisiin koskevaan lukuun. Tällöin oikeuskansleri arvioi myös sitä, onko oikeudellisesti perusteltua ja tarpeellista pyytää esitystä eduskunnan perustuslakivaliokunnan arvioitavaksi ja onko tätä koskeva kannanotto riittävästi perusteltu.³¹ Perustuslakivaliokunta voi hoitaa sille perustuslain 74 §:ssä säädetyn ennakkollisen perustuslakikontrollin tehtävänsä vain, jos se voi keskittyä perustuslain aitojen tulkintakysymysten linjaamiseen huolellisen käsittelyn ja asiantuntijakuulemisen ja riittävän korkealaatuisen hallituksen esityksen ja sen säätämisyjärjestysperusteluiden pohjalta.

30 Oikeuskanslerin harjoittaman ennakkollisen säädösvalvonnan perusteita ja muotoa sekä toimenpidekynnystä kuvataan tarkemmin oikeuskanslerin vuoden 2021 kertomuksessa, K 19/2022 vp, s. 12–20. Puheenvuoro on saatavilla myös <https://oikeuskansleri.fi/-/oikeuskansleri-tuomas-poysti-toimenpidepidekynnys-lainvalmistelun-laillisuusvalvonnassa>

31 Hallituksen esitysten laatimisohteet, Helo-ohje, <https://helo.finlex.fi/>, osa IV, Hallituksen esityksen perusrakenne, alaluku 12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys, <https://helo.finlex.fi/iv-hallituksen-esityksen-perusrakenne/sisallys/#jakso-12-suhde-perustuslakiin-ja-saatamisyjarjestys>

Oikeuskanslerin laillisuusvalvonta osaltaan antaa perustuslakivaliokunnalle mahdollisuuksia keskittyä sen arviointia vaativiin asioihin ja täydentää näin perustuslakivaliokunnan suorittamaa perustuslakikontrollia.

Hallituksen esityksiä on käytännössä pyydetty vietäväksi perustuslakivaliokunnan arvioitavaksi varsin kevyin perustein, mihin myös perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt viime aikoina toistuvasti huomiota.³² Eduskunta toki viime kädessä päättää itse asian käsittelystä perustuslakivaliokunnassa.

Milloin perustuslakivaliokunnan lausuntoa on perusteltua pyytää ja milloin ei?

Perustuslakiin ja kansainvälisiin ihmisoikeuksiin liittyvät oikeudelliset ongelmat tulee ensin valmisteluvaiheessa tunnistaa. Hallituksen esityksessä on avoimesti tuotava esiin, mikäli ehdotettu sääntely on ongelmallinen perustuslain tai esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tai Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännön tai perustuslakivaliokunnan käytännön kannalta. Myös lain-säädännön vaikutusarviointien laatu vaikuttaa siihen, kuinka hyvät tiedot eduskunta saa lain säätämistä varten ja miten yleensä yhteiskunnassa voidaan säädöstä soveltaa ja arvioida myös sen vaikuttavuutta ja perusteltavuutta. Lainvalmistelussa tuotetun tiedon on oltava objektiivista ja monipuolista.³³ Usein huolellista vaikutusarviointia tarvitaan myös perusoikeusrajoitusten hyväksyttävyyden, välttämättömyyden, suhteellisuuden ja perusoikeuden ydinalueen koskemattomuuden valtiösääntöiseen arviointiin.

Mikä tahansa epävarmuus ei ole asianmukainen peruste valtioneuvoston pyynnölle lähettää esitys perustuslakivaliokuntaan lausuntoa varten eikä tällainen pyyntö

³² Ks. esim.

PeVL 46/2024 vp https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Sivut/PeVL_46+2024.aspx,
PeVL 42/2024 vp https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Sivut/PeVL_42+2024.aspx,
PeVL 41/2024 vp https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Sivut/PeVL_41+2024.aspx,
PeVL 32/2024 vp https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Sivut/PeVL_32+2024.aspx,
PeVL 19/2024 vp https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Sivut/PeVL_19+2024.aspx,
PeVM 2/2024 vp https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Documents/PeVM_2+2024.pdf
ja PeVL 9/2023 vp https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Sivut/PeVL_9+2023.aspx.
Oikeuskanslerin havainnot samasta asiasta, ks. esim. OKV/2797/21/2024, <https://oikeuskansleri.fi/-/oppimisen-digitaalinen-palvelukokonaisuus-ja-tekoalyn-kaytto> ja OKV/2659/21/2024, <https://oikeuskansleri.fi/-/positiiviseen-luottotietorekisteriin-lisattavat-tiedot-taloyhtiolainoista>.

³³ Tätä on edellyttänyt myös perustuslakivaliokunta. Ks. esim. PeVL 3/2020 vp https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/PeVM_3+2020.aspx.

paikkaa puutteellista valmistelua tai ratkaise kaikkia ristiriitoja. Esimerkiksi esitykseen liittyvät eriävät näkemykset esityksen yhteiskuntapoliittisesta tarkoituksenmukaisuudesta eivät ole peruste viedä asiaa perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi. Lakien sisällöllinen pohdinta on ensisijaisesti kunkin mietintövaliokuntana toimivan substanssivaliokunnan tehtävä.

Kertomusvuonna tuli esiin myös, että lainvalmistelussa on usein perusteltua arvioida säädöshankkeen suhdetta muihin säädöshankkeisiin eli lakiesitysten yhteisvaikutuksia. Yhteisvaikutusten arviointia hankaloittaa, jos hallitusohjelmaan kirjattu tavoite on pilkottu useaksi erilliseksi ja eri aikaan valmistuvaksi lainsäädäntöhankkeeksi.³⁴ Yhteisvaikutusten arviointi edellyttää ministeriön sisällä ja ministeriöiden välillä valmistelijoiden välistä yhteistyötä ja mahdollisesti myös ulkopuolisen asiantuntemuksen käyttämistä sekä riittävää aikaa ja resursseja.³⁵

Mikäli yhteisvaikutuksia ei ole valmistelun aikana arvioitu, voi oikeuskansleri kiinnittää asiaan huomiota ja pyytää vaikutusarvioita täydennettäväksi. Oikeuskanslerin ennakkolisessa säädösvalvonnassa ei voida tätä puutetta juurikaan muuten korjata. Yhteisvaikutusten arvioinniltaan puutteellista esitystä ei myöskään korjaa lausunnon pyytäminen perustuslakivaliokunnalta. Lainvalmistelu ja siihen kuuluva vaikutusarviointi ovat valtioneuvoston, eivät oikeuskanslerin saatikka perustuslakivaliokunnan tehtävä. Oikeuskanslerin jälkikäteisessä lainvalmistelun laillisuusvalvonnassa voidaan toki käsitellä lainvalmistelun ja vaikutusarvioinnin rakenteellisia ongelmia ja ministeriön tehtävien asianmukaista hoitamista ja vastuuta niistä.

Lainvalmistelu ja siihen kuuluva vaikutusarviointi ovat valtioneuvoston, eivät oikeuskanslerin saatikka perustuslakivaliokunnan tehtävä.

34 Asiaa on lähemmin käsitelty mm. oikeuskanslerin kertomusta K 11/2024 vp koskevassa lausunnossa sosiaali- ja terveysvaliokunnalle, OKV/2158/22/2024, <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2024-AK-32911.pdf>

35 Perustuslakivaliokunta on useasti korostanut lainvalmistelun asianmukaista resursointia ja laadukkaan lainvalmistelun merkitystä. Ks. esim. PeVM 1/2022 vp https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/peVM_1+2022.aspx, PeVM 1/2017 vp https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/PeVM_1+2017.aspx ja PeVL 19/2016 vp https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Sivut/PeVL_19+2016.aspx.

Epävarmuus esityksen suhteesta EU-oikeuteen, jollei kyse ole perusoikeuksien ja ihmisoikeusvelvoitteiden tulkinnasta, ei lähtökohtaisesti myöskään ole peruste viedä esitystä perustuslakivaliokuntaan eikä perustuslakivaliokunnan käsittely korjaa esityksen EU-oikeudellisia puutteita tai riskejä. Perustuslakivaliokunta on korostanut oikeuskanslerin roolia lakiesitysten EU-oikeuden mukaisuuden arvioinnissa.³⁶ Oikeuskanslerin ennakollisessa valvonnassa ei kuitenkaan voida yksityiskohtaisesti arvioida unionin oikeuteen liittyviä kysymyksiä. Siinä voidaan arvioida lähinnä sitä, onko EU-oikeuden merkitys ja kansallinen liikkumavara tunnistettu ja selostettu ja että lakiesityksessä ei ole ilmeisiä ristiriitoja EU-oikeuden kanssa.

Suomalainen perustuslakikontrolli perustuu useiden instituutioiden toimintaan

Suomalainen perustuslakikontrolli muodostuu useista instituutioista ja viranomaisista sekä heidän välisestään dialogista. Oikeuskansleri on yksi perustuslakikontrollin toimijoista. Perustuslain 74 § asettaa perustuslakivaliokunnan keskeiseen ja ensisijaiseen rooliin ennakollisessa perustuslakikontrollissa. Tuomioistuimet soveltavat perustuslakia yksittäisissä asioissa lain säätämisen jälkeen.

Oikeuskansleri on omassa laillisuusvalvonnassaan jo viime vuosina alentanut puuttumiskynnystä hallituksen esityksiin ja valtioneuvoston asetuksiin.³⁷ Oikeuskanslerin harjoittamassa ennakollisessa säädösvalvonnassa tullaan edelleen mahdollisuuksien mukaan kiinnittämään huomiota säädösvalmisteluun liittyviin keskeisiin ongelma-kohtiin. Tässä tarkastelussa voidaan kiinnittää huomiota myös siihen, mikäli perustuslakivaliokunnan kannanoton tarpeellisuutta ei perustella riittävästi. Jatkossa arvioidaan ennakollisen valvonnan aikataulun ja voimavarojen sallimissa puitteissa aiempaa järjestelmällisemmin ja tarkemmin sitä, missä

36 PeVL 79/2018 vp https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Sivut/PeVL_79+2018.aspx.

37 Oikeuskanslerin vuosikertomuksessa vuodelta 2021, K 19/2022 vp, s. 12–20, saatavilla myös <https://oikeuskansleri.fi/-/oikeuskansleri-tuomas-poysti-toimenpidepidekynnys-lainvalmistelun-laillisuusvalvonnassa> on kuvattu oikeuskanslerin nykyistä puuttumiskynnystä seitsemän esimerkin lainvalmistelun tyyppitapauksista avulla. Tyyppitapauksista osassa puuttumiskynnys ylittyy, mutta osa kuuluu lainsäätäjän harkintaan. Tyyppitapaukset eivät kuitenkaan ole ehdottomia sääntöjä vaan esimerkkejä.

tapauksissa perustuslakivaliokunnan kannanotto ylipäättään on tarpeen ja että kannanotto perustuslakivaliokunnan käsittelyn tarpeesta on riittävästi perusteltu.

Oikeuskanslerin säädösvalvonta ei kuitenkaan tässä suhteessa voi olla kaiken kattavaa ja aukotonta.

Perustuslain 112 §:n mukaan oikeuskansleri voi esittää huomautuksensa perusteluineen, jos valtioneuvoston päätöksen tai toimenpiteen laillisuus antaa aihetta huomautukseen. Jos se jätetään ottamatta huomioon, hänen tulee merkittyä kannanottonsa valtioneuvoston pöytäkirjaan. On selvää, että tämän menettelyn kynnys säädösehdotusten yhteydessä on jo perustuslain sisältämästä vallanjaosta johtuen hyvin korkea. Korkeaa kynnystä puoltavat perustuslain säännösten väljyys ja tulkinnanvaraisuus, joka ilmenee esimerkiksi perustuslakiasiantuntijoiden usein toisistaan poikkeavista näkemyksistä. Ennen kaikkea sitä puoltaa perustuslakivaliokunnalle perustuslaissa säädetty tehtävä arvioida lakiesitysten perustuslain mukaisuutta.

Oikeusvaltiossa periaatteelliselta kannalta merkittävien perustuslain tulkintojen on perusteltua tapahtua monijäsenisessä toimielimessä ja perustua laajaan ja eri näkökannat sisältävään kuulemis- ja valmisteluprosessiin ja siihen perustuvaan huolelliseen oikeudelliseen harkintaan. Oikeuskansleri osaltaan voi varmistaa lakiesitysten laatimista perustuslain ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten sekä Euroopan unionin oikeuden mukaisiksi sekä sitä, että perustuslakivaliokunta voi keskittyä merkittäviin perustuslain tulkintoihin.

Oikeuskanslerin toiminta istuntoasioissa

- perustuslain mukaan oikeuskanslerin tulee olla läsnä valtioneuvoston istunnoissa ja esiteltäessä asioita tasavallan presidentille laillisuusvalvontaa varten
- oikeuskanslerin on pyydettyä annettava presidentille, valtioneuvostolle ja ministeriöille tietoja ja lausuntoja oikeudellisista kysymyksistä
- oikeuskanslerin perustuslaissa säädetty velvollisuus koskee myös valtioneuvoston istuntoja ja tasavallan presidentin esittelyjä
- pääministeri tai tasavallan presidentti ovatkin ajoittain istunnon yhteydessä pyytäneet oikeuskanslerin lausuntoa laillisuus- kysymyksestä
- oikeuskanslerin perustuslaissa säädettyssä velvollisuudessa antaa oikeudellisia tietoja ja lausuntoja kysymys on ennakkollisen laillisuusvalvonnan kannanoton antamisesta, ei hallituksen neuvonnasta

- jos valtioneuvoston yleisistunnon tai tasavallan presidentin esittelyn esittelylistojen tarkastuksessa oikeuskansleri havaitsee oikeudellista huomauttamista, pyytää oikeuskansleri korjaamaan puutteet ja virheet
 - jos ministeriön valmistelemat korjaukset eivät tyydytä tai korjausten laajuuden vuoksi niitä ei enää ehditä tekemään ennen istuntoa, pyytää oikeuskansleri poistamaan asian esityslistalta ja tuomaan sen asianmukaisesti korjattuna myöhempään istuntoon
 - oikeuskanslerilla ei ole kuitenkaan toimivaltaa estää valtioneuvoston tai tasavallan presidentin päätöksentekoa
- jos oikeuskansleri havaitsee valtioneuvoston tai ministerin tai tasavallan presidentin päätöksen tai toimenpiteen laillisuuden antavan aiheita huomautukseen, hänen tulee perustuslain mukaan esittää huomautuksensa perusteluineen
- jos oikeuskanslerin huomautus jätetään ottamatta huomioon, oikeuskanslerin tulee merkittyä kannanottonsa valtioneuvoston pöytäkirjaan ja tarvittaessa ryhtyä muihin toimenpiteisiin
 - kynnys tälle menettelylle on korkea ja se tulee käytettäväksi lähinnä, jos päätösehdotuksessa on sellainen oikeudellinen ongelma, ettei hyväksyttävälle päätöksenteolle ole oikeudellisia edellytyksiä

- valtioneuvoston oikeuskanslerista annetussa laissa säädetään myös, että jos oikeuskansleri katsoo valtioneuvostossa käsiteltävässä asiassa jonkin oikeudellisen seikan antavan siihen aihetta, hän voi merkityttää kantansa valtioneuvoston pöytäkirjaan
 - jos oikeuskansleri huomautukseensa saamansa vastauksen perusteella arvioi, ettei päätöksenteolle ole oikeudellista estettä, mutta asiassa on merkittävää oikeudellista tulkinnanvaraisuutta tai jokin muu huomiota vaativa oikeudellinen seikka, hän voi käyttää valtioneuvoston istunnossa puheenvuoron ja merkityttää sen pöytäkirjaan. Tällöin oikeuskanslerin kanta ja puheenvuoron sisältö ilmenevät myös valtioneuvoston pöytäkirjasta
 - oikeuskanslerin istuntopuheenvuoro tallennetaan lisäksi oikeuskanslerinviraston asianhallintaan ja yleensä julkaistaan myös oikeuskanslerinviraston verkkopalveluissa
- oikeuskanslerin yhteiskunnallisesti ja oikeudellisesti merkittävät korjauspyynnöt ja istuntoasioita koskevat kannanotot tallennetaan oikeuskanslerinviraston asianhallintaan

Digitalisaation valvonta turvaa perusoikeuksia ja sujuvaa arkea

Digitalisaatio vaikuttaa syvästi ihmisten, yritysten ja yhteisöjen jokapäiväisten asioiden hoitamiseen sekä perusoikeuksien toteutumiseen ja tasapainoon. On tärkeää, että julkisen hallinnon järjestelmät toimivat luotettavasti, virheettömästi ja niin, että hyvän hallinnon vaatimukset täyttyvät. Lisäksi järjestelmissä ja algoritmien kouluttamisessa käytettävän datan tulee olla luotettavaa. Datan virheet voivat olla merkittävä oikeusturvaongelma.

Vuoden 2024 aikana julkishallinnon digitalisaation valvonta sai monia muotoja. Oikeuskansleri antoi useita lausuntoja lakihankkeista, joissa ehdotettiin uutta sääntelyä, uusia digitalisaation muotoja tai digitalisaation ulottamista uusille alueille. Lausunnoissa kiinnitettiin huomiota perustuslainmukaisuuteen ja EU-oikeuden noudattamiseen. Oikeuskansleri ja apulaisoikeuskansleri ratkaisivat kanteluita ja tutkivat omasta aloitteestaan muun muassa julkishallinnon asiakkaiden oikeuksien ja hyvän digitaalisen hallinnon toteutumista sekä viranomaisissa käytettävää automaattista päätöksentekoa.

Digitalisaation ennakkollinen säädösvalvonta

Suomalainen digitalisaation malli luottaa laajasti siihen, että suuria tietomassoja kerätään keskitettyyn rekenteriin. Lähtökohtaisesti näitä tietoja käytetään perusteltuihin käyttötarkoituksiin. Tämä tarjoaa mahdollisuuden tehokkaalle viranomais-toiminnalle ja edellyttää tietojen keräämisen vain kerran, mikä tukee sujuvaa arkea. Virheellinen tieto keskitetyssä rekisterissä voi kuitenkin aiheuttaa rekisteröidylle oikeudenmenetyksiä ja monenlaisia hankaluuksia. Euroopan unionin tietosuoja-asetuksen mukaan tietojen virheettömyys, ajantasaisuus ja täsmällisyys ovat

keskeisiä tietosuojaperiaatteita. Tietojen virheettömyys ja virheellisten tietojen korjattavuus ovat digitaalisessa yhteiskunnassa ja hallinnossa merkittäviä oikeus-suojan ja hyvän hallinnon edellytyksiä.

Oikeuskansleri kiinnitti ennakollisessa säädösvalvonnassaan huomiota siihen, että tulotietojärjestelmästä ja positiivisesta luottotietorekisteristä on säädettävä perustuslaissa ja Euroopan unionin oikeudessa turvattua henkilötietojen suojaa kunnioittaen. Molemmissa rekistereissä käsitellään paljon tietoja, mukaan lukien arkaluonteista tietoa, ja tietoja luovutetaan monille eri tahoille. Oikeuskansleri kiinnitti ennakotarkastusmuistiossaan³⁸ valtiovarainministeriön huomiota tietojen luovuttamiseen. Tietoja ei tulisi voida luovuttaa rekistereistä siinä tapauksessa, että henkilö on kiistänyt tietojen oikeellisuuden. Sekä rekisteröityjen oikeuksien turvaaminen että yleinen etu puoltavat sitä, että rekistereistä luovutetaan vain oikeita tietoja.

Oikeuskansleri antoi myös oikeusministeriölle lausunnon hallituksen ehdotuksesta muuttaa positiivisesta luottotietorekisteristä annettua lakia niin, että sinne tallennettaisiin jatkossa myös taloyhtiöiden lainoja koskevia tietoja³⁹. Oikeuskansleri arvioi, että ehdotettu sääntely on jännitteisessä suhteessa perustuslaissa turvattujen yksityiselämän suojan ja tietosuojan kanssa. Hallituksen esityksen mukaan taloyhtiö-lainoja koskevat tiedot tallennettaisiin luottotietorekisteriin huoneistotietojärjestelmästä. Oikeuskansleri totesi kuitenkin omasta aloitteestaan tekemässään ratkaisussa⁴⁰, että tämä järjestelmä on pahasti ruuhkautunut. Siten rekistereiden toimivuus on kyseenalaista. Digitalisaation merkittävä riskikohta onkin, ettei tietojärjestelmiä ja niihin perustuvaa toimintaa saada järjestettyä sujuvaksi ja asiakkaiden tarpeita palvelevaksi samanaikaisesti, kun rekistereitä tai tietojärjestelmiä koskeva lainsäädäntö tulee voimaan.

Oikeuskansleri antoi oikeusministeriölle lausunnon tietosuojalainsäädännön uudistamisesta⁴¹. Oikeuskansleri katsoi, että nykyinen pirstaleinen ja sekava lainsäädäntö

38 OKV/2040/23/2024.

39 OKV/2659/21/2024.

40 OKV/2041/70/2024.

41 OKV/1563/21/2024.

haittaa julkishallinnon digitalisointia. Jatkovalmistelussa tulisi selvittää mahdollisuuksia selkeyttää sääntelyä. Julkisuusperiaatteen ja tietosuojan välinen jännite on pidettävä mielessä tietosuojasääntelyä uudistettaessa. Oikeudenkäynnin julkisuuden takaamiseksi tulee harkita lainsäädäntötoimia.

Vuoden 2024 lopulla oikeuskansleri antoi myös ensimmäiset lausuntonsa lakiehdotuksista, jotka koskevat tekoälyn käyttöä julkishallinnossa. Oikeuskansleri antoi työ- ja elinkeinoministeriölle lausunnon lainsäädännöstä EU:n tekoälyasetuksen toimeenpanemiseksi⁴². Oikeuskanslerin mukaan hallituksen esitysluonnos edustaa pääosin hyvää lainvalmistelutapaa, mutta täsmennys- ja täydennystarpeita kuitenkin on. Soveltamisalaa koskevaa pykälää on tarpeen harkita suoraan sovellettavaa Euroopan unionin säädöstä täydentävässä kansallisessa laissa silloin, kun unionin säädöksen soveltamisalan rajat jäävät avoimiksi. Lisäksi hallituksen esityksessä on täsmennettävä muun muassa sääntelyn suhdetta tietosuojasääntelyyn. Hajaute- tussa unionin oikeuden edellyttämän valvonnan mallissa valvovien viranomaisten väliset toimivaltajaot edellyttävät riittävään tarkkaa ja täsmällistä säätämistä, samoin seuraamusmaksua koskevat säännökset. Lisäksi hallituksen esitykseen on lisättävä sääntelyä ylimmistä laillisuusvalvojista. Ylimmät laillisuusvalvojat valvovat kaikkia muita valvovia viranomaisia eivätkä siten voi olla alemman asteisten laillisuusvalvojen valvonnan kohteina. Ylimpien laillisuusvalvojen asema Suomessa on säätämisyjärjestyskysymys⁴³.

Oikeuskansleri antoi opetus- ja kulttuuriministeriölle lausunnon jatkuvan oppimisen digitaalista palvelukokonaisuutta koskevasta lainsäädäntöhankkeesta⁴⁴. Hallituksen esitysluonnokseen sisältyy ehdotus tekoälyn käytöstä osana ihmisille suunnattavaa palvelua. Sääntely olisi ensimmäisiä lakeja Suomessa tekoälyn käytöstä julkishallinnossa. Ehdotetun sääntelyn suhde unionin tekoälyasetukseen ja sen jättämään kansalliseen liikkumavaraan tulee käydä selkeästi ilmi. Hallituksen esityksessä on tämän tyyppisissä säädöksissä välttämätöntä ottaa kantaa myös siihen, minkälainen tietosuojasääntelyn ja tekoälyasetuksen suhde on tässä sääntely-yhteydessä.

42 OKV/2594/21/2024.

43 PeVL 14/2018 vp, s. 12-13.

44 OKV/2797/21/2024.

Ratkaisuja hyvästä digitaalisesta hallinnosta

Apulaisoikeuskansleri ratkaisi kantelun, jossa oli kysymys perustuslaissa turvatus osallistumisoikeuden toteutumisesta digitaalisesti⁴⁵. Kantelija arvosteli ulkoministeriön toimintaa siitä, että se ei ollut tallentanut kantelijan lausuntoa lausuntopalvelu.fi-palveluun. Apulaisoikeuskanslerin mukaan lausuntopyynnön julkaiseminen lausuntopalvelu.fi:ssä sekä sen yhteydessä annetut ohjeet on tulkittava viranomaisen tiedottamiseksi, jota hyvän hallinnon periaatteet koskevat. Ministeriön huomiota kiinnitettiin perustuslaissa säädettyjen osallistumisoikeuksien ja hallintolain hyvän hallinnon periaatteiden turvaamiseen lausuntopyyntöjä julkaistaessa ja lausuntoja vastaanotettaessa.

Myös kielellisten oikeuksien tulee toteutua digitaalisessa hallinnossa. Ahvenanmaan maakunnan hallitus oli ilmoittanut oikeuskanslerinvirastolle, että Maahanmuuttoviraston ulkomaalaisasioiden asianhallintajärjestelmä UMA, jota käytetään myös Ahvenanmaalla, on käytettävissä vain suomeksi. Apulaisoikeuskansleri otti asian oma-aloitteisesti tutkittavaksi ja antoi toimenpideratkaisun⁴⁶. Apulaisoikeuskanslerin mukaan UMA-järjestelmä ei täytä kielilain ja Ahvenanmaan itsehallintolain vaatimuksia.

Automaattinen päätöksenteko julkishallinnossa

Oikeuskansleri otti omana aloitteenaan tutkittavaksi verotuksessa käytettävän automaattisen päätöksenteon⁴⁷. Kyseessä oli viranomaisten automaattisen päätöksenteon luotettavuuden varmentaminen. Lähtökohta asioiden ratkaisemiselle automaattisesti on se, että asia ei edellytä viranomaisen harkintaa. Verohallinnon selvityksen mukaan verotuksessa on tiedostettu lain asettamat rajoitteet automaattiselle päätöksenteolle ja automaatiota käytetään vain sellaiseen ratkaisutoimintaan, joka ei edellytä tapauskohtaista harkintaa.

45 OKV/1007/10/2024.

46 OKV/894/70/2024.

47 OKV/656/70/2024.

Hallintolain mukaan henkilön saamasta päätöksestä on käytävä ilmi, jos asia on ratkaistu automaattisesti. Verohallinnon selvityksen perusteella automattisesta päätöksestä ilmoitetaan verotuspäätöksessä pääosin niin, että siinä todetaan, että päätöksen tekemisessä on käytetty automaatiota. Oikeuskanslerin mukaan tämä voi luoda käsityksen, että automaattinen päätöksenteko kattaa myös sellaiset tilanteet, joissa päätöksen tekemisessä on käytetty apuna automaatiota, mutta lopulta asia on kuitenkin ratkaistu virkailijan toimesta. Päätöksessä oleva muotoilu ja siinä oleva ohjaus lisätietoja tarjoavalle verkkosivulle tarjoavat asiakkaille kuitenkin varsin asianmukaisen tiedon automaattisen päätöksenteon hyödyntämisestä verotuksessa. Oikeuskansleri katsoi, ettei asia antanut aihetta lainvalvonnan toimenpiteisiin.

Automaattisen päätöksenteon valvonta jatkuu vuonna 2025. Oikeuskansleri otti syksyllä 2024 omana aloitteenaan tutkittavakseen automaattisen päätöksenteon Kansaneläkelaitoksella.

Yhteenveto

Digitalisaation sääntelyssä on tulevaisuudessa kiinnitettävä entistä enemmän huomiota lakien selkeyteen ja johdonmukaisuuteen. Kotimaisen oikeutemme viitekehyksessä teknologiaa säätelevät EU-oikeudelliset instrumentit, kuten tekoälyasetus, ovat monimutkaisia ja osin vaikeasti ymmärrettäviä. Tällöin on ensisijaisen tärkeää, että kotimainen sääntely on selkeää ja tarkkaa. Erityisesti tekoälystä säädettäessä on kiinnitettävä huomiota siihen, että sääntelyyn sisältyvät määritelmät, soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön käyvät selkeästi ilmi. Tulkinnanvarainen lainsäädäntö lisää ylimääräistä hallinnollista taakkaa ja tätä tulee välttää. Lainsäädännön tulee olla ymmärrettävää ja helposti sovellettavaa, kun digitalisaatiota halutaan viedä eteenpäin.

**Digitalisaation
sääntelyssä on
tulevaisuudessa
kiinnitettävä entistä
enemmän huomiota
lakien selkeyteen ja
johdonmukaisuuteen.**

Jokaisella on oikeus saada asiansa
käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman
aiheetonta viivytystä lain mukaan
toimivaltaisessa tuomioistuimessa.

4 Oikeudenkäytön valvonta

Tuomioistuinten ja syyttäjien valvonta

Yleistä

- oikeuskanslerin valvonta turvaa osaltaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista ja vahvistaa luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen
- valvonnassa ei puututa riippumattomien tuomioistuinten niille kuuluvan harkintavallan rajoissa tapahtuvaan lainkäyttöön
- oikeuskanslerin toimivalta tuomioistuinten, syyttäjien ja muiden viranomaisten sekä asianosaisten avustajien valvontaan mahdollistaa oikeudenkäytön toimivuuden laaja-alaisen arvioinnin
- tuomarien ja syyttäjien tekemäksi epäiltyjen virkarikosten syyteharkintavallan osoittaminen ylimmille laillisuusvalvoille turvaa tuomarien ja syyttäjien riippumattomuutta

Tuomioistuinten valvonnan keinot

- kanteluiden käsittely
- hovioikeuden tekemien ilmoitusten käsittely
 - hovioikeudelle säädetty velvollisuus ilmoittaa oikeuskanslerille tietoonsa tulleista seikoista, jotka saattavat johtaa virkasyytteen nostamiseen hovioikeudessa
- poliisin tekemien ilmoitusten käsittely
 - poliisia pyydetty ilmoittamaan tutkittavaksi tulleista tuomarin epäiltyä lainvastaista menettelyä virkatoimessa koskevista asioista
- rangaistustuomioiden tarkastaminen
 - otanta käräjäoikeuksien vankeusrangaistuksen sisältävistä rikostuomioista
- laillisuusvalvontakäynnit
- omat aloitteet

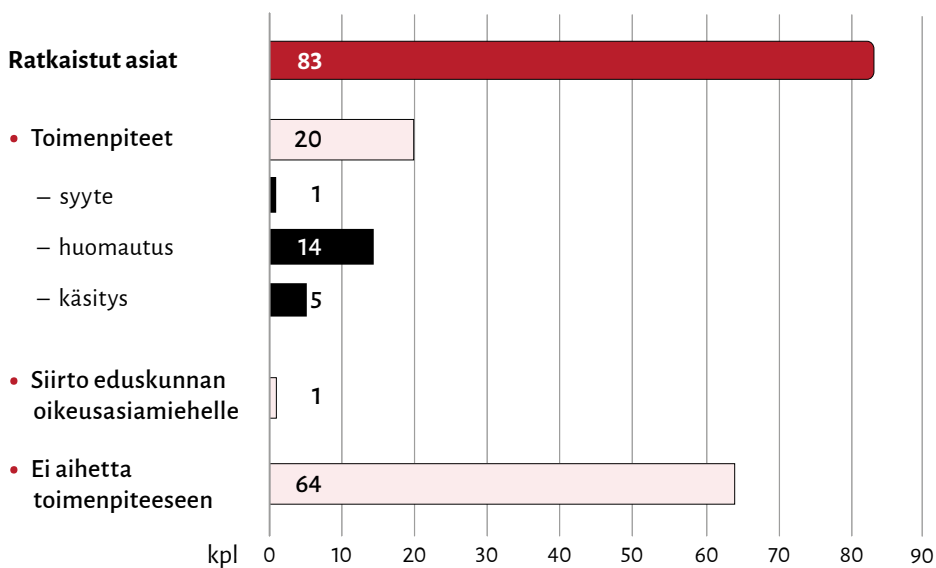
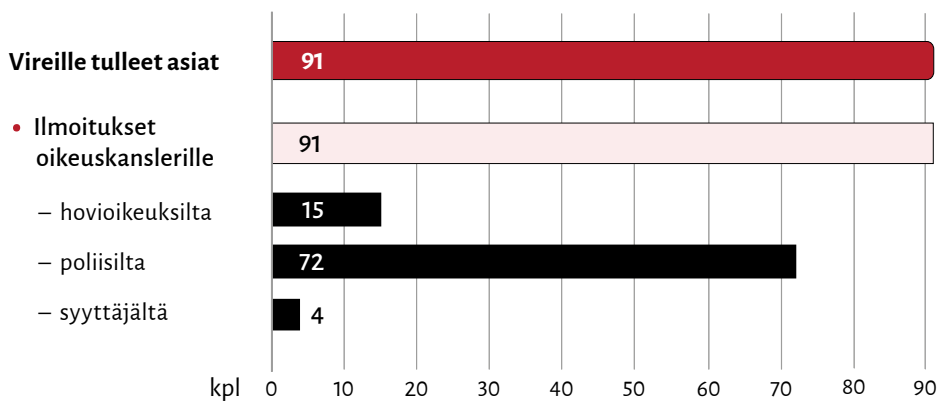
Syyttäjien valvonnan keinot

- kanteluiden käsittely
- poliisin tekemien ilmoitusten käsittely
 - poliisia pyydetty ilmoittamaan tutkittavaksi tulleista epäiltyä syyttäjän virkarikosta koskevista asioista
- laillisuusvalvontakäynnit
- omat aloitteet

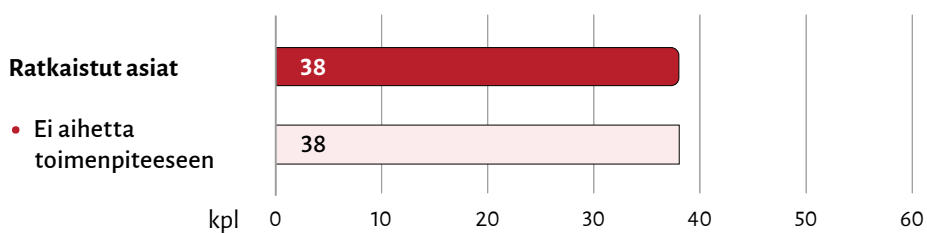
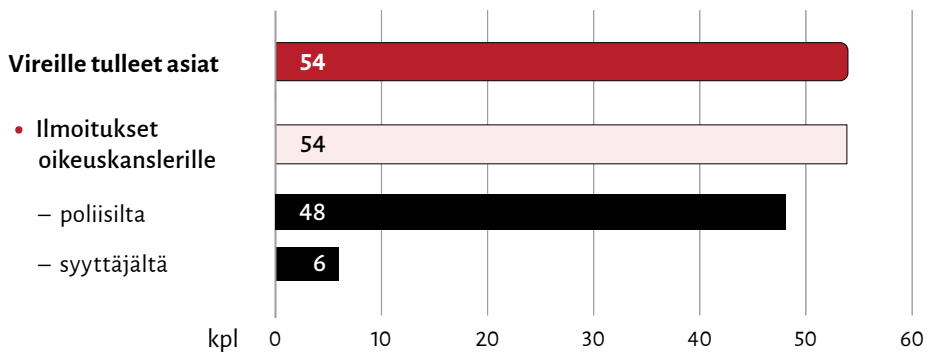

Tuomarien virkarikosasiat

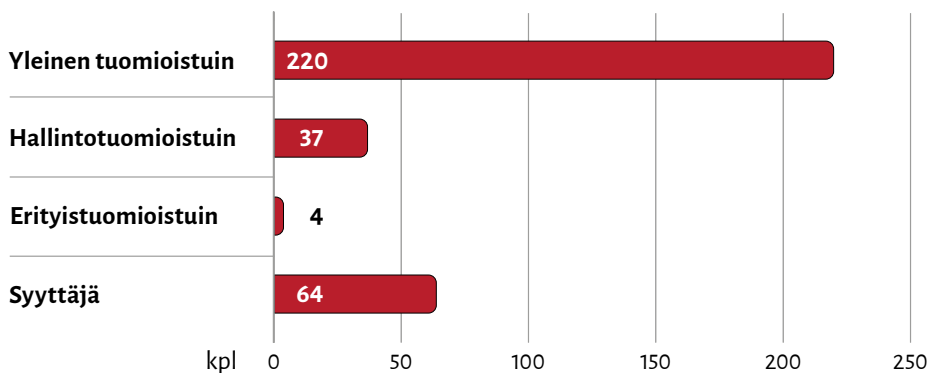

Syyttäjien virkarikosasiat

Tuomioistuimia ja syyttäjiä koskevat tarkempaan laillisuusvalvonnalliseen arviointiin otetut kantelut

Ratkaisuja

Hallinto-oikeustuomarille syyte virkarikoksesta

Apulaisoikeuskansleri päätti syytteen nostamisesta Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden hallinto-oikeustuomarina toiminutta henkilöä vastaan virkavelvollisuuden rikkomisesta. Tuomarina toimineen epäiltiin hakeneen ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmästä perheenjäsenensä tietoja ilman virkatehtäviin liittyvää perustetta. Hän kiisti syyllistyneensä asiassa rikokseen.

Rovaniemen hovioikeus totesi asiassa antamassaan ratkaisussa hallinto-oikeustuomarin menetelleen vastoin virkavelvollisuuksiaan. Se kuitenkin hylkäsi syytteen, koska teko oli sen arvion mukaan kokonaisuutena arvostellen vähäinen. Apulaisoikeuskansleri on valittanut hovioikeuden tuomiosta korkeimpaan oikeuteen (OKV/2808/31/2022; ratkaisijana apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen ja esittelijänä Juho Lehtimäki).

Viivästyksiä käräjänotaarien käsiteltävänä olleissa rikosasioissa

Apulaisoikeuskansleri antoi Satakunnan kärjäoikeudelle ja sen aiemmalle laamannille huomautuksen käräjänotaarien käsiteltävänä olleissa rikosasioissa tapahtuneista laiminlyönneistä.

Vaasan hovioikeuden kärjäoikeuksien tarkastuksesta laatimasta kertomuksesta ilmenneiden tietojen mukaan kahdessa Satakunnan kärjäoikeuden käräjänotaarien käsiteltävinä olleessa rikosasiassa oli syyteoikeus vanhentunut kärjäoikeuden laiminlyönnin seurauksena. Myös useassa muussa asiassa näytti tapahtuneen laiminlyönnejä, joiden seurauksena asioita ei ollut käsitelty lain edellyttämällä tavalla ilman aiheetonta viivytystä. Apulaisoikeuskansleri selvitti omana aloitteenaan mainittujen asioiden käsittelyä kärjäoikeudessa.

Käräjäoikeuden antamissa selvityksissä laiminlyöntejä ei kiistetty. Monilta osin jäi epäselväksi, miksi esimerkiksi haasteita ei ollut annettu viipymättä. Laiminlyönneille ei kuitenkaan ilmennyt mitään yksittäistä ja yksiselitteistä syytä. Myöskään ei käynyt ilmi, että ne olisivat olleet seurausta jonkun asian käsittelijäksi merkityn kärjänotaarin menettelystä. Laiminlyönnit olivat käräjäoikeuden mukaan ainakin osin olleet seurausta kärjäsihteerien suuresta työmäärästä, heidän vaihtuvuudestaan ja perehdyttämisestään uusiin tehtäviin. Myös muun ohella kärjänotaarien tehtävien hoitamiseen ja sen valvontaan liittyvien toimintaohjeiden puutteellisuus näytti osaltaan myötävaikuttaneen tapahtuneeseen.

Apulaisoikeuskansleri korosti ratkaisussaan, että asioiden käsittelyä koskevien tarkistus- ja seurantajärjestelmien kehittäminen ja käyttö ovat osa käräjäoikeuden johtamista. Käräjäoikeuden tapahtuma-aikainen laamanni oli myöntänyt, että kärjänotaarien käsiteltävinä olleiden rikosasioiden käsittelyä koskeva valvonta oli syystä tai toisesta pettänyt käräjäoikeudessa. Apulaisoikeuskanslerin mukaan tarkistus- ja seurantajärjestelmät eivät kuitenkaan yksistään riitä. Myös esimerkiksi työnkulkujen selkeys ja niistä ohjeistaminen on tärkeää. Tässäkin oli käräjäoikeudessa ollut puutteita.

Apulaisoikeuskansleri totesi, että käräjäoikeuden johdon tulee käräjäoikeuden työtä tehokkaasti johtamalla ja organisoimalla sekä toimintatapoja kehittämällä ja muilla käytettävissä olevilla keinoilla turvata tehtävien lainmukainen suorittaminen. Toimivien järjestelmien luominen on viime kädessä laamannin velvollisuus ja tehtävä käräjäoikeuden johtamisesta vastaavana päällikkötuomarina (OKV/2160/70/2022; ratkaisijana apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen ja esittelijänä Markus Löfman).

Tuomari ratkaisi asian kutsumatta vastaajaa pääkäsittelyyn

Apulaisoikeuskansleri antoi huomautuksen Helsingin käräjäoikeuden kärjätuomarille, joka oli toimittanut pääkäsittelyn ja ratkaissut asian, vaikkei asian vastaajaa ollut kutsuttu pääkäsittelyyn.

Käräjätuomarilta oli pääkäsittelyyn valmistautuessaan jäänyt huomaamatta, että asiakirjoissa ollut tiedoksiantotodistus oli koskenut aiempaa pääkäsittelyä, joka oli peruttu. Vastaja ei ollut saanut kutsua uuteen pääkäsittelyyn eikä asianomistajan korvausvaatimuksia tiedokseen. Käräjätuomari tuomitsi vastaajan sakkorangaistukseen sekä määräsi suorittamaan valtiolle rikosuhrimaksun ja asianomistajalle vahingonkorvauksia.

Apulaisoikeuskansleri totesi, että käräjätuomarille tapahtunut lähtökohtaisesti vakava virhe olisi saattanut johtaa vakaviin oikeudenmenetyksiin. Virheestä ei kuitenkaan tässä tapauksessa ollut aiheutunut haitallisia täytäntöönpanoseurauksia. Käräjätuomari havaitsi itse virheensä tuomion viimeistelyvaiheessa ja ilmoitti siitä syyttäjälle, joka valitti tuomiosta hovioikeuteen. Hovioikeus kumosi käräjäoikeuden tuomion ja palautti asian käräjäoikeuteen uudelleen käsiteltäväksi (OKV/2028/31/2023; ratkaisijana apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen ja esittelijänä Juho Lehtimäki).

Tuomarin menettely syyteoikeudeltaan vanhentuneita rikoksia koskevassa asiassa

Apulaisoikeuskansleri antoi Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden käräjätuomarille huomautuksen lainvastaisesta menettelystä. Käräjätuomari oli käsitellyt syyteoikeudeltaan vanhentuneita rikoksia käräjäoikeuden pääkäsittelyssä ja tuominut vastaajan niistä. Tämän lisäksi käräjätuomari oli laiminlyönyt varmistaa, että asiassa oli annettu haaste laissa edellytetyllä tavalla viipymättä.

Poliisi toimitti apulaisoikeuskanslerin pyynnöstä asiassa esitutinnan, jossa käräjätuomaria kuultiin rikoksesta epäiltynä. Syyteharkinnan asiassa toimittanut apulaisoikeuskansleri totesi, että käräjätuomari oli rikkonut virkavelvollisuutensa tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomista koskevan tunnusmerkistön tarkoittamalla tavalla.

Apulaisoikeuskansleri arvioi, että asiassa oli sekä käräjätuomarin teon vähäisyyden puolesta että sitä vastaan puhuvia seikkoja. Teon vähäisyyden puolesta puhui muun ohella se, että käräjätuomari oli ryhtynyt haasteiden antamista tähtääviin

toimiin ennen syyteoikeuden vanhentumista, olkoonkin, että haasteiden antaminen tosiasiaa oli tapahtunut vasta syyteoikeuden vanhentumisen jälkeen. Oikeudenkäynti kärjäoikeudessa ei myöskään ollut kokonaisuudessaan tarpeeton eikä syyteoikeudeltaan vanhentuneista rikoksista tuomitulle vastaajalle ollut aiheutunut haitallisia täytäntöönpanoseurauksia.

Apulaisoikeuskansleri piti kärjätuomarin tekoa lähtökohtaisesta vakavuudestaan huolimatta tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitetuin tavoin vähäisenä. Asiassa ei siten ollut todennäköisiä syitä kärjätuomarin syyllistymisestä kyseiseen tai muuhunkaan rikokseen (OKV/1177/31/2022; ratkaisijana apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen ja esittelijänä Markus Löfman).

Tuomarin ja syyttäjien menettely rangaistuksen tuomitsemisen estävän vanhentumisen huomioon ottamisessa

Apulaisoikeuskanslerin sijainen antoi huomautuksen Helsingin kärjäoikeuden kärjätuomarille, joka tuomitsi vastaajan rangaistukseen rangaistuksen tuomitsemisen estävällä tavalla vanhentuneesta rikoksesta. Lisäksi hän kiinnitti syytettä kärjäoikeudessa ajaneen Etelä-Suomen syyttäjäalueen aluesyyttäjän huomiota rangaistuksen tuomitsemisen estävän vanhentumisen huomioon ottamiseen ja saattoi syytettä hovioikeudessa ajaneen toisen aluesyyttäjän tietoon näkemyksensä, että tämän olisi tullut havaita kyseinen vanhentuminen ja kiinnittää siihen huomiota hovioikeudessa.

Apulaisoikeuskanslerin sijaisen mukaan kärjätuomarin huolimattomuutta asiassa ilmensi se, ettei tämä ollut lainkaan havainnut rikoksen vanhentumista rangaistuksen tuomitsemisen estävällä tavalla, vaikka asiakirjoista oli ollut selkeästi havaittavissa, että rikoksen tekopäivästä oli kulunut yli kymmenen vuotta. Rangaistuksen tuomitseminen rikoksesta, joka on mainitulla tavalla vanhentunut, on omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen ja vaarantaa vastaajan oikeusturvaa.

Syytettä käräjäoikeudessa ajanut aluesyyttäjä oli menetellyt virheellisesti syyttäjän tehtävien ydinalueella vaatiessaan rangaistusta rikoksesta, joka oli vanhentunut rangaistuksen tuomitsemisen estävällä tavalla. Syyttäjän menettely oli ollut omiaan johtamaan käräjäoikeuden lainvastaiseen ratkaisuun. Syyttäjä ei kuitenkaan toisaalta ollut tehnyt asiassa lopullista ratkaisua, vaan tuomitsemisesta oli vastannut kärjätuomari, joka viime kädessä vastaa antamansa tuomion lainmukaisuudesta.

Vastaajan avustajana asiassa toiminut asianajaja ei ollut päämiestään puolustaessaan ja käräjäoikeuden tuomiosta vastaajan puolesta hovioikeuteen valittaessaan kiinnittänyt huomiota siihen, että päämies oli syytteessä ja hänet tuomittiin rikoksesta, joka oli vanhentunut rangaistuksen tuomitsemisen estävällä tavalla. Oikeuskansleri saattoi avustajan menettelyn Suomen Asianajajaliiton yhteydessä toimivan valvontalautakunnan tutkittavaksi. Valvontalautakunta arvioi asianajajan menetelleen huolimattomasti ja antoi tälle huomautuksen (OKV/112/31/2023; ratkaisijana apulaisoikeuskanslerin sijainen Petri Martikainen ja esittelijänä Markus Löfman).

Tuomioiden perusteleminen

Apulaisoikeuskanslerin sijainen antoi huomautuksen Pirkanmaan käräjäoikeuden kärjätuomarille, joka oli kahdessa hovioikeuden oikeuskanslerin tietoon saattamassa rikostuomiossa laiminlyönyt perustella antamansa tuomiot laissa edellytetyllä tavalla.

Törkeää eläinsuojelurikosta koskeneesta tuomiosta ei ilmennyt, millä perusteella eläinten hoidon puutteet olivat syytteessä väitetyin tavoin seurausta vastaajan tahallisuudesta tai törkeän huolimattomasta menettelystä ja miten käräjäoikeus oli arvioinut vastaajan kiistämisen perusteita. Perusteluista ei riittävällä tavalla ilmennyt, mihin seikkoihin ja oikeudelliseen päättelyyn syyksilukeva ratkaisu perustui. Vastaajalle asiassa tuomittua ehdollista vankeusrangaistusta, eläintenkäsitteilyä ja menettämisseuraamusta ei ollut perusteltu.

Työturvallisuusrikosta koskeneessa asiassa annetun tuomion perusteluista ei ilmennyt, miten kärjäoikeus oli arvioinut vastaajan kiistämisen perusteita ja millä seikoilla kärjäoikeuden mielestä oli merkitystä tämän huolimattomuutta arvioitaessa. Perusteluista ei myöskään käynyt ilmi, mihin oikeudelliseen päätte-lyyn perustui johtopäätös, että vastaajan olisi tullut selvittää vaaratekijä ja ryhtyä toimenpiteisiin.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen totesi, että tuomiot on perusteltava avoimesti ja riittävän yksityiskohtaisesti siten, että perusteluista asianosaiset ja muut tuo-miota lukevat voivat ymmärtää, miksi tuomioistuin on päättänyt tuomiosta ilme-nevään ratkaisuun ja mitkä seikat ovat olleet asiaa ratkaistaessa merkityksellisiä. Ratkaisujen perusteleminen on lisäksi olennainen oikeusvarmuutta lisäävä mer-kitys tuomarin itsekontrollin kautta. Tuomion perusteleminen kuuluu tuomarin tehtävien ydinalueeseen ja siinä tapahtuvat laiminlyönnit ovat omiaan heikentä-mään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen (OKV/73/31/2024 ja OKV/92/31/2024; ratkaisijana apulaisoikeuskanslerin sijainen Petri Martikainen ja esittelijänä Juho Lehtimäki).

Tuomion täydentäminen jälkikäteen

Apulaisoikeuskansleri saattoi Päijät-Hämeen kärjäoikeuden laamannin tietoon käsityksensä kirjoitusvirheen korjaamisessa noudatettavasta menettelystä. Laa-manni oli jälkikäteen täydentänyt riita-asiassa antamaansa tuomiota turvaamis-tointa koskevalla lausumalla varaamatta asianosaisille tilaisuutta tulla kuulluksi tehtävästä korjauksesta.

Kärjäoikeuden pääasiaratkaisussa ei ollut määrätty turvaamistoimen voimassa-olosta, koska puheenjohtajana toiminut laamanni ei ollut asiaa käsitellessään tullut tietoiseksi sen olemassaolosta. Kun hovioikeudesta oli tiedusteltu kärjä-oikeuden mahdollisuuksista korjata tuomiota tältä osin, oli laamanni lisännyt tuomioon turvaamistoimen voimassaoloa koskevan lausuman kirjoitusvirheen korjaamista koskevan säännöksen nojalla. Laamanni perusteli lisäystä muun ohella sillä, että ilman sen tekemistä turvaamistoimi olisi jäänyt voimaan ajalli-sesti rajoittamattomana.

Apulaisoikeuskansleri totesi, että korjauksen tarkoituksena oli vaikuttaa asian osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien sisältöön eli turvaamistoimen ajalliseen keston. Kyse oli siten nimenomaisesti sellaisesta puutteelliseksi osoittautuneen tuomion parantelusta, jollaiseen oikeuskäytännössä on katsottu tulevan suhtautua erityisen pidättyvästi.

Riita-asioissa korostuu tuomioistuimen velvollisuus kohdella kaikkia asianosaisia tasapuolisesti. Jos tuomiota korjataan tavalla, joka vaikuttaa osapuolten oikeuksiin ja velvollisuuksiin, tulisi asianosaisille vähintäänkin varata tilaisuus tulla korjauksesta kuulluksi (OKV/1740/31/2023; ratkaisijana apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen ja esittelijänä Leo Lahtinen).

Rikosasioiden käsittelyn viipyminen hovioikeudessa

Apulaisoikeuskansleri kiinnitti Helsingin hovioikeuden hovioikeudenneuvoksen huomiota velvollisuuteen käsitellä asia joutuisasti. Lisäksi hän saattoi toisessa asiassa hovioikeuden ratkaisukokoonpanon tietoon käsityksensä tuomion antamisen viivästymisestä.

Ensimmäisen asian kokonaiskesto hovioikeudessa oli ollut noin kolme vuotta. Kyseessä oli tavanomainen rikosasia, joka oli ratkaistu hovioikeudenneuvoksen esittelystä kirjallisessa menettelyssä. Hovioikeudenneuvos oli laatinut asiassa ratkaisukonseptin valmiiksi vasta lähes vuosi esittelyn jälkeen. Apulaisoikeuskansleri totesi, että hovioikeudenneuvoksen menettelyssä ei toteutunut laissa tuomarilta edellytettävä joutuisuusvaatimus.

Toisen asian käsittelyn kokonaiskesto hovioikeudessa oli ollut yli neljä vuotta. Asian käsittelyn viipyminen aiheutui kuitenkin pääosin hovioikeudesta riippumattomista syistä. Pääkäsittely oli pidetty huhtikuun lopulla, joten laissa säädetyn 30 päivän pääsäännön mukaan tuomio olisi tullut antaa toukokuun aikana. Apulaisoikeuskansleri totesi, ettei hän voinut saadun selvityksen perusteella vakuuttua siitä, että vasta syyskuussa annettu tuomio oli lain tarkoittamalla tavalla annettu määräajan jälkeen niin pian kuin mahdollista (OKV/1707/10/2023; ratkaisijana apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen ja esittelijänä Juho Lehtimäki).

Käräjäoikeuksien rangaistustuomioiden tarkastamisessa todetut virheet

Käräjätuomarille syyte tuottamuksellisesta virkavelvollisuuden rikkomisesta

Apulaisoikeuskanslerin sijainen päätti syytteen nostamisesta käräjätuomaria vastaan tuottamuksellisesta virkavelvollisuuden rikkomisesta. Käräjätuomarin epäillään Pohjois-Savon käräjäoikeudessa tuominneen vastaajan ehdottomaan vankeuteen rikoksista, joiden syyteoikeus oli ollut vanhentunut. Vastaaja oli jo suorittanut tuomitun vankeusrangaistuksen ennen kuin asia tuli ilmi oikeuskanslerinviraston suorittamassa rangaistustuomioiden tarkastamisessa.

Esitutkinnassa käräjätuomari on myöntänyt, ettei hän asiaa käsitellessään huomannut rikosten olleen syyteoikeudeltaan vanhentuneita. Asianomistaja ei esitutkinnassa vaatinut asiassa rangaistusta tuottamuksellisesta vapaudenriistosta. Korkein oikeus on apulaisoikeuskanslerin sijaisen hakemuksesta purkanut käräjäoikeuden tuomion ja hylännyt syytteen vanhentuneena (OKV/2303/30/2023; ratkaisijana apulaisoikeuskanslerin sijainen Petri Martikainen ja esittelijänä Juho Lehtimäki).

Vastaajan tuomitseminen tekohetkellä säädettyä ankarampaan rangaistukseen

Apulaisoikeuskansleri antoi huomautuksen Keski-Suomen käräjäoikeuden käräjätuomarille, joka oli tuominnut ehdollisen vankeuden ohessa ankaramman yhdyskuntapalvelurangaistuksen kuin rikoksen tekohetkellä oli säädetty. Lisäksi hän antoi huomautuksen aluesyyttäjille, jotka olivat tuomioesityksessään esittäneet lainvastaisen seuraamuskannanoton.

Rikoksesta ei saa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin tekohetkellä on laissa säädetty. Ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamuksena tuomittavan yhdyskuntapalvelun enimmäismäärää on lainmuutoksella korotettu 90 tunnista

120 tuntiin. Käräjätuomari oli tuominut oheisseuraamuksena yhdyskuntapalvelua 120 tuntia, vaikka rikos oli tehty ennen lain voimaantuloa.

Tuomarin ja syyttäjien virheet olivat luonteeltaan lähtökohtaisesti vakavia. Yhdyskuntapalvelu on henkilökohtaista vapautta rajoittava rangaistus ja vastaaja suoritti sitä 30 tuntia aiheettomasti. Toisaalta yhdyskuntapalvelun määräämisessä tehty virhe ei kuitenkaan apulaisoikeuskanslerin mukaan vakavuudeltaan rinnastu ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemisessa tapahtuneeseen virheeseen. Kysymys oli yksittäisen seikan tarkistamatta jättämisestä, eikä mikään asiassa viitannut siihen, että käräjätuomari tai syyttäjät olisivat suhtautuneet virkavelvollisuuksiinsa välinpitämättömästi. Asia ratkaistiin laillisuusvalvonnallisesti toimittamatta esitutkintaa. Vastaajan puolustajana toimineen asianajajan menettely otettiin käsiteltäväksi oikeuskanslerin asianajajiin kohdistamassa valvonnassa.

Apulaisoikeuskansleri lähetti päätöksensä oikeusministeriön tietoon mahdollisten lainmuutosten tarpeellisuuden arvioimiseksi. Oikeusministeriö yhtyi näkemykseen siitä, että oikeustilaa selkeyttäisi, jos valtion korvausvastuu aiheettomasti tuomitusta yhdyskuntapalvelusta perustuisi lain nimenomaisesti säännöksiin. Sen mukaan epäselvyys on tarkoituksenmukaista korjata samalla, kun aiheettomiin pakkokeinoihin ja rangaistustuomioihin liittyviä säännöksiä myöhemmin uudistetaan (OKV/1974/30/2022; ratkaisijana apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen ja esittelijänä Juho Lehtimäki).

Huomautuksia vanhentuneiden rikosten syyksilukemisesta ja lainvastaisista seuraamuksista

Apulaisoikeuskansleri antoi yhdelle ja apulaisoikeuskanslerin sijainen viidelle käräjätuomarille huomautuksen syyteoikeudeltaan vanhentuneiden rikosten syyksilukemisesta. Asioissa vastaajille ei ollut aiheutunut haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia. Yhdessä mainituista tapauksista apulaisoikeuskanslerin sijainen kiinnitti kielteisen jatkokäsittelyluparatkaisun tehneiden hovioikeudenneuvosten huomiota huoleellisuuteen ja tarkkuuteen jatkokäsittelylupa-asioita käsitellessään, kun hovioikeus ei ollut havainnut tekojen syyteoikeuden vanhentumista. Yhdessä asiassa hän saattoi aluesyyttäjän tietoon näkemyksensä, että haaste-

hakemuksen toimittamisen yhteydessä olisi ollut asianmukaista kiinnittää kärjää-oikeuden huomiota teon vanhentumisvaaraan.

Edellä yksityiskohtaisemmin selostetun virhettä yhdyskuntapalvelurangaistuksen tuomitsemisessa koskeneen apulaisoikeuskanslerin ratkaisun lisäksi apulaisoikeuskansleri antoi vastaavanlaisesta virheestä myös toiselle kärjätuomarille ja apulaisoikeuskanslerin sijainen kahdelle kärjätuomarille huomautuksen vastaajan tuomitsemisesta tekohetkellä säädettyä ankarampaan rangaistukseen.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen antoi kärjätuomarille huomautuksen siitä, että kärjätuomari oli tuominnut vastaajan rikoslaissa määräaikaiselle vankeusrangaistukselle säädettyä vähimmäispituutta lyhyempään vankeusrangaistukseen. Apulaisoikeuskansleri antoi kolmessa asiassa kärjätuomarille huomautuksen ehdollisen vankeusrangaistuksen koeajan virheellisestä määrämisestä.

Muita tarkastustoiminnassa havaittuja virheitä

Apulaisoikeuskansleri antoi huomautuksen kahdelle kärjätuomarille ja kärjänotaarille, jotka olivat laiminlyöneet perustella tuomion laissa edellytetyllä tavalla. Lisäksi hän antoi huomautuksen kärjätuomarille, joka oli ratkaissut yksin puheenjohtajana rikosasian, jonka ratkaisemiseen kärjääoikeus ei ollut mainittu-laisessa kokoonpanossa päätösvaltainen.

Useissa asioissa kiinnitettiin kärjätuomarin huomiota huolellisuuteen tuomion laatimisessa. Tavallisimmin kyse oli siitä, että tuomion perustelujen ja tuomiolauselman havaittiin olevan keskenään ristiriitaiset tai ettei tuomiossa ollut ilmoitettu asian ratkaisemiseen osallistuneita lautamiehiä tai että tuomiolauselmassa oli sisällöltään virheellisiä merkintöjä. Kahdessa tunnustamisoikeudenkäynnissä annetussa tuomiossa ei ollut lain edellyttämällä tavalla ilmoitettu, millaisen rangaistuksen kärjääoikeus olisi tuominnut vastaajalle ilman hänen myötävaikutustaan rikoksensa selvittämiseen. Lisäksi virheitä todettiin muun ohella sakko-rangaistusta ja vapaudenmenetyksajan vähentämistä koskevissa tuomiolauselma-kirjauksissa. Huomiota huolellisuuteen tuomion korjausmerkintöjen tekemisessä kiinnitettiin kolmessa asiassa.

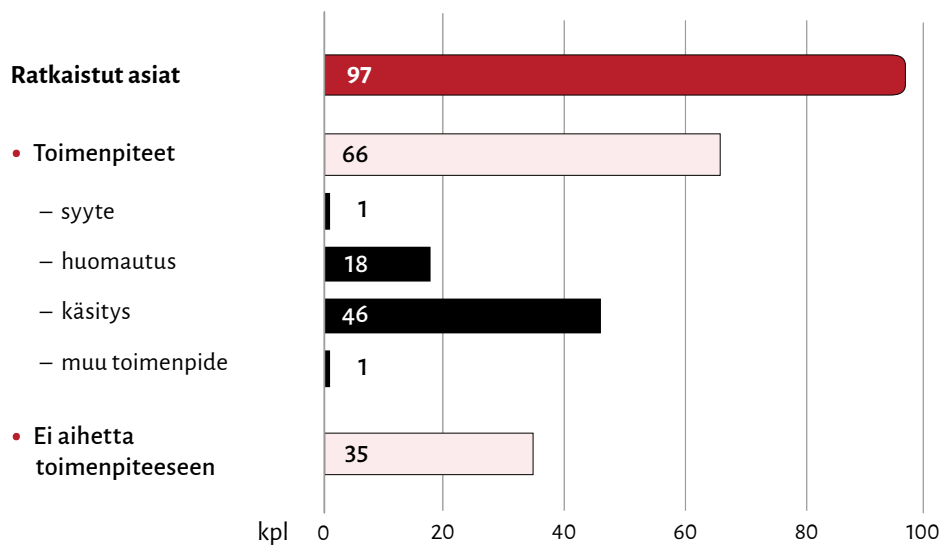
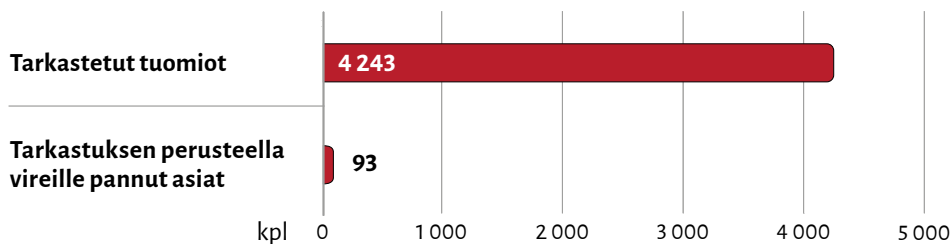

Rikosuhrimaksun määrittämisessä havaittiin virheitä kahdeksassa tapauksessa. Tavallisimmin kyse oli laissa säädettyä suuremman tai pienemmän maksun määrittämisestä. Yhdessä asiassa maksu oli virheellisesti jätetty määrittämättä ja yhdessä maksu oli virheellisesti määrätty rikoksentekohetkellä alle 18-vuotiaalle vastaajalle.

Lisäksi tarkastustoiminnassa tehtyjen havaintojen perusteella huomiota kiinnitettiin muun ohella rangaistuksen kohtuullistamista koskevan ja alle 18-vuotiaan vastaajan rikosasian pääkäsittelyn pitämisen joutuisuutta koskevan sääntelyn noudattamiseen.

Rangaistustuomioiden tarkastaminen

Tuomioistuinharjoittelu

Auskultoinnilla tarkoitetaan oikeustieteen maisterin tutkinnon jälkeen tuomioistuimessa suoritettavaa tuomioistuinharjoittelua. Siihen kuuluu kaksi kuuden kuukauden pituista harjoittelujaksoa. Ensimmäinen jakso suoritetaan käräjäoikeudessa ja toinen käräjäoikeudessa, hovioikeudessa tai hallinto-oikeudessa. Tuomarinkoulutuslautakunta myöntää vara-tuomarin arvonimen tuomioistuinharjoittelun suorittaneelle.

Tuomioistuinharjoittelusta on välittynyt viime vuosina laillisuus-valvontaan kriittisiä näkökulmia. Apulaisoikeuskansleri on kiinnittänyt valvonnassaan erityistä huomiota käräjäoikeuksissa tapahtuvaan tuomioistuinharjoitteluun.

Harjoittelua, työskentelyä vai kaikkea mahdollista

Tuomioistuinharjoittelulain mukaan lainkäyttötehtäviin perehdyttävä käräjänotaarien harjoittelujärjestelmä koostuu työharjoittelusta, koulutuksesta ja seurannasta. Tuomioistuinharjoittelun tavoitteet ja luonne ovat siten kaksijakoisia. Yhtäältä kyse on harjoittelusta. Toisaalta käräjänotaarien työpanos on tuomioistuimille merkittävä, koska tuomioistuinharjoittelunsa aikana käräjänotaari ratkaisee runsaasti lainkäyttöasioita.

Tasapainon löytäminen käräjänotaarin koulutuksellisten tarpeiden ja tuomioistuimen työn tehokkaan järjestelyn välillä on vaativaa.

Valvontaa, tarkastuksia ja yhteistyötä

Oikeuskansleri valvoo tuomioistuinten toimintaa pääosin samoin keinoin kuin muuta viranomaistoimintaa. Oikeuskanslerilla on myös oikeus suorittaa tarkastuksia valvontavaltaansa kuuluvissa viranomaisissa, laitoksissa ja muissa toimintayksiköissä.

Tuomioistuinharjoittelu on ollut viime vuosina säännönmukaisesti yksi tuomioistuihin kohdistuneiden laillisuusvalvontakäyntien aiheista. Se oli niin ikään yhtenä aiheena kertomusvuonna tehdyllä laillisuusvalvontakäynnillä Tuomioistuinvirastoon. Näillä käynneillä on käsitelty niin käräjänotaarien koulutusta, perehdyttämistä, ohjausta ja tukea kuin notaarien työn organisointia ja seurantaa. Erityisen hyödylliseksi on osoittautunut mahdollisuus keskustella käräjänotaarien ja heidän ohjaajina toimivien tuomareiden kanssa. Tuomioistuinharjoittelun arkipäiväiseen toimintaan liittyy monia sellaisia asioita, joista asiakirjoista ei voi saada tietoa.

Tärkeitä käräjäoikeuksia koskevia havaintoja tulee oikeuskanslerin tietoon myös hovioikeuksien suorittaman käräjäoikeuksien valvonnan kautta. Hovioikeudet laativat käräjäoikeuksien valvonnan yhteydessä havaitsemistaan seikoista kertomuksen, jonka hovioikeudet toimittavat tiedoksi oikeuskanslerille. Viime vuosina näistä kertomuksista on ilmennyt tärkeitä käräjänotaarien käsittelemiin asioihin liittyviä havaintoja.

Kertomusvuonna apulaisoikeuskansleri järjesti oikeuskanslerinvirastossa tapaamisen kaikkien hovioikeuksien presidenttien kanssa. Tapaamisessa yhtenä aiheena oli tuomioistuinharjoittelu.

Kyse pohjimmiltaan kansalaisten oikeusturvasta

Tuomioistuinharjoittelusta on välittynyt käräjänotaareilta itseltään varsin kriittisiäkin näkemyksiä. Laillisuusvalvonnan havainnot osoittavat, että näihin on aihetta. Kyse ei ole ainoastaan tuomioistuinharjoittelua suorittaneiden yksittäisten käräjänotaarien pettymyksistä omaan harjoitteluunsa. Pahimmillaan käräjänotaarien koulutuksen ja perehdytyksen sekä heidän työnsä seurannan ja valvonnan laiminlyönnit voivat johtaa merkittäviin kansalaisten ja myös käräjänotaarien oikeusturvaa vaarantaviin laiminlyönteihin.

Tuomioistuinharjoittelusta on välittynyt käräjänotaareilta itseltään varsin kriittisiäkin näkemyksiä. Laillisuusvalvonnan havainnot osoittavat, että näihin on aihetta.

Tällaisesta on esimerkkinä apulaisoikeuskanslerin kertomusvuonna antama ratkaisu hänen omana aloitteena tutkimassaan asiassa⁴⁸. Ongelmat käräjänotaarien käsittelemissä asioissa ilmenivät tapauksessa alun perin yhdestä hovioikeuden edellä kuvasta kertomuksesta.

Käräjänotaarien käsiteltävinä olleissa asioissa oli kahdessa tapauksessa rikosten syyteoikeus vanhentunut käräjäoikeuden laiminlyönnin seurauksena. Myös useassa muussa asiassa käräjäoikeudessa näytti tapahtuneen laiminlyöntejä, joiden seurauksena asioita ei ollut käsitelty lain edellyttämällä tavalla ilman aiheetonta viivytystä. Käräjänotaarien tehtävien hoitamiseen ja sen valvontaan liittyvien toimintaohjeiden puutteellisuus näytti osaltaan myötävaikuttaneen laiminlyöntien tapahtumiseen.

Ohjeistuksen ja ohjauksen merkitys

Käräjänotaari toimii samalla virkavastuulla kuin virkatuomarit. Käräjänotaari ei kuitenkaan ole valmis tuomari, vaan harjoittelu on siihen tähtäävää koulutusta. Tällä saattaa olla merkitystä esimerkiksi käräjänotaarin rikosoikeudellista virkavastuuta koskevassa arvioinnissa. Virheellisen menettelyn kohteeksi joutuneelle kansalaiselle haitalliset seuraamukset ovat kuitenkin yhtä vakavat riippumatta siitä, kuka asian on tuomioistuimessa käsitellyt.

Käräjänotaari toimii samalla virkavastuulla kuin virkatuomarit. Käräjänotaari ei kuitenkaan ole valmis tuomari, vaan harjoittelu on siihen tähtäävää koulutusta.

Tuomioistuinharjoittelussa korostuu harjoittelua järjestävän tuomioistuimen vastuuta. Käräjänotaarin ohjauksessa ja seurannassa on kyse päällikkötuomarille ja harjoittelun ohjaajalle laissa selkeästi asetetusta velvollisuudesta. Uuden käräjänotaarin perehdyttäminen ei saa jäädä muiden käräjänotaarien varaan.

Kertomusvuonna apulaisoikeuskansleri on omana aloitteena pyytänyt tutkittavakseen useiden käräjäoikeuksien harjoittelusuunnitelmia sekä tietoja käräjänotaarien

48 OKV/2160/70/2022.

ratkaisemien asioiden määrästä (OKV/1290/70/2023). Lain mukaan harjoittelusuunnitelmassa on kuvattava harjoittelun tavoitteet ja tehtävät kussakin harjoitteluvaiheessa, perehdyttäminen ja kouluttaminen käsiteltäviin asiaryhmiin, työtehtävien seuranta ja palautteen antaminen sekä mainittava muut harjoittelun kannalta keskeiset seikat ja käräjänotaarin ohjauksesta vastuussa olevat henkilöt.

Menneisyydestä tulevaan

Käräjänotaarin tehtävä on vaativa. Harjoittelunsa aikana käräjänotaarin tulee saada riittävän monipuolisesti kokemusta tuomarin tehtävistä ja muutoinkin tuomioistuimen toiminnasta. Käräjänotaarilta edellytetään lyhyessä ajassa perehtymistä laajalti tuomioistuinten toimintaan. Samalla käräjänotaarin työtaakka voi olla hyvinkin suuri.

Tuomioistuinharjoittelulla on pitkät perinteet suomalaisessa tuomioistuin kulttuurissa. Vuosien aikana tuomioistuinten toimintaympäristö on kuitenkin muuttunut ja muuttuu yhä. Oikeuslaitostyöryhmän kuulemistilaisuudessa lokakuussa 2024 apulaisoikeuskansleri totesi, että tuomioistuinharjoittelun toimivuudelle tulisi tehdä kriittinen arviointi, jotta se todella houkuttelisi tuomarinuralle ja antaisi siihen valmiudet. Laillisuusvalvonnassa tehdyt havainnot ja keskustelut osoittavat, että tässä on vielä paljon tekemistä.

Asianajajien, julkisten oikeusavustajien ja luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvonta

- asianajajien, julkisten oikeusavustajien tai luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvonta kuuluu ensisijaisesti valvontalautakunnalle ja oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle
- oikeuskansleri ei voi määrätä yksittäiselle asianajajalle, julkiselle oikeusavustajalle tai luvan saaneelle oikeudenkäyntiavustajalle kurinpidollisia seuraamuksia
- oikeuskansleri valvoo, että valvontalautakunta ja oikeudenkäyntiavustajalautakunta toimivat hyvän hallinnon vaatimusten mukaisesti ja perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat niiden toiminnassa
- asianajajien, julkisten oikeusavustajien ja luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien toiminnasta voi kannella suoraan valvontalautakunnalle
- jos asianajajan, julkisen oikeusavustajan tai luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan työstä kannellaan oikeuskanslerille, tämä voi siirtää kantelun valvontalautakunnalle

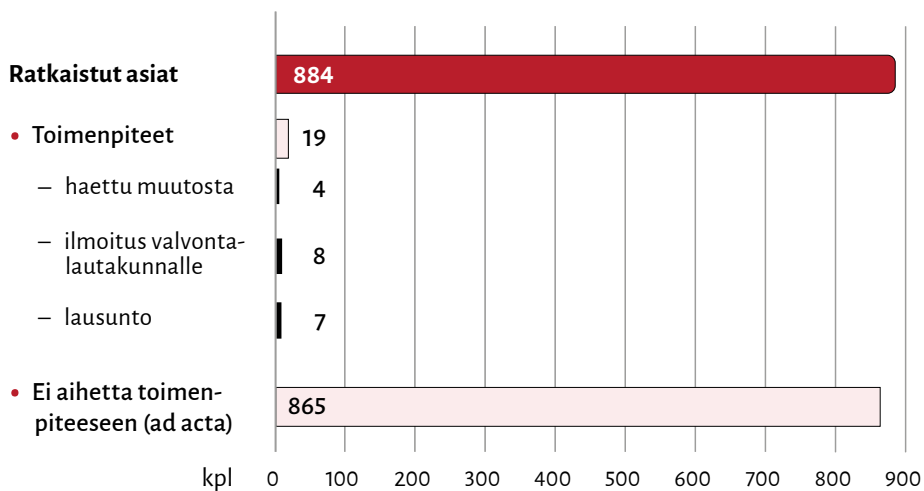
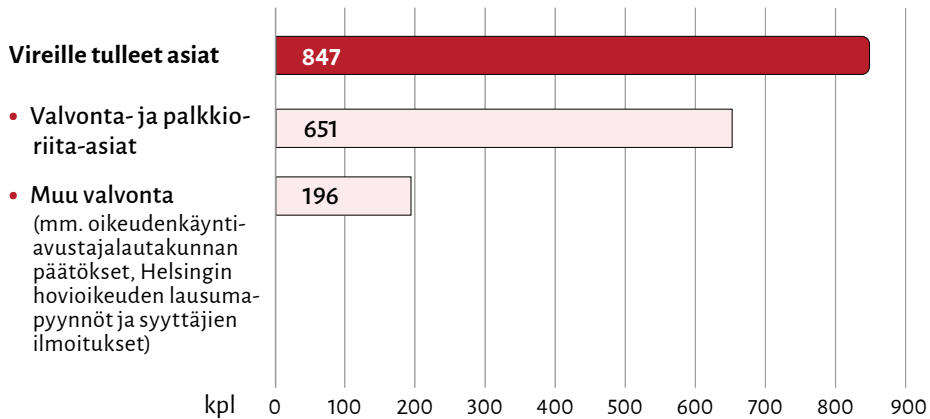

- oikeuskansleri ei siirrä valvontalautakunnalle yksilöimättömiä tai selvästi perusteettomia kanteluita
- oikeuskansleri voi laittaa vireille valvonta-asian valvontalautakunnassa, jos hän katsoo asianajajan, julkisen oikeusavustajan tai luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan laiminlyöneen velvollisuutensa
- valvontalautakunta ja oikeudenkäyntiavustajalautakunta lähettävät ratkaisunsa oikeuskanslerille
- oikeuskansleri tarkastaa ratkaisut ja voi valittaa niistä Helsingin hovioikeuteen. Valitusaika on 30 päivää ratkaisun saapumisesta oikeuskanslerinvirastoon.
- Helsingin hovioikeus varaa oikeuskanslerille valitusasioissa mahdollisuuden lausuman antamiseen, jos asia on tullut vireille muuten kuin oikeuskanslerin valituksella
- oikeuskansleri varmistaa sekä oikeudellisten palvelujen asiakkaiden että yleisen edun näkökulmasta, että perus- ja ihmisoikeudet, oikeussuoja, hyvä hallinto ja oikeusvarmuus toteutuvat
- oikeuskansleri tutkii myös kantelut, jotka koskevat valvontalautakunnan tai oikeudenkäyntiavustajalautakunnan menettelyä

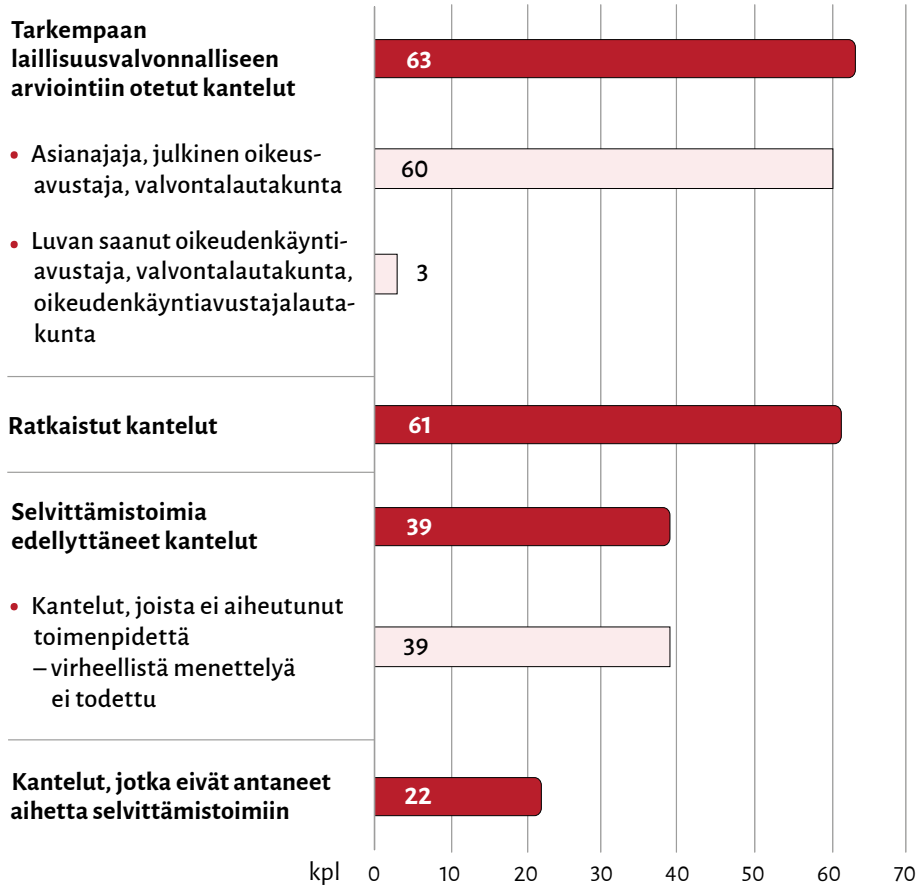
Asianajajien, julkisten oikeusavustajien ja luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien sekä valvonta- ja oikeudenkäyntiavustajalautakuntien toiminnan valvonta

Kaikki valvontalautakunnan ja oikeudenkäyntiavustajalautakunnan päätökset tarkastetaan oikeuskanslerinvirastossa.

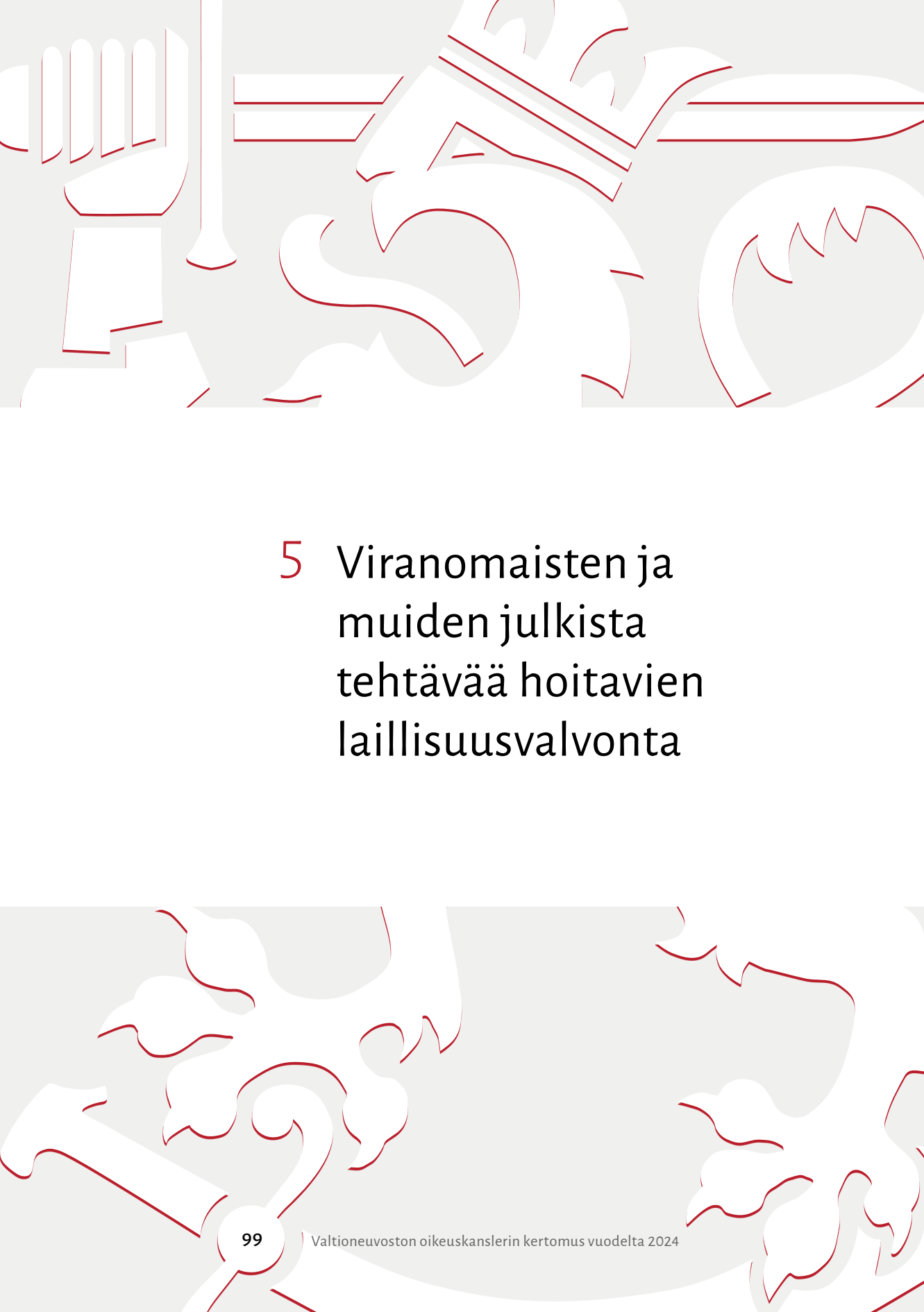

Kantelut

Oikeuskanslerin tulee valvoa, että viranomaiset, virkamiehet ja julkis-yhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa.

5 Viranomaisten ja muiden julkista tehtävää hoitavien laillisuusvalvonta

Viranomaistoiminnan valvonta

Yleistä

- oikeuskanslerin tuomioistuimiin, viranomaisiin ja valtioneuvostoon kohdistuva laillisuusvalvonta muodostaa yhdessä kokonaisuuden ja ne ovat toistensa kanssa vuorovaikutuksessa
- viranomaistoiminnan lainmukaisuutta ja perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista arvioidaan oikeuskanslerin eri laillisuusvalvonnan keinoja käyttäen ja yhdistellen
- ylintä laillisuusvalvontaa suunnataan valvonnan valvontaan kiinnittämällä erityisesti huomiota viranomaisten tekemän laillisuusvalvonnan tehokkuuteen ja toimivuuteen

Valvonnan keinot

- kanteluiden käsittely
- laillisuusvalvontakäynnit
- omat aloitteet

Valvonnan tavoitteet

- valvonnan tavoitteena ovat muun muassa viranomaisten toiminnan laadukkuus ja joutuisuus

Kantelun käsittely

- oikeuskansleri tutkii kantelun, jos on aihetta epäillä oikeuskanslerin valvontavaltaan kuuluvan henkilön, viranomaisen tai muun yhteisön menettelleen lainvastaisesti tai jättäneen velvollisuutensa täyttämättä taikka jos oikeuskansleri muusta syystä katsoo siihen olevan aihetta
- oikeuskansleri ryhtyy niihin toimenpiteisiin, joihin hän katsoo olevan aihetta lain noudattamisen, oikeusturvan tai perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta
- asiassa hankitaan oikeuskanslerin tarpeelliseksi katsoma selvitys ►

Laillisuusvalvontakäynnit

- mahdollistavat muun ohella viranomaistoiminnan yhtenäisyyden ja yleisten soveltamiskäytäntövirheiden selvittämistä
- toimivat ennaltaehkäisevästi ja voivat tuoda uusia valvontakysymyksiä esille
- edistävät vuorovaikutusta ja tiedonvaihtoa valvottavien kanssa
- voivat antaa tietoa lainsäädännön puutteista ja ongelmakohdista

Omat aloitteet

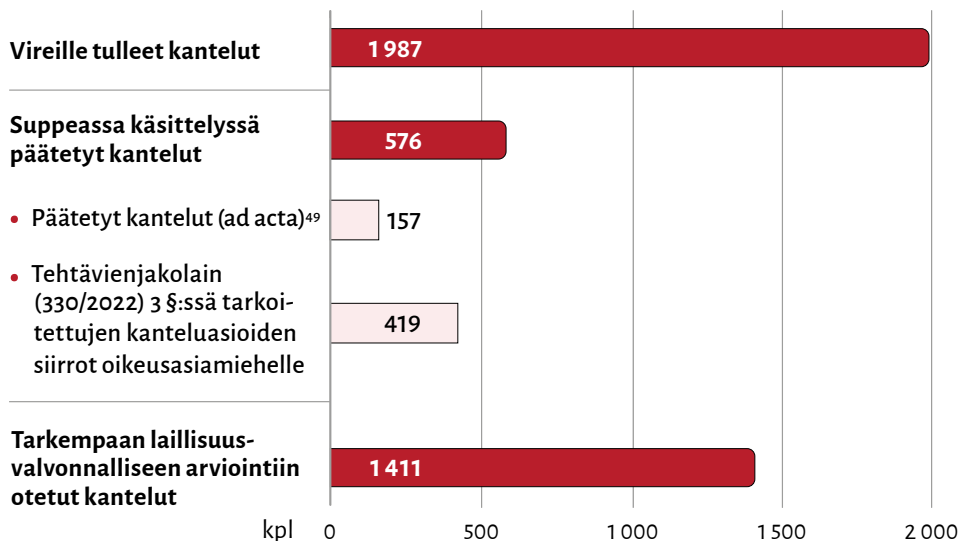
- kohteena erityisesti rakenteelliset ongelmat; esimerkiksi laajamittaiset, yksittäisiä kanteluasioita laajemmat laillisuusongelmat, puutteet sääntelyssä, ohjeistuksessa tai virkamiesten koulutuksessa
- keino kiinnittää huomiota piiloon jääviin ongelmiin ja haavoittuvien ihmisryhmien asemaan
- virikkeitä muun ohella muussa laillisuusvalvonnassa tehdyistä havainnoista ja mediaseurannasta

Seuraamukset

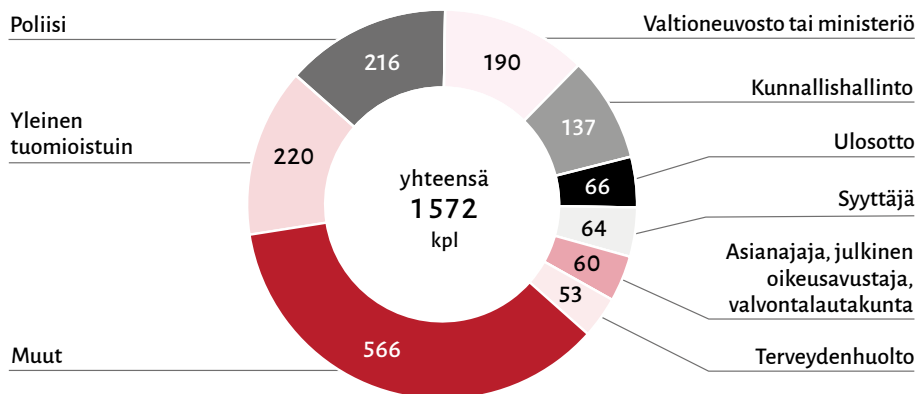
- huomautus
- huomion kiinnittäminen lain tai hyvän hallintotavan mukaiseen menettelyyn
- toimenpiteet oikaisun saamiseksi (etenkin ylimääräinen muutoksenhaku lainkäyttöasioissa)
- ylimmät laillisuusvalvojat voivat myös määrätä syytteen nostettavaksi ja ajaa syytettä laillisuusvalvontaansa kuuluvassa asiassa
- oikeuskanslerilla on lisäksi oikeus tehdä ehdotuksia säännösten ja määräysten kehittämiseksi tai muuttamiseksi, jos niissä on valvonnassa havaittu puutteita tai ristiriitaisuuksia tai jos ne ovat aiheuttaneet oikeudenkäytössä tai hallinnossa epätietoisuutta tai eriäviä tulkintoja

Viranomaisten ja muiden julkista tehtävää hoitavien laillisuusvalvonta

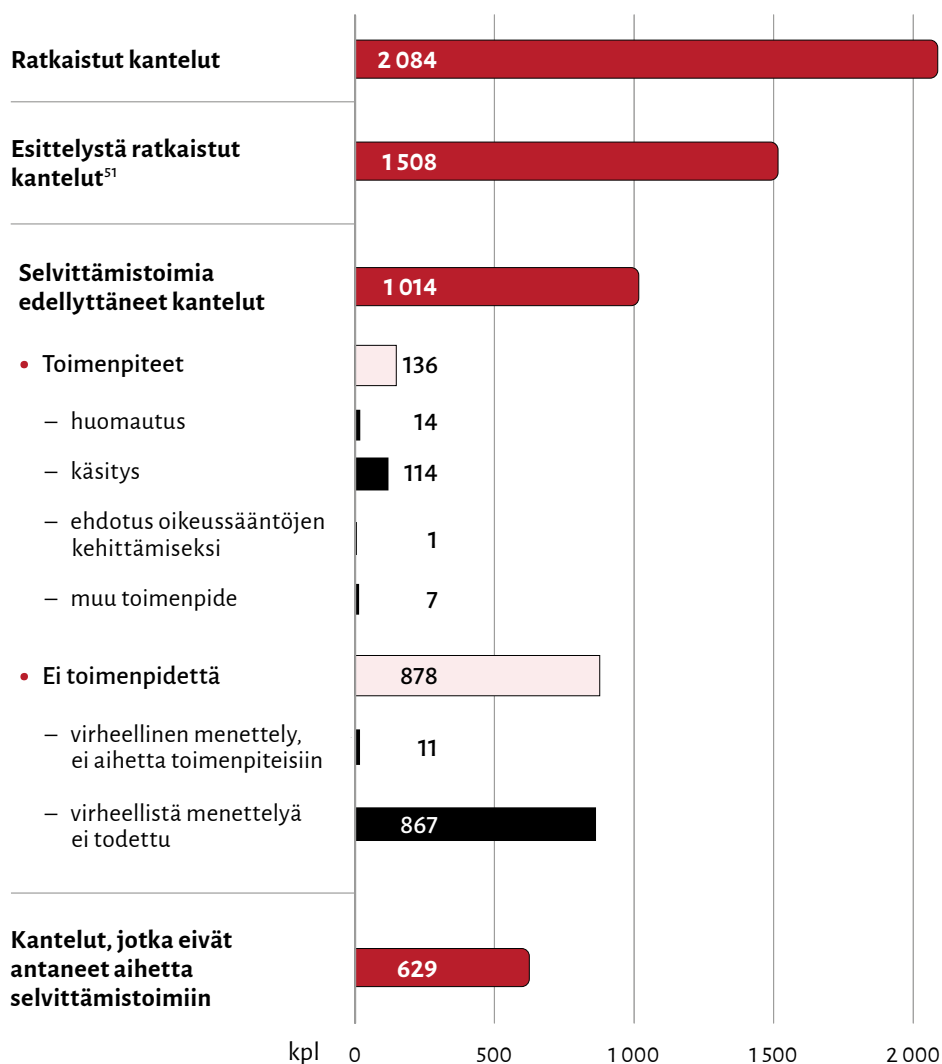

- Tarkempaan laillisuusvalvonnalliseen arviointiin otetut kantelut⁵⁰, kpl
Kantelut koskivat seuraavia viranomaisia tai asiaryhmiä (yksi kantelu voi koskea useaa asiaryhmää)

49 Nämä ovat mielipidekirjoituksia, tiedoksi tulleita kirjoituksia tai jo ratkaistua asiaa koskevia toistuvia jatkokirjoituksia. Näistä asioista tehdään kirjaamisen jälkeen heti arviointi käsittelytarpeesta, jonka jälkeen ne päätetään ilman jatkotoimenpiteitä.

50 Asia jaetaan esittelijän valmisteltavaksi ja esiteltäväksi ratkaisijalle (oikeuskansleri, apulaisoikeuskansleri tai apulaisoikeuskanslerin sijainen).

Yksi kanteluratkaisu voi tilastoitua useaksi toimenpiteeksi tai asian käsittelyn päättämisperusteeksi ja toisaalta useampi tilastoitu toimenpide tai päättämisperuste aiheutua yhdestä ratkaisusta, jolla on ratkaistu samanaikaisesti useita kanteluita.

⁵¹ Oikeuskanslerin, apulaisoikeuskanslerin tai apulaisoikeuskanslerin sijaisen ratkaisemat, esittelijän esittelemät kanteluasiat, jotka on otettu tarkempaan laillisuusvalvonnalliseen arviointiin.

Ratkaisuja

Oikeusapua koskevan laskun käsittely ja tiedusteluihin vastaaminen

Apulaisoikeuskansleri kiinnitti Varsinais-Suomen oikeusaputoimiston huomiota käsittelyaikatiedusteluihin vastaamiseen sekä yksityisten avustajien palkkioiden määrittämiseen ja maksatuspäätösten tekemiseen ilman aiheetonta viivytystä.

Kantelija oli toimittanut laskunsa ulkoprosessuaalisessa asiassa oikeusaputoimistolle turvapaikkapuhuttelun jälkeen huhtikuussa. Oikeusaputoimisto oli saanut laskutuksen selvitettyä ja tarkastettua heinäkuussa. Tämä oli tapahtunut noin kaksi kuukautta sen jälkeen, kun Maahanmuuttovirastosta oli toukokuussa annettu päätös ja yli kuukausi sen jälkeen, kun päätös oli kesäkuussa annettu tiedoksi. Laskutuksen ja tarkastuksen valmistumisen jälkeenkin laskun hyväksymiseen ja maksatuspäätöksen toimittamiseen avustajalle elokuussa oli kulunut yli kaksi viikkoa.

Apulaisoikeuskanslerin mukaan laskutuksen käsittelyyn käytetty kokonaisaika oli kantelijan kannalta kohtuuton. Arviointiin vaikutti se, että oikeusapulain lähtökohtana on tuomioistuinten osalta se, että päätös palkkiosta annetaan pääasian ratkaisun yhteydessä tai samana päivänä eli erittäin ripeästi.

Oikeusaputoimisto ei kyennyt näyttämään, että se olisi vastannut kantelijan asian käsittelyä koskeviin sähköpostitiedusteluihin (OKV/1456/10/2024; ratkaisijana apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen ja esittelijänä Maija-Liisa Goebel).

Rikosylikonstaapelin sivutoimi yhdistyksen hallituksen jäsenenä ja varapuheenjohtajana

Apulaisoikeuskansleri saattoi käsityksensä sivutoimiluvan tarpeellisuudesta Helsingin poliisilaitoksen rikosylikonstaapelin tietoon. Rikosylikonstaapelin olisi tullut pyytää sivutoimilupa toimintaansa yhdistyksen hallituksen jäsenenä ja varapuheenjohtajana.

Rikosylikonstaapelin asema, tehtävät ja vastuu yhdistyksen hallituksen varapuheenjohtajana olivat yhdistyksessä merkittäviä. Hänen toimensa yhdistyksen hallituksessa koski läheisesti poliisin toimialaan kuuluvaa huumierikollisuutta, siihen liittyvää päihdepolitiikkaa sekä hoitoonohjausta. Yhdistys toimi myös sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajana, jolloin syntyi riski mahdollisesta eturistiriitatilanteesta, jos poliisi ohjaisi virkatehtävässään käyttämään sellaisen toimijan palveluja, jossa itse toimii vastuuasemassa. Vaikka tällaisesta ei ole tämän asian käsittelyn yhteydessä ilmennyt viitteitä, on asetelma kuitenkin mahdollinen.

Apulaisoikeuskansleri kiinnitti lisäksi Helsingin poliisilaitoksen huomiota virkamiestensä sivutoimien sallittavuuden arviointiin sekä sivutoimilupien ja -ilmoitusten valvontaan.

Sivutoimien sallittavuuden arvioinnissa ja asianmukaisten sivutoimilupien ja -ilmoitusten valvonnassa ei apulaisoikeuskanslerin mukaan ollut kyse vain viranomaisen sisäisestä asiasta. Riittävää ei siten ollut, että rikosylikonstaapelin rooli yhdistyksessä oli ollut hänen esihenkilöidensä tiedossa. Helsingin poliisilaitoksen olisi tullut varmistua siitä, että rikosylikonstaapeli on hakenut asianmukaisen sivutoimiluvan kyseisen tehtävän hoitamiseen. Tieto sivutoimesta olisi myös tullut merkitä hänen nimikirjaansa nimikirjalain ja -asetuksen mukaisesti (OKV/2678/10/2022; ratkaisijana apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen ja esittelijänä Liisamari Herala).

Esitutinnan toimittamista koskeva harkinta ja sen perusteleva

Apulaisoikeuskanslerin sijainen kiinnitti Hämeen poliisilaitoksen rikoskomisarion huomiota esitutkintapäätösten huolelliseen laatimiseen ja perustelevuuteen sekä tarpeeseen ottaa esitutinnan toimittamista koskevassa harkinnassa riittävän laaja-alaisesti huomioon tutkintapyyntöissä ilmi tuotuihin tosiseikkoihin soveltuvat rangaistussäännökset.

Tutkinnanjohtaja oli selvityksensä mukaan tehnyt asiassa päätöksen aloitetun esitutkinnan lopettamisesta, vaikka päätöksen perustelujen perusteella kyse oli

esitutinnan aloittamatta jättämisestä. Hän ei ilmoittamansa mukaan ollut ollut tietoinen siitä, oliko asiassa aloitettu esitutkinta, koska asiaa oli aiemmin käsitelty poliisilaitoksen rikosten esikäsittely-yksikössä. Apulaisoikeuskanslerin sijainen totesi kerrotun mahdollisesti ilmentävän tarvetta varmistua siitä, että poliisilaitoksen rikostutkinnassa ollaan tietoisia yksiköiden välisestä työnjaosta ja että asian siirtyessä yksiköstä toiseen siirtyy tieto myös asiassa tehdyistä toimenpiteistä ja tutinnan vaiheesta. Esitutkintapäätöksestä tulee lisäksi käydä yksiselitteisesti ilmi, onko kyse esitutinnan toimittamatta jättämisestä vai aloitetun esitutinnan lopettamisesta.

Kantelija oli tehnyt rikosilmoituksen siitä, että hänen yksityiselämänsä kuuluvia tietojaan oli levitetty Facebook-ryhmässä. Asiaa olisi apulaisoikeuskanslerin sijaisen arvion mukaan tullut esitutkintapäätöksessä arvioida muidenkin rikostunnusmerkistöjen kannalta kuin valheellisen tiedon tai vihjauksen esittämisellä tehtynä kunnianloukkauksena.

Poliisihallituksen näkemyksen mukaan asiassa olisi voinut päätyä myös arvioon, että asiassa oli syytä epäillä rikosta ja esitutkinta olisi siten tullut toimittaa. Kun selvityksestä ei käynyt ilmi asiassa tehdyn esitutinnan toimittamista koskevaa uutta arviointia, jossa asiaa olisi arvioitu muun ohella yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen tunnusmerkistön kannalta, apulaisoikeuskanslerin sijainen piti perusteltuna, että poliisilaitos vielä tekisi asiassa mainitunlaisen arvion. Poliisilaitos ilmoitti ratkaisun jälkeen toimittavansa asiassa esitutinnan (OKV/1215/10/2024; ratkaisijana apulaisoikeuskanslerin sijainen Petri Martikainen ja esittelijänä Marianne Mettovaara).

Poliisin menettely epäiltyä syyttäjän virkarikosta koskevassa asiassa

Apulaisoikeuskanslerin sijainen kiinnitti omana aloitteenaan tutkimassaan asiassa Pohjanmaan poliisilaitoksen huomiota velvollisuuteen ilmoittaa viivytystä oikeuskanslerille tutkittavakseen tulleesta syyttäjän tekemäksi epäiltyä virkarikosta koskevasta asiasta. Hän saattoi lisäksi poliisilaitoksen rikoskomission tietoon ratkaisussaan esittämänsä näkemykset esitutkintapäätöksessä asianomistajalle suunnatun ohjauksen selkeydestä ja virheettömyydestä.

Oikeuskansleri on pyytänyt poliisia ilmoittamaan sen tutkittavaksi tulevista syyttäjän tekemäksi epäiltyä virkarikosta koskevista asioista viivytyksettä asia tultua poliisin tietoon. Poliisilaitokselle oli tehty syyttäjän epäiltyä virkarikosta koskenut tutkintapyyntö. Asia tuli oikeuskanslerinviraston tietoon vasta poliisilaitoksen seuraavana vuonna toisessa asiassa lähettämästä esitutkintapäätöksestä.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen totesi poliisin laiminlyöneen asiassa ilmoitusvelvollisuutensa. Hän totesi lisäksi, että poliisin asiassa tekemässä tutkinnan päätöksessä oli virheellinen ohjaus, jonka mukaan paikallisella syyttäväviranomaisella olisi toimivalta määrätä esitutkinta aloitettavaksi aluesyyttäjän epäiltyä virkarikosta koskevassa asiassa. (OKV/706/70/2023; ratkaisijana apulaisoikeuskanslerin sijainen Petri Martikainen ja esittelijänä Markus Löfman).

Kansalaisuushakemuksen käsittelyn viipyminen

Apulaisoikeuskansleri kiinnitti Maahanmuuttoviraston huomiota asioiden viivytyksetöntä käsittelyä koskevan säännöksen noudattamiseen.

Kantelijan kansalaisuushakemuksen käsittely oli kestänyt kantelun tekohetkellä jo yli 15 kuukautta ja Maahanmuuttoviraston antaman aikatauluarvion mukaan se kestäisi 23 kuukautta. Maahanmuuttoviraston kansalaisuushakemusten yhden vuoden käsittelyaikatavoite oli selvästi ylittynyt.

Apulaisoikeuskansleri totesi, että kansalaisuudella on huomattavan suuri oikeudellinen merkitys yksilölle. Esimerkiksi useat osallistumisoikeudet ja eräät muut oikeudet on suoraan sidottu kansalaisuuteen. Kun yksilön näkökulmasta on kysymys oikeudellisesti erittäin merkityksellisestä päätöksestä, on viranomaisen kiinnitettävä myös asian viivytyksettömään käsittelyyn erityistä huomiota.

Apulaisoikeuskansleri pyysi Maahanmuuttovirastoa ilmoittamaan viimeistään 20.9.2024, miten kansalaisuushakemusten käsittelyajat ovat kehittyneet viime vuosina, onko käsittelyaikoja saatu lyhennettyä, ja mitä lisätoimenpiteitä käsittelyaikojen lyhentämiseksi on mahdollisesti suunniteltu (OKV/2474/10/2023; ratkaisijana apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen ja esittelijänä Elina Nyholm). Maahanmuuttovirasto kertoi selvityksessään toimenpiteistä käsittelyaikojen lyhentämiseksi.

Apulaisoikeuskansleri totesi ratkaisussaan 14.11.2024 (OKV/1941/80/2024), että tehdyt toimenpiteet ovat olleet oikeansuuntaisia. Kansalaisuushakemusten käsittelyajat eivät kuitenkaan kokonaisuudessaan tällä hetkellä täytä perustuslaissa ja hallintolaissa edellytettyä velvollisuutta asian käsittelystä ilman aiheetonta viivytystä. Apulaisoikeuskansleri pyysi Maahanmuuttovirastoa ilmoittamaan viimeistään 30.6.2025, miten käsittelyajat ovat kehittyneet sekä mahdollisista lisätoimenpiteistään käsittelyaikojen lyhentämiseksi.

Lisäksi apulaisoikeuskanslerin sijainen antoi kahdessa kanteluasiassa Maahanmuuttovirastolle huomautuksen kansalaisuushakemuksen käsittelyn aiheettomasta viipymisestä. Toisessa asiassa hakemusten käsittely oli kestänyt yli kolme ja toisessa yli viisi vuotta. Asiat olivat olleet hyvin pitkiä aikoja käsittelyjonossa ilman aktiivisia käsittelytoimia. Niitä ei ollut apulaisoikeuskanslerin sijaisen arvion mukaan käsitelty ilman aiheetonta viivytystä (OKV/945/10/2023 ja OKV/1399/10/2023; ratkaisijana apulaisoikeuskanslerin sijainen Petri Martikainen ja esittelijänä Minna Pulkkinen).

Turvapaikanhakijoiden työ- ja opintotoiminnan järjestäminen vastaanottokeskuksissa

Apulaisoikeuskansleri kiinnitti huomiota työ- ja opintotoiminnan järjestämistä vastaanottokeskuksissa koskevien Maahanmuuttoviraston oikeusohjeiden selvyyteen ja täsmällisyyteen.

Maahanmuuttovirasto oli päivittänyt ohjettaan työ- ja opintotoiminnan järjestämiseksi vastaanottokeskuksissa. Päivitetystä ohjeesta oli määritelty enimmäistuntimäärä ohjatun työtoiminnan järjestämiselle. Maahanmuuttoviraston ohje jätti kuitenkin vielä tulkinnanvaraiseksi monia seikkoja työtoiminnan ja opinto-toiminnan järjestämisessä.

Sisäministeriö oli ilmoittanut, että Maahanmuuttoviraston ohje päivitetään vielä keväällä 2024. Apulaisoikeuskansleri pyysi sitä toimittamaan päivitetyn ohjeen oikeuskanslerinvirastoon viimeistään 20.6.2024 (OKV/901/70/2022; ratkaisijana apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen ja esittelijänä Elina Nyholm). Maahan-

muuttovirasto ilmoitti, että ohjetta on täsmennetty päätöksessä edellytetyllä tavalla ja toimitti uuden ohjeen (OKV1342/80/2024).

Apulaispormestarin Facebook-kirjoitus

Oikeuskanslerinvirastoon saapuneissa useissa kanteluissa arvosteltiin Helsingin kaupungin kulttuurin ja vapaa-ajan toimialan apulaispormestari Paavo Arhinmäen Facebook-palvelussa vuoden 2023 eduskuntavaalien jälkeen julkaisemaa kirjoitusta, jossa esitettiin kutsu osallistua vappumarssille ja ilmaistiin tyytymättömyyttä hallitusneuvotteluihin osallistuviin puolueisiin. Kanteluissa katsottiin, että apulaispormestari oli kirjoituksellaan kehottanut ihmisiä mellakoimaan kaduille ja leimannut yhden puolueen kokonaisuudessaan perusteettomasti rasisteiksi.

Apulaisoikeuskansleri katsoi, että kuntalaissa asetettu velvollisuus toimia luottamustehtävässä arvokkaasti tehtävän edellyttämällä tavalla voi tulla sovellettavaksi myös sellaisiin kirjoituksiin, jotka julkaistaan kaupungin virallisten viestintäkanavien ulkopuolella. Koska sosiaalisen median alustoilla sinänsä erilliset julkaisut voivat olla esillä yhtäaikaisesti, on useammassa roolissa samalla käyttäjätilillä toimivan henkilön hyväksyttävä, ettei näitä rooleja nähdä välttämättä kaikilta osin toisistaan erillisinä. Merkitystä voidaan antaa sille, millaisessa luottamustehtävässä henkilö toimii ja miten hän tuo esille asemaansa käyttäjätilillään.

Apulaisoikeuskanslerin mukaan hänen tehtävänään laillisuusvalvojana ei ole ryhtyä arvioimaan kirjoituksessa esitettyjen käsitysten paikkansapitävyyttä, kirjoittajan motiiveja tai sitä, miten siinä esitetyt toimintaohjeet olisi tullut ymmärtää. Kuitenkin sana ”rasisti” mielletään yleisesti loukkaavaksi. Korkein oikeus on katsonut, että kyseessä on arvoarvostelma, jonka osalta ei lähtökohtaisesti ole mielekästä puhua lausuman totuudellisuudesta, ja että ilmaisu, jossa toista henkilöä kutsutaan rasistiksi, on yksittäin arvioituna halventava.

Apulaisoikeuskansleri totesi, että apulaispormestarina toimiminen kyseisen luottamustehtävän edellyttämällä tavalla arvokkaasti edellyttäisi pidättäytymistä loukkaavien ja halventavien ilmaisujen käyttämisestä sellaisessa yhteydessä, jossa toteutetaan luottamustehtävässä toimimiseen liittyvää viestintää.

Poliittisen sananvapauden nauttimaan erityisen vahvaan suojaan liittyvät näkökohdat huomioiden apulaisoikeuskansleri katsoi riittäväksi toimenpiteeksi asiassa saattaa apulaispormestarin tietoon sen, mitä hän päätöksessään totesi (OKV/852/10/2023, OKV/870/10/2023, OKV/879/10/2023, OKV/881/10/2023; ratkaisijana apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen ja esittelijänä Leo Lahtinen).

TE-toimiston menettely sosiaalisesta mediasta saatujen tietojen käyttämisessä

Apulaisoikeuskansleri kiinnitti Uudenmaan TE-toimiston huomiota asianosaisen kuulemisvelvollisuuteen. Lisäksi hän kiinnitti TE-toimiston huomiota viranomaisen velvollisuuteen varmistua siitä, että sen hankkimat tiedot ovat oikein ja ne on hankittu hyväksyttävästi.

TE-toimisto oli tehnyt työvoimapoliittisia lausuntoja, joihin se oli hankkinut tietoja hakijan sosiaalisesta mediasta. Apulaisoikeuskanslerin mukaan TE-toimisto oli laiminlyönyt hallintolain mukaisen asianosaisen kuulemisvelvollisuuden, kun se ei ollut varannut asianosaiselle tilaisuutta lausua sosiaalisesta mediasta hankituista selvityksistä. TE-toimisto oli laiminlyönyt myös viranomaisen selvittämismvelvollisuuden, kun se ei ollut varmistanut, että sosiaalisesta mediasta hankitut tiedot pitivät paikkansa.

Apulaisoikeuskansleri otti asian tutkittavakseen omana aloitteenaan ja pyysi TE-toimistolta selvitystä. TE-toimisto ei ensimmäisessä selvityksessään myöntänyt laiminlyöneensä asianosaisen kuulemisvelvollisuutta. Tämän vuoksi apulaisoikeuskansleri kiinnitti Uudenmaan TE-toimiston huomiota myös sen perustuslailliseen velvollisuuteen antaa ylimmälle laillisuusvalvojalle sen laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot (OKV/637/70/2024; ratkaisijana apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen ja esittelijänä Elina Nyholm).

ELY-keskuksen menettely rikosilmoituksen tekemisessä

Apulaisoikeuskansleri kiinnitti ELY-keskuksen huomiota sen valvontavastuulle kuuluvien rikosepäilyjen viivytyksettömään ilmoittamiseen esitutkintaviranomaiselle sekä julkisuuslain ja hallintolain noudattamiseen tietopyyntöihin ja tiedusteluihin vastaamisessa.

ELY-keskus oli tehnyt rikosilmoituksen poliisille yli vuoden kuluttua siitä, kun sille oli ilmoitettu epäily luonnonsuojelurikoksesta. ELY-keskuksen selvityksen mukaan asian valmistelu oli vaatinut muun muassa tarkastuskäynnin alueelle. Apulaisoikeuskanslerin mukaan ELY-keskuksen toimet eivät selitä viivettä rikosilmoituksen tekemisessä. Valvontaviranomaisen tehtävien asianmukainen hoitaminen edellyttää, että se ilmoittaa valvontavastuulleen kuuluviin asioihin liittyvät, tietoonsa tulleet rikosepäilyt ilman viivytystä esitutkintaviranomaiselle. Viranomaisen vastuuta ilmoittaa rikosepäilystä ei vähennä se, että yksityiset henkilöt tai yhteisöt voivat myös tehdä rikosilmoituksen (OKV/1212/10/2023; ratkaisijana apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen ja esittelijänä Elina Nyholm).

Nuoren oikeus mielenterveyshoitoon ei toteutunut yhteispäivystyksessä

Apulaisoikeuskanslerin mukaan nuoren oikeus hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon ei ole toteutunut Oulun seudun yhteispäivystyksessä.

Apulaisoikeuskansleri otti omana aloitteenaan tutkittavaksi Oulun kaupungin terveyspalveluiden ja Oulun seudun yhteispäivystyksen menettelyn ja nuorelle tarjottujen terveyspalvelujen saatavuuden ja riittävyyden.

Selvityksistä kävi ilmi, ettei Oulun seudun yhteispäivystyksessä ole ollut psykiatrista sairaanhoitajaa tavoitettavissa vuorokauden ympäri. Nuorta hoitaneen terveyskeskuslääkärin arvion perusteella nuori olisi tarvinnut ensisijaisesti päivystyksellistä mielenterveyshoitoa, mutta se oli kuitenkin korvattu sosiaalipäivystyksen toimin. Nuorelle ei ollut voitu tarjota yhteispäivystyksessä mahdollisuutta tavata päivystävää psykiatrista sairaanhoitajaa.

Apulaisoikeuskanslerin mukaan nuoren oikeus hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon ei ole voinut toteutua edellä mainituissa olosuhteissa. Terveydenhuollon ja sosiaalipäivystyksen yhteistyötä säätelevän lain nojalla olisi pitänyt järjestää mielenterveystyön päivystys, jolla olisi huolehdittu siitä, että nuori olisi saanut kriisiytyneessä tilanteessa tarvitsemansa tuen. Tilanteessa olisi tullut arvioida myös sosiaali- ja terveystoimen yhteistyönä toteutetun tuen tarve jatkohoidon turvaamiseksi.

Apulaisoikeuskansleri saattoi edellä esittämänsä näkökohdat palveluiden järjestämistavan toimimattomuudesta erityisesti nuoren odottaessa psykiatriseen hoitoon pääsyä Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen, Pohjois-Suomen aluehallintoviraston ja sosiaali- ja terveysministeriön tietoon. Hän pyysi Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialuetta ilmoittamaan päätöksensä aiheuttamista mahdollisista toimenpiteistä viimeistään 26.4.2024 (OKV/1614/70/2022; ratkaisijana apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen ja esittelijänä Maija-Liisa Goebel). Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue ilmoitti toimenpiteistään ja jatkosuunnitelmistaan (OKV/1242/80/2024).

Psykiatrian erikoislääkärin lausunnon maksullisuus haettaessa Kelan kuntoutuspsykoterapiaetuuksia

Apulaisoikeuskanslerin mukaan Kelan kuntoutukseen tarvittavien lääkärinlausuntojen maksullisuutta koskeva lainsäädäntö on tulkinnanvarainen ja epäselvä ja se aiheuttaa hallinnossa epätietoisuutta ja eriäviä tulkintoja. Hän pyysi sosiaali- ja terveysministeriötä arvioimaan tätä sekä ilmoittamaan mahdollisista toimenpiteistään viimeistään 31.5.2024. Sosiaali- ja terveysministeriö ilmoitti, että sääntelyä olisi asiakasmaksulain uudistamisen jatkotyössä syytä selkeyttää huomioiden myös todistuksiin ja lausuntoihin liittyvän uudistustyön yhteydessä v. 2025 annettava hallituksen esitys (OKV/1543/80/2024).

Kantelija arvosteli Varsinais-Suomen hyvinvointialueen Tyks Psykiatriaa siitä, että se oli perinyt maksun lääkärinlausunnoista, joilla haettiin Kelan vaativana lääkinnällisenä kuntoutuksena järjestämää psykoterapiaa.

Apulaisoikeuskanslerin mukaan kantelijan hakemaan lääkinnälliseen kuntoutukseen liittyvästä psykiatrian erikoislääkärin lausunnosta ei olisi tullut periä maksua.

Apulaisoikeuskansleri kiinnitti Varsinais-Suomen hyvinvointialueen Tyks Psykiatrian tulosryhmän huomiota myös oikaisuvaatimusohjeiden sekä muutoksenhakuohjauksen antamiseen osana hallintolain mukaista neuvontavelvollisuutta (OKV/2097/10/2022; ratkaisijana apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen ja esittelijänä Maija-Liisa Goebel).

Etäistuntojen järjestäminen työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnassa

Apulaisoikeuskanslerin mukaan etäistuntojen sääntelyn kehittämistarve tulisi arvioida.

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta oli järjestänyt istuntoja pääsääntöisesti etäistuntoina ilman säädetyin lain tukea tai erityistä perustetta. Apulaisoikeuskansleri piti tätä muun muassa perustuslain lainalaisuusperiaatteen ja hallintoprosessin legitimitietin kannalta vakavana puutteena. Toisaalta etäistuntojen oikeudellinen sääntelemättömyys ja covid-19 pandemia olivat osaltaan edesauttaneet tällaisen käytännön syntymistä.

Apulaisoikeuskansleri piti tarpeellisena, että etäistuntoja koskevan sääntelyn tarvetta lainkäytössä hallintoasioissa ja erityisissä oikeusturvaelimissä arvioidaan. Etäistunnoista säätäminen lailla turvaisi myös mahdollisimman laajat osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet keskusteltaessa yhteiskunnan teknisen kehityksen lainkäyttöön ulottuvista vaikutuksista, vaikka yksittäinen päätös etäistunnon järjestämisestä jäisikin riippumattomien tuomioistuinten harkintaan.

Apulaisoikeuskansleri pyysi oikeusministeriötä ja sosiaali- ja terveysministeriötä ilmoittamaan etäistuntojen sääntelyn kehittämiseen liittyvästä arviostaan ja mahdollisista toimenpiteistään viimeistään 1.11.2024 (OKV/2213/10/2023; ratkaisijana apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen ja esittelijänä Maija-Liisa Goebel).

Ministeriöt ilmoittivat, että asiaa valmistellaan hankkeen OM044:00/2023 yhteydessä. Lautakuntien osalta oikeusministeriö tekee yhteistyötä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa (OKV/2682/80/2024 ja OKV/2698/80/2024).

Sosiaalityöntekijän ammatissa tilapäisesti työskentelyn enimmäisaika

Apulaisoikeuskanslerin sijainen saattoi kanteluasiassa antamassaan päätöksessä esittämänsä näkemykset sosiaalihuollon ammattihenkilölain 12 §:n muutostarpeita harkitsevan sosiaali- ja terveysministeriön tietoon.

Mainitun säännöksen mukaan sosiaalityöntekijän ammatissa voi toimia tilapäisesti enintään vuoden ajan sosiaalityöntekijän ammattiin opiskeleva henkilö, joka on suorittanut hyväksytysti sosiaalityön aineopinnot ja käytännön harjoittelun. Kantelun kohteena ollut kaupunki oli palkannut sosiaalityöntekijän ammattiin opiskelevan henkilön sosiaalityöntekijän tehtävään vuoden määräajaksi. Kun tehtävän oltua uudelleen haettavana ei hakijoissa ollut ollut yhtään sen kelpoisuusehdot täyttävää hakijaa, oli opiskelija palkattu tehtävään vielä uudestaan vuoden määräajaksi.

Sosiaali- ja terveysministeriössä oli valmisteltu luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle sosiaalihuollon ammattihenkilölain 12 §:n muuttamisesta ja sitä koskeva lausuntokierros oli päättynyt. Apulaisoikeuskanslerin sijainen yhtyi lausuntopalautteissa esitettyyn näkemykseen siitä, että samassa yhteydessä olisi perusteltua selkiinnyttää oikeustilaa vuoden määräaikaa koskevan sääntelyn osalta.

Lausuntopalautteessa säännöstä oli pidetty mainitulta osin tulkinnanvaraisena. Apulaisoikeuskanslerin sijainen totesi, että hänen näkemyksensä mukaan säännöksen sanamuoto ja esityöt eivät tue tulkintaa, jonka mukaan sillä olisi tarkoitettu rajoittaa opiskelijan mahdollisuutta toimia tilapäisesti sosiaalityöntekijänä korkeintaan vuoden kerrallaan rajoittamatta tilapäisenä sosiaalityöntekijänä eri palvelussuhteissa toimimisen yhteenlaskettua enimmäisaikaa. Mikäli sosiaalihuollon palvelujen antamisen turvaamisen tilanteissa, joissa koulutusvaatimukset täyttäviä työntekijöitä ei ole saatavilla, arvioidaan edellyttävän mahdollisuutta

yli vuoden kestävään tilapäisenä sosiaalityöntekijänä toimimiseen, olisi tästä hänen mukaansa syytä säätää laissa eikä ratkaista asiaa säännöksen sanamuotoa tulkitsemalla kuten lausuntopalautteesta ja kanteluasiassa saadusta selvityksestä ilmenevän perusteella meneteltiin (OKV/562/10/2024; ratkaisijana apulaisoikeuskanslerin sijainen Petri Martikainen ja esittelijänä Maija-Liisa Goebel).

Kalatalousvelvoitteiden muuttamista koskevan hakemuksen käsittelyaika aluehallintovirastossa

Apulaisoikeuskansleri kiinnitti Pohjois-Suomen aluehallintoviraston huomiota asioiden viivytyksetöntä käsittelyä koskevan säännöksen noudattamiseen.

Asian käsittely Pohjois-Suomen aluehallintovirastossa oli kestänyt yli kuusi vuotta, eikä asiaa ollut vielä apulaisoikeuskanslerin päätöksen antamisajan kohtana ratkaistu. Kyseessä oli iso ja monimutkainen asia, jonka käsitteleminen oli edellyttänyt useiden eri tahojen kuulemisia, kuulemisten perusteella tehtyjä täydennyksiä sekä laajaan asiakirja-aineistoon perehtymistä. Aluehallintoviraston toimenpidelistauksen mukaan asian käsittelyssä oli kuitenkin ollut useita pitkiä, jopa yli puolen vuoden pituisia taukoja, joiden syitä selvityksessä ei ollut seikka-peräisesti selitetty.

Se, että asiassa oli pyydetty useaan kertaan täydennystä, oli omiaan viivästyttämään käsittelyä, koska täydennyspyyntöihin vastaaminen ja vastausten tiedoksi antaminen vievät aikaa. Lisäksi täydennyksiä, selityksiä ja vastaselityksiä oli pyydetty useita kertoja siten, että vastaselitysten pyytämisen jälkeen oli vielä pyydetty uusia täydennyksiä, jotka edellyttivät uusia kuulemisia. Viranomaisen tulisi pyrkiä toiminnassaan siihen, että täydennyspyynnöt lähetetään jo ensi vaiheessa mahdollisimman täydellisinä.

Apulaisoikeuskanslerin mukaan asian käsittelyaika oli ollut myös asian laatu ja laajuus huomioon otettuna huomattavan pitkä eikä aluehallintoviraston prosessinjohto ollut tukenut asian viivytyksetöntä käsittelyä (OKV/1681/10/2022 ja OKV/2400/10/2023; ratkaisijana apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen ja esittelijänä Elina Nyholm).

Lintujen suojeleuhjeiden noudattaminen pesimäaikaan

Apulaisoikeuskansleri saattoi Helsingin kaupungin tietoon käsityksensä niitettävien alueiden huolellisesta ja asiantuntevasta tarkastamisesta.

Malmin lentokentän alueella oli tehty niittotöitä ja nurmen leikkauksia lintujen pesimäaikaan. Alueelta oli löytynyt silpoutuneita linnun osia. Kaupunki oli ollut tietoinen rauhoitettujen lajien pesinnästä alueella ja niittotoimien ongelmallisuudesta. Alueen hoitosuunnitelman mukaan nurmikkoina leikattavien alueiden hoito aloitetaan aikaisin keväällä, jotta maapesintäiset linnut eivät ehdi asettua alueelle, jossa pesintä voi vaarantua. Jos lintuja kuitenkin pesii alueella, pesät etsitään, kierretään ja rajataan, kunnes poikaset ovat lähteneet pesästä.

Apulaisoikeuskanslerin mukaan kaupunki olisi voinut järjestää niitettävien alueiden tarkastuksen niin, että sen olisivat suorittaneet henkilöt, joilla on paremmat mahdollisuudet havaita maassa ja matalassa kasvillisuudessa pesivien lintujen pesiä. Näin olisi syytä toimia etenkin silloin, kun leikkuuajankohta on pesimäkaudella. Huolellinen ja asiantunteva tarkastus pesivien lintujen varalta samoin kuin varovaisuus traktorin käytössä olisi ollut lintujen ja niiden pesien suojelemisen kannalta tärkeää (OKV/1888/10/2023; ratkaisijana apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen ja esittelijänä Maija-Liisa Goebel).

Hallinto-oikeuden päätöksen täytäntöönpanon viivästyminen

Apulaisoikeuskansleri kiinnitti Luonnonvarakeskuksen huomiota julkisuuslaissa säädettyjen määräaikojen noudattamiseen sekä huolellisuuteen tuomioistuinten päätösten täytäntöönpanossa ja käsittelyn etenemistä koskeviin tiedusteluihin vastaamisessa.

Hämeenlinnan hallinto-oikeus oli osittain siirtänyt asian Luonnonvarakeskukselle julkisuuslain mukaisena asiakirjapyyntönä käsiteltäväksi. Lisäksi hallinto-oikeus oli kumonnut Luonnonvarakeskuksen antaman päätöksen yksilöityjen sähköpostiviestien luovuttamisesta ja palauttanut asian Luonnonvarakeskukselle uudelleen käsiteltäväksi.

Hallinto-oikeuden päätöksen täytäntöönpano oli kestänyt sähköpostien luovuttamisen osalta kuusi kuukautta ja toimiin oli ryhdytty vasta kantelijan tiedusteltua asiasta. Asian käsittelyyn oli kulunut kantelijan tiedustelun jälkeenkin yli kuusi viikkoa.

Luonnonvarakeskuksessa ei ollut ryhdytty hallinto-oikeuden päätöksen täyteen täytäntöönpanoon myöskään siinä vaiheessa, kun apulaisoikeuskansleri oli kante-
lun tutkimiseksi pyytänyt selvitystä. Toimiin oli ryhdytty vasta, kun apulaisoikeus-
kanslerin sijainen oli pyytänyt Luonnonvarakeskusta täydentämään antamaansa
selvitystä. Päätöksen täytäntöönpano oli kestänyt kokonaisuudessaan yli kymme-
nen kuukautta.

Apulaisoikeuskanslerin mukaan Luonnonvarakeskus oli jättänyt asian huolellista,
asianmukaista ja viivytyksetöntä käsittelyä, palveluperiaatetta ja palvelun asian-
mukaisuutta sekä käsittelyn etenemistä koskeviin tiedusteluihin vastaamista kos-
kevat velvoitteensa täyttämättä. Asian käsittelyssä ei ollut myöskään noudatettu
julkisuuslaissa säädettyjä määräaikoja. Kantelijan oikeus saada asiansa käsitel-
lyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä ei ollut näin ollen toteutunut
(OKV/964/10/2024; ratkaisijana apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen ja
esittelijänä Maija-Liisa Goebel).

Sosiaali- ja terveydenhuollon valvonta hyvinvointialueilla

Apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen on tehnyt laillisuusvalvontakäyntejä⁵² hyvinvointialueille ja niiden toimintaa valvoviin aluehallintovirastoihin. Käyntien tarkoituksena oli selvittää muun muassa, miten hyvinvointialueiden toiminta on käynnistynyt, ja niiden kykyä turvata sosiaali- ja terveysterveyspalvelut. Erityisesti apulaisoikeuskansleri halusi saada tietoa hyvinvointialueiden omavalvonnasta sekä niihin kohdistuvasta viranomaisvalvonnasta.

Vuoden 2024 alussa voimaan tulleen sosiaali- ja terveysterveyspalvelujen valvontaa koskevan lain tarkoituksena on vahvistaa palvelunjärjestäjän ja palveluntuottajan omaa vastuuta palvelujen laadusta, turvallisuudesta ja asianmukaisuudesta. Hyvinvointialueen valvontavelvollisuus koskee sekä oman järjestämistehtävän että palvelutuotannon valvontaa.

Palvelujen järjestämisellä tarkoitetaan muun muassa sitä, että hyvinvointialue on vastuussa asukkaidensa palvelutarpeen mukaisesta ja yhdenvertaisesta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuudesta. Hyvinvointialueella tulee olla riittävä osaaminen, toimintakyky ja valmius huolehtia alueen sosiaali- ja terveydenhuollosta kaikissa tilanteissa.

Järjestämisvastuunsa toteuttamiseksi hyvinvointialue voi tuottaa sosiaali- ja terveysterveyspalvelut itse, hankkia ne yksityiseltä sosiaali- tai terveysterveyspalvelujen tuottajalta tai järjestää palvelut palvelusetelillä.

⁵² Lapin hyvinvointialue 25.8.2023 (OKV/1535/71/2023), Varsinais-Suomen hyvinvointialue 15.11.2023 (OKV/1950/71/2023), Pohjois-Savon hyvinvointialue 19.3.2024 (OKV/112/71/2024) ja Vantaan ja Keravan hyvinvointialue 28.11.2024 (OKV/2229/71/2024).

Hyvinvointialueen pitää valvoa sekä omien että hankkimiensa yksityisten palvelujen toiminnan laatua ja lainmukaisuutta sekä asiakas- ja potilasturvallisuuden toteutumista.

Sote-uudistuksen ja uuden valvontalain myötä aluehallintovirastojen valvonnan painopiste on hyvinvointialueiden järjestämisvastuun täyttymisen valvonnassa sekä omavalvonnan valvonnassa. Valvontaviranomaiset valvovat hyvinvointialueiden omavalvontaa ohjaamalla ja edistämällä muun muassa koulutuksin ja keskusteluin sekä puuttumalla epäkohtiin, jos omavalvonta ei riitä.

Omavalvonta ei luonnollisestikaan voi korvata viranomaisten vastuulla olevaa jälkikäteistä tai suunnitelmallista valvontaa. Jos hyvinvointialueet tekevät tehokkaasti omavalvontaansa ja aluehallintovirastot pääsevät kohdentamaan omaa valvontaansa riskiperustaisemmin, voidaan viranomaisvalvonnan painetta silloin merkittävästi vähentää.

Laillisuusvalvontakäynneillä nousivat esiin resurssit ja järjestämisvastuun valvonta

Apulaisoikeuskanslerin tekemillä laillisuusvalvontakäynneillä käsiteltiin hyvinvointialueiden järjestämisen ja palvelutuotannon omavalvontaa, omavalvonnan organisaatiota ja käytäntöjä hyvinvointialueilla. Lisäksi esillä oli ministeriöiden ja valvontaviranomaisten hyvinvointialueisiin kohdistama ohjaus ja valvonta hyvinvointialueiden näkökulmasta.

Hyvinvointialueiden tilanne toimintojensa järjestämisessä ja käynnistämisessä vaihteli. Hyvinvointialueen toiminnan käynnistäminen oli helpompaa alueilla, joilla oli ollut aiemmin laaja kuntayhtymä. Toiminnan käynnistäminen ja yhdenmukaistaminen oli vaikeampaa, jos alueella oli ollut lukuisia sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäjiä.

Käynneillä tuli esiin, että järjestämisvastuun valvonta koettiin vaikeaksi, ja hyvinvointialueilla pohdittiin, miten se tulisi järjestää. Varsinkin yksityistä palvelu-

tuotantoa oli toki valvottu aiemminkin. Hyvinvointialueet toivoivat sosiaali- ja terveysministeriöstä ja valvontaviranomaisilta ohjausta järjestämisvastuun valvontaan ja myös muuhun omavalvontaan.

Apulaisoikeuskanslerin laillisuusvalvontakäynneillä käytiin keskustelua siitä, miten omavalvonta voisi olla uskottavaa ja riippumatonta.

Ohjauksen puute ja vähäiset resurssit aiheuttivat ongelmia omavalvontaohjelmien ja omavalvontasuunnitelmien laatimisessa. Apulaisoikeuskanslerin laillisuusvalvontakäynneillä käytiin keskustelua siitä, miten omavalvonta voisi olla uskottavaa ja riippumatonta. Esiin nousi hyvinvointialueiden vaikea tilanne palveluja koskevan lainsäädännön noudattamisessa vallitsevassa rahoitusvajassa.

Aluehallintovirastoihin⁵³ ja Valviraan⁵⁴ tehdyillä käynneillä teemoina olivat hyvinvointialueiden valvonta ja ohjaus sekä uuden valvontalain toimeenpano ja valvonnan kehittäminen ja uudistaminen uuden lain perusteella. Käynneillä käsiteltiin lisäksi ministeriöiden aluehallintovirastoihin ja Valviraan kohdistamaa tulosohjausta.

Valvira oli tehnyt yhdessä aluehallintovirastojen kanssa ohjaus- ja arviointikäynnit hyvinvointialueille, ja Valvira on ohjannut aluehallintovirastoja hyvinvointialueiden valvonnassa. Valvontaviranomaiset ovat antaneet valvonnasta ohjauskirjeitä hyvinvointialueille. Valvira on antanut määräyksen omavalvontasuunnitelman sisällöstä.

Aluehallintovirastot ovat uudistaneet valvontaansa, ja valvonta on nyt enemmän hyvinvointialueiden järjestämisvastuun ja palvelutuotannon omavalvonnan valvontaa. Hyvinvointialueet toivovat valvontaviranomaisilta usein enemmän ohjausta kuin voidaan antaa. Valvontatoimenpiteiden, varsinkin uhkasakon määräämisessä koettiin ongelmalliseksi tulosohjaukseen uutena seikkana tuotu taloudellisten vaikutusten huomioon ottaminen. Aluehallintovirastoissa tuotiin esiin, että niiden resurssit ovat niukat.

53 Lounais-Suomen aluehallintovirasto 15.11.2023 (OKV/1912/71/2023), Itä-Suomen aluehallintovirasto 19.3.2024 (OKV/107/71/2024) ja Etelä-Suomen aluehallintovirasto 27.11.2024 (OKV/2230/71/2024).

54 Valvira 5.10.2023 (OKV/1831/71/2023).

Sosiaali- ja terveysministeriö ohjaa soveltamista

Laillisuusvalvontakäynnillä sosiaali- ja terveysministeriöön⁵⁵ teemoina olivat hyvinvointialueiden ohjaus, uuden valvontalain toimeenpano sekä aluehallintovirastojen ja Valviran tulosohtaus.

Ministeriön mukaan hyvinvointialueiden ohjaus on uutta. Ohjauksessa ei kuitenkaan voida mennä liian pitkälle muun muassa laillisuusksymyksissä. Ohjaus on strategista ohjausta, koska hyvinvointialueilla on itsehallinto. Ohjausta tehdään valtiovarainministeriön kanssa, ja koordinaatiovastuu on valtiovarainministeriöllä.

Valvontalain toimeenpanosta on järjestetty koulutusta, ja sosiaali- ja terveysministeriö on antanut siitä ohjeen. Asetusta omavalvontaohjelmasta ei ole vielä annettu.

Tulosohtauksessa tulee ministeriön mukaan ottaa huomioon se, että valvontaviranomaiset ovat itsenäisiä ja riippumattomia.

Apulaisoikeuskansleri otti laillisuusvalvontakäynneillä saatujen tietojen ja tehtyjen havaintojen perusteella omana aloitteena tutkittavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnan hyvinvointialueilla (OKV/97/70/2025).

⁵⁵ Sosiaali- ja terveysministeriö 21.5.2024 (OKV/113/71/2024).

Väärinkäytöksistä ilmoittaminen on tärkeää yleiseen etuun kohdistuvien uhkien ja vakavien haittojen ennaltaehkäisemiseksi.

6 Ilmoittajansuojelu

Ilmoittajansuojelu

Yleistä

- Ilmoittajansuojelulakiin perustuva ilmoittajansuojelu antaa suojaa eräistä väärinkäytöksistä ilmoittaville ja kieltää vastatoimet ilmoittajaa kohtaan.
- Ilmoittaja voi ilmoittaa työnsä yhteydessä havaitusta väärinkäytöksestä esimerkiksi julkisissa hankinnoissa, rahoituspalveluissa, elintarvikkeiden turvallisuudessa, ympäristönsuojelussa, kuluttajansuojassa tai verkko- ja tietojärjestelmien turvallisuudessa.
- Ilmoitus organisaatiossa havaitusta väärinkäytöksestä tehdään ensisijaisesti organisaation sisäiseen ilmoituskanavaan.
- Ilmoitus on mahdollista tehdä tietyissä tilanteissa myös suoraan oikeuskanslerinviraston keskitettyyn, ulkoiseen ilmoituskanavaan.

Oikeuskanslerinviraston keskitetty ilmoituskanava

- Ilmoittajansuojelulain mukaan oikeuskanslerinviraston tehtävänä on ylläpitää keskitettyä ilmoituskanavaa, johon voi tehdä ilmoituksen kirjallisesti tai suullisesti. Ilmoittajan henkilöllisyys on suojattu.
- Oikeuskanslerinvirasto ei itse ryhdy tutkimaan ilmoituksia eikä tarkasta, täyttyvätkö kaikki ilmoituksen tai ilmoittajansuojelun edellytykset.

- Oikeuskanslerinvirasto siirtää ilmoituskanavaan tehdyt ilmoitukset toimivaltaiselle viranomaiselle. Selvästi ilmoittajansuojelun soveltamisalan ulkopuolelle jääviä kirjoituksia ei kuitenkaan siirretä toimivaltaisille viranomaisille.
- Toimivaltainen viranomainen tutkii ilmoituksen paikkansapitävyyden, arvioi sovelletaanko ilmoitukseen ja ilmoittajaan ilmoittajansuojelulakia sekä ryhtyy tarpeellisiin toimenpiteisiin ja antaa ilmoittajalle selvityksen tehdyistä toimenpiteistä.
- Toimivaltainen viranomainen on viranomainen, jonka tehtäväksi väärinkäytösten valvonta ja niitä koskevien ilmoitusten käsittely lainsäädännön mukaan kuuluu.

Raportointi

- Toimivaltaisten viranomaisten on vuosittain raportoitava oikeuskanslerinvirastolle ilmoittajansuojelulain mukaisista ilmoituksista, niiden tutkimisesta ja lopputuloksesta.
- Oikeuskanslerinvirasto raportoi Euroopan komissiolle vuosittain ilmoitusten lukumäärän sekä viranomaisten ilmoittamat muut tiedot komission antaman ohjeistuksen mukaisesti.

Oikeuskanslerin laillisuusvalvonta

- Oikeuskanslerinviraston ilmoituskanavaan tehtyjä ilmoituksia ei käsitellä oikeuskanslerinvirastossa kanteluina.
- Osana oikeuskanslerin yleistä laillisuusvalvontaa oikeuskansleri valvoo, että toimivaltaiset viranomaiset täyttävät ilmoittajansuojelulain mukaiset velvollisuutensa.

Oikeuskanslerinviraston keskitetyn ilmoituskanavan toiminta

Laki Euroopan unionin ja kansallisen oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta (1171/2022) tuli voimaan 1.1.2023. Tuolloin avattiin oikeuskanslerinviraston keskitetty ilmoituskanava ilmoitusten tekemistä varten. Toukokuussa 2024 oikeuskanslerinvirasto antoi ensimmäisen raportin Euroopan komissiolle ilmoittajansuojelujärjestelmän toiminnasta. Kyse on tilastollisesta raportoinnista komission antamien ohjeiden mukaisesti. Raportin sisältöä käsiteltiin tarkemmin oikeuskanslerin kertomuksessa vuodelta 2023.

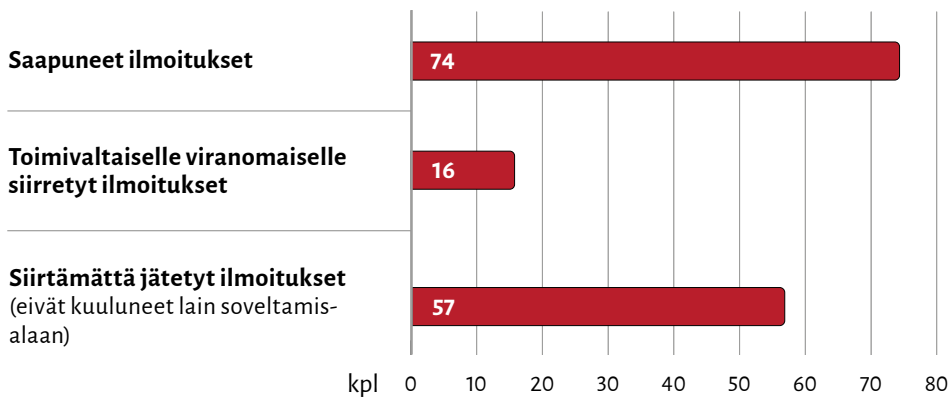
Ilmoituskanavan toisena toimintavuonna 2024 siihen tehtyjen ilmoitusten määrä pysyi edelleen melko matalana. Valtaosa ilmoituksista jäi selvästi ilmoittajan-suojelulain soveltamisalan ulkopuolelle eikä niitä sen vuoksi siirretty eteenpäin toimivaltaisille viranomaisille tutkittaviksi. Tämä voi kertoa ilmoittajien haasteista ymmärtää järjestelmän olennaisia piirteitä ja toimintaa, mikä voi osaltaan selittyä lainsäädännön monimutkaisuudella. Oikeuskanslerinvirasto pyrkii omalla toiminnallaan ohjaamaan ilmoittajia ilmoituskanavan käytössä ja sen eroavuuk-sissa suhteessa kantelun tekemiseen. Toimivaltaisille viranomaisille siirretyt ilmoitukset muodostavat lukumäärältään siinä määrin pienen asiaryhmän, ettei niistä voida tehdä vielä johtopäätöksiä esimerkiksi erityisistä ongelmakohtista lain piiriin kuuluvissa asiaryhmissä.

Oikeuskanslerinvirasto on muodostanut viranomaisverkoston järjestelmän toiminnan tueksi sekä tarpeelliset menettelyt raportoinnin toteuttamiseksi. Oikeuskanslerinvirasto pyysi toimivaltaisilta viranomaisilta raportit niiden käsittelemien ilmoitusten lukumäärästä ja selvittämistoimista raportointivuodelta 1.3.2025 mennessä. Oikeuskanslerinvirasto sai tiedot 66 viranomaiselta. Raporttien perusteella koottiin vuotta 2024 koskeva raportti Euroopan komissiolle. Raportin mukaan toimivaltaiset viranomaiset vastaanottivat 73 ilmoitusta, ja selvityksiä tehtiin 64 ilmoituksen kohdalla. Poliisitutkintoja tai oikeusprosesseja ei käynnistetty.

Oikeuskanslerin laillisuusvalvonnassa valvotaan nykyisin vakiintuneesti mm. laillisuusvalvontakäyntien yhteydessä viranomaisten toimintaa ilmoittajan-suojelulain velvoitteiden toimeenpanossa.

Ilmoittajansuojelun keskitetty ulkoinen ilmoituskanava

7 Liitteet

7 Liitteet

Liite 1.

Julkaistut laillisuusvalvontaratkaisut hallinnonaloittain

Tasavallan presidentin ja valtioneuvoston virkatointen lainmukaisuuden valvonta

- Eduskunnan kirjelmän esittelyn viivästyminen (OKV/2037/70/2023, 18.1.2024), (OKV/288/70/2022, 25.1.2024), (OKV/2629/70/2023, 8.3.2024) ja (OKV/1537/70/2024, 1.10.2024)
- Esteellisyys epäasiallista käytöstä koskevan ilmoituksen käsittelyssä (OKV/2126/10/2023, 6.8.2024)
- Esteellisyys ja puolueettomuus lainsäädäntöön liittyvissä selvityshankkeissa (OKV/38/10/2023 ja OKV/59/10/2023, 27.6.2024)
- Etäistuntojen järjestäminen työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnassa (OKV/2213/10/2023, 26.6.2024)
- Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioiden täytäntöönpanossa huomattavia viiveitä (OKV/339/70/2023, 4.11.2024)
- Hallituksen esityksissä perusteltava lausuntokierroksen pois jättäminen (OKV/2943/10/2022 ja OKV/2944/10/2022, 25.3.2024)
- Hallituksen esitys sairaalapalveluiden heikentämisestä (OKV/2146/10/2024, OKV/2574/10/2024, OKV/2466/10/2024, OKV/2417/10/2024, OKV/2341/10/2024, OKV/2333/10/2024 ja OKV/2147/10/2024, 9.12.2024)
- Huoneistotietojärjestelmän ruuhkautuminen (OKV/2041/70/2024, 2.10.2024)
- Julkisten asiakirjojen jaksoitettu julkaiseminen valtioneuvoston verkkosivuilla (OKV/1643/70/2024, 14.10.2024)
- Kuntajakoselvitystä koskevan päätöksen tietopohjan dokumentointi (OKV/595/10/2024, 9.9.2024)
- Kuuleminen kiireellisten asetusten valmistelussa (OKV/2542/70/2021, 6.6.2024)
- Lausuntojen julkaiseminen lausuntopalvelu.fi:ssä (OKV/1007/10/2024, 14.6.2024)
- Liikennemerkkien kieli (OKV/109/10/2023, 18.12.2024)
- Maa- ja metsätalousministeriön menettely Tenojoen lohenkalastuskiellon valmistelussa (OKV/2090/10/2022, 27.3.2024)
- Ministeriön menettely yhteydenottoon vastaamisessa (OKV/169/10/2024, 5.4.2024)
- Metsästyslain sanamuoto on tulkinnanvarainen (OKV/2281/10/2023, 13.11.2024)
- Määräaikaisten virkasuhteiden hakumenettely (OKV/2608/70/2022, 12.6.2024)

- Palvelutarpeen arviointijaksosta säättäminen lailla (OKV/1601/80/2024, 15.11.2024)
- Poikkeusolojen viestintää koskevaa sääntelyä (OKV/740/70/2021, 17.5.2024)
- Presidentinvaalien ehdokashakemuksessa ilmoitettujen tietojen oikeellisuus (OKV/397/10/2024, 21.3.2024)
- Pääministeri Orpo ei menetellyt lainvastaisesti jättäessään osallistumatta Euroopan poliittisen yhteisön kokoukseen (OKV/2038/10/2024, 2.12.2024)
- Pääministerin virka-asunnossa järjestettyjen tilaisuuksien kustannusten kattaminen valtion varoista (OKV/788/10/2022, 15.2.2024)
- Ruokaviraston maksullisten suoritteiden kustannusvastaavuus (OKV/1999/10/2024, 16.10.2024)
- Saamelaiskäräjälain mukaiset neuvottelut porovahinkoja koskevan valtioneuvoston päätöksen valmistelussa (OKV/835/10/2024, 3.9.2024)
- Sisäministeriön lainvalmistelussa liian lyhyitä lausuntoaikoja (OKV/608/10/2024, 14.3.2024)
- Sosiaali- ja terveysministeriön menettely Fimean maksuasetusten valmistelussa (OKV/1591/10/2024, 9.12.2024)
- Sosiaali- ja terveysministeriön menettely tiedusteluun ja asiakirjapyyntöön vastaamisessa (OKV/60/10/2024, 4.4.2024)
- Soteri-rekisterin ruuhkautuminen johtui osittain puutteellisesta lainvalmistelusta (OKV/2075/70/2024, 23.12.2024)
- Säästölakien kuulemisaika oli liian lyhyt ja vaikutusten arviointi puutteellista (OKV/1661/10/2023, OKV/1772/10/2023, OKV/1779/10/2023, OKV/1782/10/2023, OKV/1787/10/2023, OKV/1788/10/2023, OKV/1805/10/2023, OKV/2282/10/2023 ja OKV/2325/10/2023, 29.1.2024)
- Tekijänoikeuslain muuttamisen yhteydessä puutteita kuulemisen järjestämisessä (OKV/303/10/2024, 4.3.2024)
- Tohtorikoulutuspilotin rahoitushakumenettely (2212/10/2023, 15.2.2024)
- Työ- elinkeinoministeriön menettely hallituksen esitystä koskevan lausunnon pyytämisessä Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta (OKV/2085/70/2022, 12.12.2024)
- Työ- ja elinkeinoministeriön menettely Tukesin valvonnassa (OKV/544/80/2024, 21.3.2024)
- Valtion omistajaohjausta koskevat menettelyt (OKV/1006/10/2023 ja OKV/1007/10/2023, 9.2.2024)
- Ulkoministeriön ohje keskeyttää luonnonmarjanpoimijoiden turistiviisumihakemusten vastaanotto (OKV/892/10/2024, 24.6.2024)

- Ulkoministeriön ohjeistus viisumihakemusten käsittelyssä (OKV/525/10/2023, 2.4.2024)
- Valtioneuvoston kanslian menettely hallinnollisissa ja työnjohtamiseen liittyvissä asioissa (OKV/1386/10/2023, 28.3.2024)
- Valtioneuvoston kirjelmien esittelyn viipyminen työ- ja elinkeinoministeriössä (OKV/1885/70/2023 ja OKV/2075/70/2023, 29.8.2024)
- Valtioneuvoston kirjelmän esittelyn viipyminen (OKV/1163/70/2024, 4.6.2024)
- Viivästyminen valtioneuvoston kirjelmän esittelyssä (OKV/2076/70/2023, 27.5.2024)
- Virkamiehen sananvapauden loukkaaminen (OKV/1825/10/2023, 9.8.2024)

Oikeusministeriön hallinnonala

- Asiakirjan aiheeton salassapitomerkintä (OKV/2190/10/2024, 14.11.2024)
- Asiakirjajulkisuusasian käsittelyn viivästyminen hallinto-oikeudessa (OKV/1920/10/2023, 2.4.2024)
- Asiakirjatilauksen käsitteleminen Helsingin käräjäoikeudessa (OKV/577/70/2023, 13.6.2024)
- Asian käsittely tietosuojavaltuutetun toimistossa (OKV/550/10/2023, 25.3.2024)
- Hallinto-oikeuden menettely asiakirjapyyntöön vastaamisessa (OKV/481/10/2024, 10.7.2024)
- Hallinto-oikeuden menettely oikeudenkäyntikulujen korvaamisvaatimuksesta kuulemisessa (OKV/1107/70/2024, 20.9.2024)
- Hallinto-oikeuden menettely valituksen ratkaisemisessa (OKV/2550/70/2023, 20.9.2024)
- Hallinto-oikeuden menettely viranomaisen ohjeistamisessa (OKV/2549/70/2023, 20.9.2024)
- Hallinto-oikeuden päätöksen tiedoksianto edunvalvojalle edunvalvonnan lakattua (OKV/1262/10/2024, 13.8.2024)
- Hallinto-oikeuden päätöksen täytäntöönpanon viivästyminen (OKV/964/10/2024, 29.10.2024)
- Hallinto-oikeuksissa myönteistä kehitystä julkisuuslain mukaisten asioiden käsittelyssä (OKV/659/70/2022, 11.4.2024)
- Hallinto-oikeustuomarille syyte virkarikoksesta (OKV/2808/31/2022, 22.1.2024)
- Käräjäoikeuden kirjaamon toiminnan ruuhkautuminen (OKV/821/10/2024, 2.9.2024)
- Käräjäoikeuden menettely hakemusasian käsittelyssä (OKV/2118/10/2023, 1.10.2024)

- Käräjätuomareiden ja syyttäjän menettely syyteoikeudeltaan vanhentuneita syytekohtia sisältäneessä asiassa (OKV/416/31/2023, 5.6.2024)
- Käräjätuomarin menettely syyteoikeudeltaan osin vanhentuneessa asiassa (OKV/159/31/2023, 15.5.2024)
- Oikeusapua koskevan laskun käsittely ja tiedusteluihin vastaaminen (OKV/1456/10/2024, 29.10.2024)
- Oikeusministeriön menettely hallintokantelun käsittelyssä (OKV/2430/10/2024, 3.12.2024)
- Omien rekisteritietojen tarkastuspyynnön käsittelyn viipyminen (OKV/2444/10/2023, 9.4.2024)
- Rangaistusasteikon alittaminen (OKV/653/10/2022, 27.2.2024)
- Rangaistuksen tuomitseminen syyteoikeudeltaan vanhentuneesta rikoksesta (OKV/111/31/2023, 7.5.2024), (OKV/1096/31/2022, 28.5.2024) ja (OKV/415/31/2023, 29.5.2024)
- Rangaistuksen tuomitseminen vanhentuneesta rikoksesta (OKV/2031/31/2023, 3.10.2024), (OKV/2026/31/2023, 25.1.2024) ja (OKV/2029/31/2023, 12.4.2024)
- Rangaistuksen tuomitseminen vanhentuneista rikoksista (OKV/2030/31/2023, 12.4.2024)
- Riita-asioiden pitkä käsittelyaika käräjäoikeudessa (OKV/783/70/2023, 19.12.2024)
- Rikosasian käsitteleminen päätösvaltaa vailla olevassa käräjäoikeuden kokoonpanossa ym. (OKV/2330/31/2022, 15.8.2024)
- Rikosasioiden käsittelyn kesto hovioikeudessa (OKV/1707/10/2023, 12.9.2024)
- Riita-asian käsittelyaika käräjäoikeudessa (OKV/782/70/2023, 18.9.2024)
- Suojattu tieto käräjäoikeuden sähköisessä viestinnässä (OKV/2023/10/2023, 1.10.2024)
- Tietosuojavalvottujen toimiston menettely asian käsittelyssä (OKV/2112/10/2023, 31.10.2024)
- Tuomarin huolimattomuus julkisen selosteen laatimisessa (OKV/2636/31/2023, 8.2.2024)
- Tuomari ratkaisi asian kutsumatta vastaajaa pääkäsittelyyn (OKV/2028/31/2023, 5.3.2024)
- Tuomarin ja syyttäjien menettely rangaistuksen tuomitsemisen estävän vanhentumisen huomioon ottamisessa (OKV/112/31/2023, 10.5.2024)
- Tuomarin menettely syyteoikeudeltaan vanhentuneita rikoksia koskevassa asiassa (OKV/1177/31/2022, 19.9.2024)

- Tuomioiden perusteleminen (OKV/73/31/2024 ja OKV/92/31/2024, 14.5.2024)
- Tuomion täydentäminen jälkikäteen (OKV/1740/31/2023, 1.10.2024)
- Ulosoton lähettämät automatisoidut ilmoitukset (OKV/1956/10/2023, 14.6.2024)
- Ulosoton menettely kanteluksi nimetyn kirjoituksen käsittelyssä (OKV/1186/10/2023, 5.2.2024)
- Valitusosoituksen toimittaminen (OKV/2373/10/2023, 15.11.2024)
- Viivästyksiä käräjänotaarien käsiteltävänä olleissa rikosasioissa (OKV/2160/70/2022, 20.11.2024)

Rangaistustuomioiden tarkastaminen

● Ehdollisen vankeusrangaistuksen koeajan pituus	(OKV/1507/30/2023, 29.2.2024) (OKV/2198/30/2023, 25.6.2024) (OKV/1964/30/2023, 17.9.2024)
● Huolellisuus tuomion laatimisessa	(OKV/1486/30/2023, 28.2.2024) (OKV/2199/30/2023, 16.5.2024) (OKV/1716/30/2024, 16.8.2024) (OKV/1933/30/2023, 30.8.2024) (OKV/1717/30/2024, 1.11.2024)
● Kirjoitusvirhe tuomiossa	(OKV/1498/30/2023, 3.5.2024) (OKV/1785/30/2023, 13.6.2024)
● Kokoonpanotietojen puuttuminen tuomiosta	(OKV/1232/30/2023, 11.1.2024) (OKV/126/30/2024, 22.8.2024) (OKV/127/30/2024, 23.8.2024) (OKV/360/30/2024, 28.8.2024) (OKV/1834/30/2024, 22.10.2024) (OKV/1854/30/2024, 22.10.2024) (OKV/1861/30/2024, 22.10.2024)
● Käräjäoikeuden ja hovioikeuden menettely syyteoikeudeltaan vanhentuneita rikoksia sisältäneessä asiassa	(OKV/800/30/2023, 31.5.2024)
● Käräjätuomarille syyte tuottamuksellisesta virkavelvollisuuden rikkomisesta	(OKV/2303/30/2023, 27.5.2024)
● Käräjätuomarin ja syyttäjän menettely syyteoikeudeltaan vanhentuneen syytekohdan sisältäneessä rikosasiassa	(OKV/1642/30/2023, 13.3.2024)

● Puutteellinen tuomion korjausmerkintä	(OKV/1970/30/2023, 18.9.2024) (OKV/13/30/2024, 12.11.2024) (OKV/425/30/2024, 3.12.2024)
● Pääkäsitteilyn viivästyminen alaikäisen vastaajan rikosasiassa	(OKV/1550/30/2023, 30.8.2024)
● Rangaistuksen tuomitseminen vanhentuneesta rikoksesta	(OKV/3002/30/2022, 25.4.2024) (OKV/1615/30/2023, 17.9.2024)
● Rangaistuksen tuomitseminen vanhentuneesta rikoksesta ja virheellinen päiväsuman rahamäärä	(OKV/923/30/2023, 21.2.2024)
● Rangaistuksen tuomitseminen vanhentuneista rikoksista ja tuomioistuinten tietojärjestelmien kehittäminen	(OKV/1970/30/2022, 9.2.2024)
● Rangaistuksen virheellinen kohtuullistaminen	(OKV/1853/30/2024, 13.11.2024)
● Rikosasian ratkaiseminen ilman päätösvaltaa	(OKV/685/30/2023, 18.1.2024)
● Rikosuhrimaksun määrä	(OKV/1687/30/2024, 20.8.2024) (OKV/1633/30/2024, 10.10.2024) (OKV/1457/30/2024, 23.10.2024) (OKV/1994/30/2024, 8.11.2024) (OKV/2065/30/2024, 11.12.2024) (OKV/1991/30/2024, 17.12.2024) (OKV/1993/30/2024, 17.12.2024)
● Rikosuhrimaksun määräämättä jättäminen ja huolellisuus tuomion laatimisessa	(OKV/433/30/2023, 17.1.2024)
● Tuomiolauselman ja perustelujen välinen ristiriita	(OKV/3088/30/2022, 26.8.2024) (OKV/1965/30/2023, 3.9.2024) (OKV/1973/30/2023, 16.9.2024) (OKV/237/30/2024, 10.10.2024) (OKV/428/30/2024, 10.10.2024) (OKV/1488/30/2024, 14.10.2024) (OKV/2197/30/2023, 29.10.2024) (OKV/69/30/2024, 20.11.2024) (OKV/18/30/2024, 20.11.2024) (OKV/147/30/2024, 25.11.2024)
● Tuomiolauselman korjaaminen	(OKV/1490/30/2024, 10.10.2024)
● Tuomion perusteleminen	(OKV/430/30/2024, 19.6.2024) (OKV/1867/30/2024, 12.12.2024)
● Tuomion puutteellinen tieto tunnustamisen vaikutuksesta rangaistukseen	(OKV/1860/30/2024, 30.10.2024)

● Vastaajan tuomitseminen tekohetkellä säädettyä ankarampaan rangaistukseen	(OKV/719/30/2023, 23.4.2024) (OKV/1917/30/2023, 20.6.2024) (OKV/1974/30/2022, 25.6.2024) (OKV/1984/30/2022, 25.6.2024) (OKV/138/30/2024, 28.8.2024)
● Virhe sakkorangaistuksen yhteisrahamäärässä	(OKV/16/30/2024, 17.4.2024)
● Vähimmäisrangaistuksen alittaminen	(OKV/1995/30/2023, 3.1.2024)

Sisäministeriön hallinnonala

- Alaikäisen perhesideperusteisen oleskelulupahakemuksen käsittelyn viipyminen (OKV/238/10/2023, 19.6.2024)
- Asiakirjapyyntöä käsittelyn viivästyminen (OKV/1529/10/2023, 31.5.2024)
- Esitutinnan rajoittamispäätöksen viipyminen (OKV/2751/70/2022, 8.1.2024)
- Esitutinnan toimittamista koskeva harkinta ja sen perusteleminen (OKV/1215/10/2024, 4.10.2024)
- Esitutinnan toimittamisen viipyminen johti syyteoikeuden vanhentumiseen (OKV/861/10/2023, 8.3.2024)
- Esitutintapäätöksen oikeudelliset perustelut (OKV/1844/10/2024, 31.12.2024)
- Esitutintapäätöksen perusteleminen (OKV/1450/10/2024, 3.9.2024), (OKV/2424/10/2023, 13.11.2024) ja (OKV/1702/10/2024, 18.12.2024)
- Kansalaisuushakemuksen käsittelyn viipyminen (OKV/2474/10/2023, 2.4.2024), (OKV/945/10/2023, 28.5.2024), (OKV/1399/10/2023, 3.6.2024), (OKV/819/10/2024, 2.7.2024), (OKV/1159/10/2024, 9.7.2024), (OKV/1487/10/2024, 1.11.2024), (OKV/1839/10/2024, 1.11.2024) ja (OKV/1941/80/2024, 14.11.2024)
- Kielellisten oikeuksien toteutuminen poliisilaitoksella (OKV/936/10/2023, 29.11.2024)
- Maahanmuuttoviraston asianhallintajärjestelmän tulee olla käytettävissä myös ruotsiksi (OKV/894/70/2024, 14.6.2024)
- Maahanmuuttoviraston menettely työntekijän oleskelulupahakemuksen käsittelyssä (OKV/413/10/2024, 12.12.2024)
- Nimitysmuiston ansiovertailu ja perusteleminen (OKV/1097/10/2023, 12.4.2024)
- Poliisin ilmoitusvelvollisuus oikeuskanslerille ja esitutinnan viipyminen (OKV/1169/10/2023, 5.9.2024)
- Poliisin menettely ajoneuvo kohtaisten liikennevirhemaksujen määräämisessä (OKV/1737/10/2020, OKV/1827/10/2020, OKV/1844/10/2020, OKV/1877/10/2020 ja OKV/2133/10/2020, 20.2.2024)

- Poliisin menettely epäiltyä syyttäjän virkarikosta koskevassa asiassa (OKV/706/10/2023, 17.9.2024)
- Poliisin menettely turvapostiviestin käsittelyssä ja asiaa koskeva Poliisihallituksen ohjeistus (OKV/2268/10/2021, 11.3.2024)
- Rikosilmoituksesta annettava kirjallinen vahvistus (OKV/1523/10/2023, 29.2.2024)
- Rikosylikonstaapelin sivutoimi yhdistyksen hallituksen jäsenenä ja varapuheenjohtajana (OKV/2678/10/2022, 29.1.2024)
- Turvapaikanhakijoiden työ- ja opintotoiminnan järjestäminen vastaanottokeskuksissa (OKV/901/70/2022, 28.2.2024)
- Yhteydenottoon vastaaminen (OKV/1408/10/2024, 3.9.2024)
- Vastaanottokeskuksen menettely asiakassiirtojen yhteydessä (OKV/2346/10/2023 ja OKV/2351/10/2023, 31.5.2024)

Valtiovarainministeriön hallinnonala

- Apulaispormestarin Facebook-kirjoitus (OKV/852/10/2023, OKV/870/10/2023, OKV/879/10/2023 ja OKV/881/10/2023, 7.10.2024)
- Asiakastietojen lokitietopyynnön käsittelyn viivästyminen (OKV/2503/10/2023 ja OKV/204/10/2024, 27.3.2024)
- Asiakirjapyynnön käsittely ja muutoksenhakuohjaus (OKV/1504/10/2023 ja OKV/1724/10/2023, 12.12.2024)
- Asiakirjapyyntöön vastaaminen (OKV/244/10/2023, 15.2.2024)
- Automaattinen päätöksenteko verotuksessa (OKV/656/70/2024, 26.6.2024)
- Kaupungin menettely maanomistusta koskevassa asiassa (OKV/1849/10/2023, 8.7.2024)
- Kaupungin menettely sähkösopimusten tekemisessä (OKV/1300/10/2023, 4.10.2024)
- Kaupungin menettely vahingonkorvausvaatimuksen käsittelyssä (OKV/1024/10/2023, 27.5.2024)
- Kunnan menettely asiakirjapyynnön käsittelyssä (OKV/860/10/2023, 29.4.2024) ja (OKV/1144/10/2023, 30.10.2024)
- Kunnan menettely tiedusteluihin vastaamisessa (OKV/52/10/2023, 27.2.2024) ja (OKV/514/10/2023, 12.3.2024)
- Kunnan menettely tietopyynnön käsittelyssä (OKV/1650/10/2024, 30.10.2024)
- Kunnan tilinpäätöksen laatiminen määräajassa (OKV/788/10/2023, 17.4.2024)
- Kuntalaisen yhteydenottoihin vastaaminen (OKV/967/10/2023, 4.6.2024)

- Terveysthuoltoa koskevan kantelun pitkä käsittelyaika (OKV/196/10/2023, 7.2.2024), (OKV/242/10/2023, 7.2.2024), (OKV/1461/10/2023, 28.5.2024) ja (OKV/2064/10/2023, 2.9.2024)
- Tiedusteluihin vastaaminen (OKV/2763/10/2022, 15.2.2024)
- Verohallinnon menettely oikaisuvaatimusten käsittelyssä (OKV/1717/10/2023, 26.9.2024)
- Yhteydenottoihin vastaaminen ja asiakirjapyyntö (OKV/378/10/2023, 20.2.2024)

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala

- Apulaisoikeuskansleri sai Aalto-yliopiston lisäämään suomen- ja ruotsinkielistä opetusta (OKV/2611/80/2023, 4.12.2024)
- Taideyliopiston menettely professorin valinnassa (OKV/1509/10/2023, 3.12.2024)

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala

- Väyläviraston menettely kasvillisuuden poistamisessa rautatien suoja-alueelta (OKV/1216/10/2023, 23.8.2024)

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala

- Huolellisuus tietopyynnön käsittelyssä (OKV/1514/10/2023 ja OKV/1518/10/2023, 23.8.2024)
- KEHA-keskuksen menettely tietopyynnön käsittelyssä (OKV/2077/10/2023, 13.3.2024)
- Kuluttaja-asiamiehen valvontailmoitusten käsittelemistä koskevan viestinnän epäselvyys (OKV/597/10/2023, 16.1.2024)
- Neuvonta työllisyyspalveluissa ja TE-toimiston työvoimapolitiittisten lausuntojen laatu (OKV/1787/10/2022, 4.1.2024)
- TE-toimiston menettely sosiaalisesta mediasta saatujen tietojen käyttämisessä (OKV/637/70/2024, 18.10.2024)
- Tukesin menettely asiavirheen korjaamisessa (OKV/2548/70/2023, 20.9.2024)

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala

- HUS-yhtymän asiakas- ja potilastietojärjestelmän ajantasaisuus alaikäisten tietojen näkymisessä huoltajille (OKV/653/80/2024, 22.10.2024)
- Hyvinvointialueen menettely tietopyyntöjen vireillepanossa (OKV/292/10/2023 ja OKV/298/10/2023, 30.1.2024)
- Kotona tehtävä vammaispalvelulain mukainen henkilökohtaiseen apuun liittyvä arviointijakso (OKV/2184/10/2022, 21.3.2024)
- Nuoren oikeus mielenterveyshoitoon ei toteutunut yhteispäivystyksessä (OKV/1614/70/2022, 9.1.2024)
- Psykiatrian erikoislääkärin lausunnon maksullisuus haettaessa Kelan kuntoutuspsykoterapiaetuksia (OKV/2097/10/2022, 10.1.2024)
- Sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän menettely tietopyynnön käsittelyssä (OKV/455/10/2022, 26.2.2024)
- Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan menettely tietopyyntöjen käsittelyssä (OKV/424/10/2024, 25.4.2024)
- Terveydenhuollon ammattihenkilön valvonta-asian viivästyminen (OKV/2223/10/2023, 3.5.2024)
- Tilapäisesti sosiaalityöntekijän ammatissa työskentelyn enimmäisaika (OKV/562/10/2024, 20.8.2024)
- Työvoimapolitiittisen lausunnon tiedoksianto sekakielisenä (OKV/1043/10/2022, 2.2.2024)
- Valituskelpoisen päätöksen antaminen viivästyi tietopyyntöasiassa (OKV/1099/10/2023, 31.1.2024)
- Valviran menettely kantelun käsittelyssä (OKV/223/10/2024, 3.5.2024)
- Yhteydensaannin ongelmat perusterveydenhuollossa (OKV/1621/70/2022, 18.9.2024)

Ympäristöministeriön hallinnonala

- ARA:n ohjeistus asumisoikeusyhtiöiden perusparannuskorjauksissa (OKV/2058/10/2023, 26.6.2024)
- ELY-keskuksen menettely rikosilmoituksen tekemisessä (OKV/1212/10/2023, 23.10.2024)
- Kalatalousvelvoitteiden muuttamista koskevan hakemuksen käsittelyaika aluehallintovirastossa (OKV/1681/10/2022 ja OKV/2400/10/2023, 26.2.2024)

- Kaupungin rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelun menettely valvontavaatimusten käsittelyssä (OKV/438/10/2023, 27.3.2024)
- Lintujen suojeluohjeiden noudattaminen pesimäaikaan (OKV/1888/10/2023, 8.11.2024)
- Rajanaapureiden kuuleminen maankäyttö- ja rakennuslain mukaisessa poikkeamismenettelyssä (OKV/2975/10/2022, 13.3.2024)
- Rakennuksen purkamislupahakemuksen käsittelyn viipyminen (OKV/1881/10/2023, 1.7.2024)
- Tiedusteluihin vastaaminen (OKV/2161/10/2023, 31.10.2024)

Liite 2. Lausunnot

Valtioneuvoston kanslian toimiala

- Luonnos sisäiseksi määräykseksi virkamiesten esteellisyyskysymysten käsittelystä valtioneuvoston kanslian omistajaohjausasioissa (OKV/754/21/2024)
- Luonnos valtioneuvoston ohjesäännön muuttamisesta ympäristöministeriön toimialan osalta (OKV/1292/21/2024)

Ulkoministeriön hallinnonala

- Arviomuistio Finnfund-lain muutostarpeista (OKV/344/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi Suomen ja Yhdysvaltojen välillä tehdyn puolustusyhteistyösopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi (OKV/855/21/2024)

Oikeusministeriön hallinnonala

- Työryhmämuisto valmiuslain varautumisvelvollisuudesta sekä valmiuslain yleisistä kehittämistarpeista (OKV/2433/21/2023)
- Työryhmän mietintö julkisuuslain ajantasaistamisesta (OKV/2498/21/2023)
- Arviomuistio rikosoikeudellisen virkavastuun nykytilasta ja yleisistä kehittämistarpeista sekä virkarikossääntelyn kehittämistarpeista koskevasta selvityksestä (OKV/185/21/2024)
- Työryhmän mietintö ja ehdotus laiksi Ahvenanmaan itsehallintolain muuttamisesta (OKV/264/21/2024)
- Työryhmän mietintö avioliittoon pakottamisen rangaistavuuden selkeyttämisestä (OKV/681/21/2024)
- Työryhmän mietintö ja ehdotus aserikoksia koskevista lainsäädäntömuutoksista (OKV/1076/21/2024)
- Luonnos valtioneuvoston asetukseksi Oikeuspalveluvirastosta (OKV/1377/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (OKV/1459/21/2024)

- Tietosuojalainsäädännön kokonaisuudistuksen koordinaatioryhmän väliraportti (OKV/1563/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi rangaistuksen määräämisestä (OKV/1653/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi rikoslain muuttamiseksi (OKV/2076/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi positiivisesta luottotietorekisteristä annetun lain muuttamisesta (taloyhtiölainat) (OKV/2659/21/2024)
- Luonnos valtioneuvoston asetukseksi oikeusavun palkkioperusteista annetun 6 §:n muuttamisesta (OKV/3125/21/2024)

Sisäministeriön hallinnonala

- Luonnos hallituksen esitykseksi rajavartiolaitoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (OKV/198/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi ulkomaalaislain sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain 2 §:n muuttamisesta (OKV/286/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin suojaamisesta ja häiriönsietokyvyn parantamisesta ja eräksi muiksi laeiksi (OKV/241/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi kansalaisuuslain muuttamisesta (OKV/390/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyn maahantulon torjumiseksi (OKV/727/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi ulkomaalaislain muuttamisesta (OKV/1290/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi uutta rahapelijärjestelmää koskevaksi lainsäädännöksi (OKV/1814/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi poliisilain 5 a luvun, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 7 luvun sekä sotilastiedustelusta annetun lain muuttamisesta (OKV/1836/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi ulkomaalaislain muuttamisesta (OKV/2198/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi kansalaisuuslain muuttamisesta (OKV/2849/21/2024)

- Luonnos hallituksen esitykseksi rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (OKV/2631/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi ulkomaalaislain muuttamisesta (kansainvälinen suojelu) (OKV/2824/21/2024)

Valtiovarainministeriön hallinnonala

- Arviomuistio poliittisesti vaikutusvaltaisten henkilöiden henkilötietojen käsittelystä keskitetyn kansallisen tietojärjestelmän avulla (OKV/10/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi Finanssivalvonnasta annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (OKV/488/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi valtion yhteisten tieto- ja viestintätekniisten palvelujen järjestämisestä ja valtion virkamieslain 7 §:n muuttamisesta (OKV/723/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi valtiokonttorista annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (OKV/1144/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi tulotietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta ja positiivisesta luottotietorekisteristä annetun lain 22 ja 25 §:n muuttamisesta (OKV/1146/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksesta annetun lain 2 §:n muuttamisesta (OKV/1574/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi (OKV/1592/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi tuloverolain sekä eräiden muiden verolakien muuttamisesta (OKV/2764/21/2024)

Puolustusministeriön hallinnonala

- Luonnos hallituksen esitykseksi puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta ja eräiksi muiksi laeiksi (OKV/1022/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi asevelvollisuuslain 32 ja 48 §:n muuttamisesta (OKV/1272/21/2024)
- Työryhmämietintö eräiden kiinteistönhankintojen luvanvaraisuudesta annetun lain muuttamisesta (OKV/2109/21/2024)

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala

- Luonnos hallituksen esitykseksi jatkuvan oppimisen digitaalista palvelukokonaisuutta koskevaksi lainsäädännöksi (OKV/2797/21/2024)

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala

- Luonnos hallituksen esitykseksi EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista (OKV/1382/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi vesihuoltolain muuttamisesta (OKV/2203/21/2024)

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala

- Työryhmän arviomuistioluonnos data retention -lainsäädännön täsmentämisen vaihtoehtoista (OKV/518/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi liikenteen ja logistiikan tietosääntelyn päivityksestä (data-avaruus osa 1) (OKV/1256/21/2024)

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala

- Luonnos hallituksen esitykseksi työriitojen sovittelusta ja eräiden työtaistelutoimenpiteiden edellytyksistä annetun lain muuttamisesta (OKV/1486/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi ulkomaalaislain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (OKV/1527/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain 1 ja 24 §:n muuttamisesta (OKV/1641/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi tekoälyasetuksen toimeenpanoa koskevaksi lainsäädännöksi (OKV/2594/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi työriitojen sovittelusta ja eräiden työtaistelutoimenpiteiden edellytyksistä annetun lain muuttamisesta (OKV/2897/21/2024)

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala

- Luonnos hallituksen esitykseksi Uusimaa-lain ja asiakastietolain muuttamisesta (OKV/165/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi työttömyyskassojen tehtävien laajentamisesta (OKV/128/21/2024)
- Luonnos valtioneuvoston asetukseksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä (OKV/900/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentamisesta (OKV/968/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 56 a §:n muuttamisesta (OKV/1514/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi vanhuspalvelulain muuttamisesta (OKV/1572/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi työttömyysturvalain ja työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 4 ja 8 §:n muuttamisesta (OKV/1604/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain muuttamisesta (OKV/2370/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi työttömyysturvalain muuttamisesta (OKV/2615/21/2023)

Ympäristöministeriön hallinnonala

- Luonnos hallituksen esitykseksi rakentamislain muuttamisesta (OKV/78/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi valtion tukemien vuokra- ja asumisoikeusasuntojen asukasvalintaa koskevien säännösten muuttamisesta (OKV/615/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi eräiden ympäristöasioiden käsittelystä Lupa- ja valvontavirastossa sekä eräiksi muiksi siihen liittyviksi laeiksi (OKV/1599/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi asuntosäästöjärjestelmästä sekä siihen liittyviksi laeiksi (OKV/1997/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi Valtion tukeman asuntorakentamisen keskuksista (OKV/2526/21/2024)
- Luonnos hallituksen esitykseksi uusiutuvan energian tuotantolaitosten lupamenettelyistä ja eräistä muista hallinnollisista menettelyistä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (OKV/2752/21/2024)

Liite 3. Laillisuusvalvontakäynnit

12.3.2024	Länsi-Suomen syyttäjäalue (OKV/109/71/2024)
12.3.2024	Pirkanmaan käräjäoikeus (OKV/110/71/2024)
13.3.2024	Pohjanmaan käräjäoikeus (OKV/111/71/2024)
13.3.2024	Vaasan hovioikeus (OKV/115/71/2024)
19.3.2024	Itä-Suomen aluehallintovirasto (OKV/107/71/2024)
19.3.2024	Pohjois-Savon hyvinvointialue (OKV/112/71/2024)
20.5.2024	Kilpailu- ja kuluttajavirasto (OKV/108/71/2024)
21.5.2024	Sosiaali- ja terveysministeriö (OKV/113/71/2024)
23.5.2024	Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta (OKV/114/71/2024)
24.9.2024	Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta (OKV/1573/71/2024)
22.10.2024	Valtakunnanvoudin kanslia (OKV/1640/71/2024)
19.11.2024	Hämeen poliisilaitos (OKV/2197/71/2024)
19.11.2024	Itä-Suomen syyttäjäalue (OKV/2243/71/2024)
27.11.2024	Etelä-Suomen aluehallintovirasto (OKV/2230/71/2024)
28.11.2024	Vantaan ja Keravan hyvinvointialue (OKV/2229/71/2024)
2.12.2024	Tuomioistuinvirasto (OKV/2564/71/2024)
18.12.2024	Valtakunnansyyttäjän toimisto (OKV/1656/71/2024)

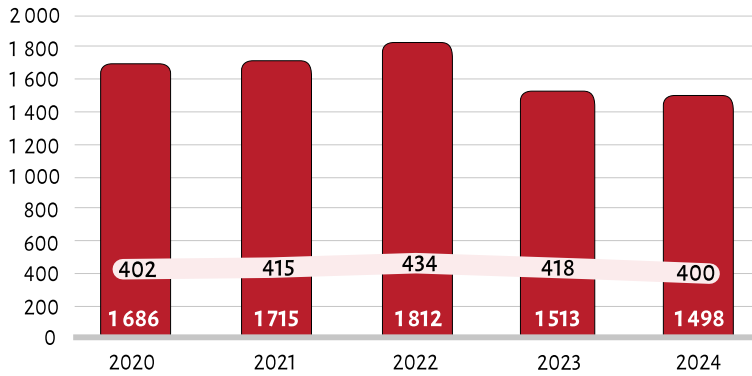
Liite 4. Tilastot

Tasavallan presidentin ja valtioneuvoston virkatoimien lainmukaisuuden valvonta

Valtioneuvoston yleisistunnot ja esittelyt tasavallan presidentille

Istunnot	86
Valtioneuvoston yleisistunto	57
Esittely tasavallan presidentille	29
Käsitellyt asiat	1 898
Valtioneuvoston yleisistunto	1 498
Esittely tasavallan presidentille	400
Toimenpiteet	436
Oikeuskanslerin kannanotot ⁵⁶	38
Esittelyasiakirjojen korjauspyynnöt	398
• korjauspyyntöjen osuus istunnoissa käsitellyistä asioista	21 %
• oikeudellisten korjausten osuus korjauspyynnöistä	73 %

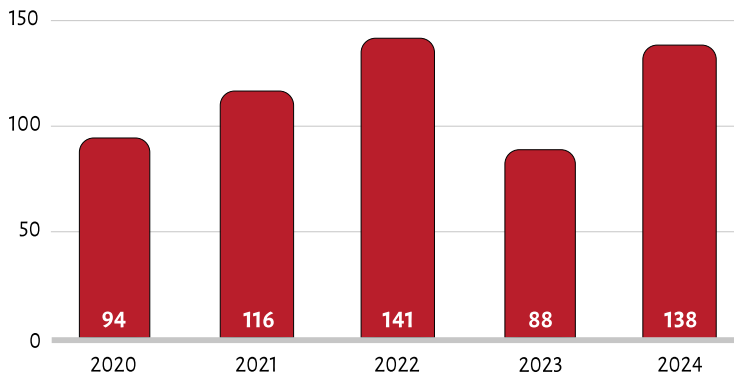
⁵⁶ Oikeuskansleri antaa istunnoissa käsiteltävistä asioista perustuslain 108 §:n mukaisesti kannanottoja ministeriöiden pyynnöstä valmistelun aikana ja omasta aloitteestaan tarkastaessaan esittelyasiakirjoja. Julkisen vallan käytön kannalta merkittävät kannanotot kirjataan.

Valtioneuvoston yleisistunnossa käsitellyt asiat

Tasavallan presidentin valtioneuvostossa tekemät päätökset

Tasavallan presidentin, valtioneuvoston ja ministeriöiden lausunto- ja kannanottopyynnöt (ei sisällä perustuslain 108 §:n 2 momentissa tarkoitettuja tieto- ja lausuntopyyntöjä)

Säädösehdotusten laillisuusvalvonta

Ministeriöiden lausuntopyynnöt	138
• annetut lausunnot	66
Säädösehdotusten ennakkotarkastukset	26
Tarkastetut hallituksen esitykset	217
Tarkastetut valtioneuvoston asetukset	239
Eduskunnan valiokuntien kuulemispyynnöt	16

Kantelut

Valtioneuvostoa ja ministeriöitä koskevat ratkaisut	224
---	-----

Tuomarien virkarikosasiat

Vireille tulleet asiat 91

Ilmoitukset oikeuskanslerille

• hovioikeuksilta	15
• poliisilta	72
• syyttäjältä	4

Ratkaistut asiat 83

Toimenpiteet

• syyte	1
• huomautus	14
• käsitys	5

Siirto eduskunnan oikeusasiamiehelle 1

Ei aihetta toimenpiteeseen 64

Syyttäjien virkarikosasiat

Vireille tulleet asiat 54

Ilmoitukset oikeuskanslerille

• poliisilta	48
• syyttäjältä	6

Ratkaistut asiat 38

Ei aihetta toimenpiteeseen 38

Rangaistustuomioiden tarkastaminen

Tarkastetut tuomiot	4 243
Tarkastuksen perusteella vireille pannut asiat	93
Ratkaistut asiat	97
Toimenpiteet	66
• syyte	1
• huomautus	18
• käsitys	46
• muu toimenpide	1
Ei aihetta toimenpiteeseen	35

Asianajajien, julkisten oikeusavustajien ja luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien sekä valvonta- ja oikeudenkäyntiavustajalautakuntien toiminnan valvonta

Vireille tulleet 847

Valvonta- ja palkkioriita-asiat	651
Muu valvonta (mm. oikeudenkäyntiavustajalautakunnan päätökset, Helsingin hovioikeuden lausumapyynnot ja syyttäjien ilmoitukset)	196

Ratkaistut 884

Toimenpiteet	19
• haettu muutosta	4
• ilmoitus valvontalautakunnalle	8
• lausunto	7
Ei aihetta toimenpiteeseen (ad acta)	865

Kaikki valvontalautakunnan ja oikeudenkäyntiavustajalautakunnan päätökset tarkastetaan oikeuskanslerinvirastossa.

Kantelut 63

Tarkempaan laillisuusvalvonnalliseen arviointiin otetut kantelut	
• asianajaja, julkinen oikeusavustaja, valvontalautakunta	60
• luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja, valvontalautakunta, oikeudenkäyntiavustajalautakunta	3

Ratkaistut kantelut 61

Selvittämistoimia edellyttäneet kantelut

Kantelut, joista ei aiheutunut toimenpidettä 39

Virheellistä menettelyä ei todettu 39

Kantelut, jotka eivät antaneet aihetta selvittämistöimiin 22

Oli vireillä valvontalautakunnassa tai toimivaltaisessa viranomaisessa tai muutoksenhakumahdollisuus 4

Siirrettiin valvontalautakunnalle tai oikeudenkäyntiavustajalautakunnalle 9

Ei kuulunut oikeuskanslerin toimivaltaan 1

Koski yli kaksi vuotta vanhaa asiaa 1

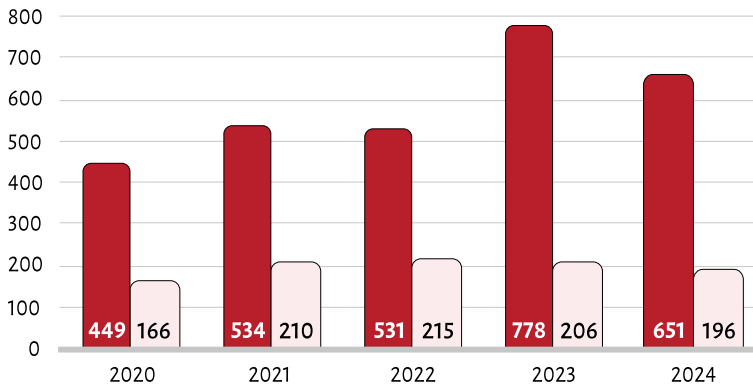
Oli niin yksilöimätön, ettei sitä voitu tutkia 3

Raukesi muulla perusteella 3

Käsittely päätettiin (ad acta) 1

Liite 4. Tilastot

Tarkastettavaksi saapuneet valvontalautakunnan päätökset valvonta- ja palkkioriita-asioissa

Asianajajien muu valvonta

(mm. oikeudenkäyntiavustajalautakunnan päätökset, Helsingin hovioikeuden lausumapyynnöt ja syyttäjien ilmoitukset)

Viranomaisten ja muiden julkista tehtävää hoitavien laillisuusvalvonta

Kantelut⁵⁷

Vireille tulleet kantelut 1 987

Suppeassa käsittelyssä päätetyt kantelut 576

päätetyt kantelut (ad acta)⁵⁸ 157

tehtävienjakolain (330/2022) 3 §:ssä tarkoitettujen kanteluasioiden
siirrot oikeusasiamiehelle 419

Tarkempaan laillisuusvalvonnalliseen arviointiin otetut kantelut⁵⁹ 1 411

Kantelut koskivat seuraavia viranomaisia tai asiaryhmiä
(yksi kantelu voi koskea useaa asiaryhmää)

valtioneuvosto tai ministeriö 190

ulkoministeriön hallinnonala 8

oikeusministeriön hallinnonala 43

yleinen tuomioistuin 220

hallintotuomioistuin 37

erityistuomioistuin 4

syyttäjä 64

ulosotto 66

asianajaja, julkinen oikeusavustaja, valvontalautakunta 60

luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja, oikeudenkäyntiavustajalautakunta 3

sisäministeriön hallinnonala 5

⁵⁷ Kanteluasioiden yleistilasto, joka sisältää tiedot kaikista oikeuskanslerinvirastossa vireille tulleista kanteluista ja niiden käsittelystä.

⁵⁸ Nämä ovat mielipidekirjoituksia, tiedoksi tulleita kirjoituksia tai jo ratkaistua asiaa koskevia toistuvia jatkokirjoituksia. Näistä asioista tehdään kirjaamisen jälkeen heti arviointi käsittelytarpeesta, jonka jälkeen ne päätetään ilman jatkotoimenpiteitä.

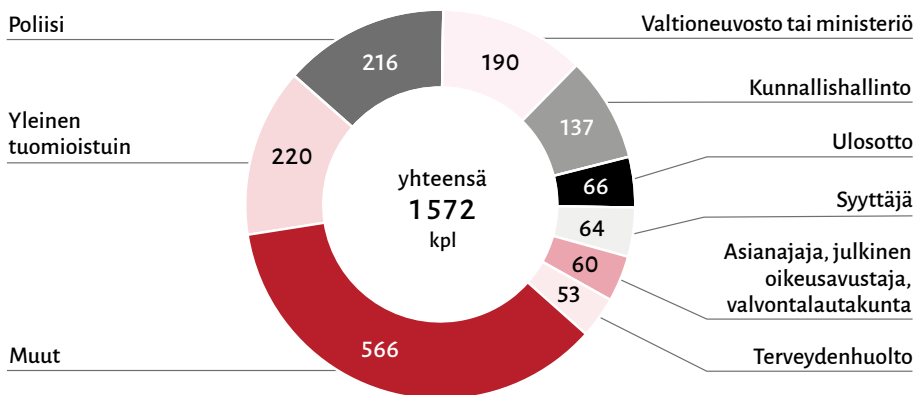
⁵⁹ Asia jaetaan esittelijän valmisteltavaksi ja esiteltäväksi ratkaisijalle (oikeuskansleri, apulaisoikeuskansleri tai apulaisoikeuskanslerin sijainen).

poliisi	216
ulkomaalaisasiat	32
valtiovarainministeriön hallinnonala	38
kunnallishallinto	137
verotus	43
opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala	39
maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala	22
liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala	34
työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala	13
työviranomainen	15
sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala	16
sosiaalihuolto ja -vakuutus	52
terveydenhuolto	53
ympäristöministeriön hallinnonala	2
ympäristöviranomainen	29
muu viranomainen tai julkista tehtävää hoitava	54
muu asia	77

Tarkempaan laillisuusvalvonnalliseen arviointiin otetut kantelut, kpl

Kantelut koskivat seuraavia viranomaisia tai asiaryhmiä
(yksi kantelu voi koskea useaa asiaryhmää)

Ratkaistut kantelut 2 084

Esittelystä ratkaistut kantelut⁶⁰ 1 508

Selvittämistoimia edellyttäneet kantelut 1 014

Toimenpiteet	136
• huomautus	14
• käsitys	114
• ehdotus oikeussääntöjen kehittämiseksi	1
• muu toimenpide	7
Kanteluasiat, joista ei aiheutunut toimenpidettä	878
• virheellinen menettely, ei aiheutta toimenpiteisiin	11
• virheellistä menettelyä ei todettu	867

Kantelut, jotka eivät antaneet aiheutta selvittämistoimiin 629

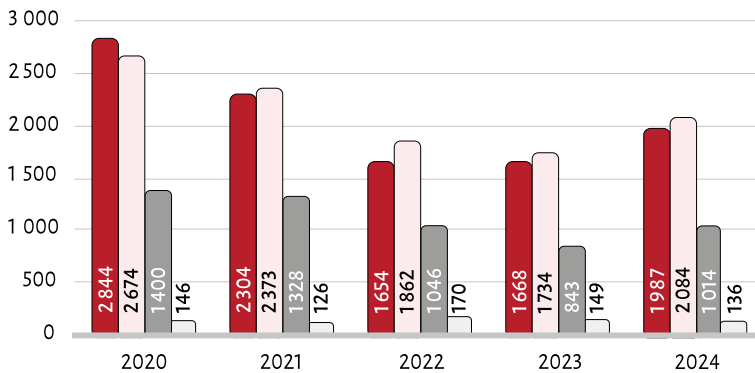
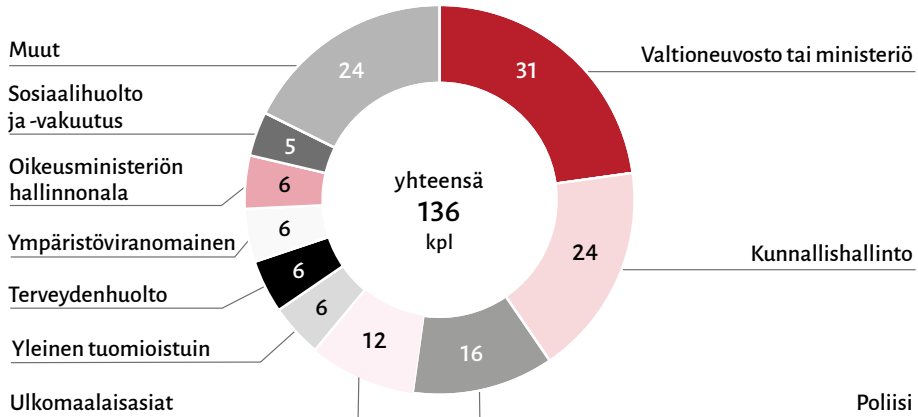
Siirto eduskunnan oikeusasiamiehelle	17
Siirto valvontalautakunnalle	9
Siirto toimivaltaiselle viranomaiselle	36
Oli vireillä toimivaltaisessa viranomaisessa tai muutoksenhakumahdollisuus	149
Ei kuulunut oikeuskanslerin toimivaltaan	137
Koski yli kaksi vuotta vanhaa asiaa	50
Oli niin yksilöimätön, ettei sitä voitu tutkia	83
Raukesi muulla perusteella	81
Käsittely päätettiin (ad acta)	67

Yksi kanteluratkaisu voi tilastoitua useaksi toimenpiteeksi tai asian käsittelyn päättämisperusteeksi ja toisaalta useampi tilastoitu toimenpide tai päättämisperuste aiheuttaa yhdestä ratkaisusta, jolla on ratkaistu samanaikaisesti useita kanteluja.

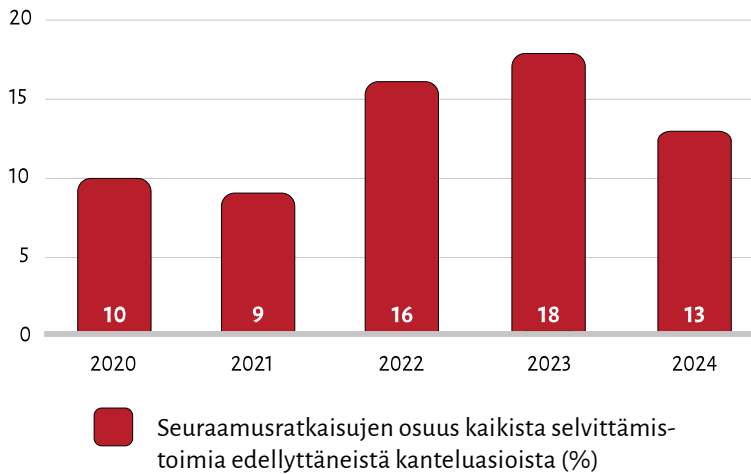
⁶⁰ Oikeuskanslerin, apulaisoikeuskanslerin tai apulaisoikeuskanslerin sijaisen ratkaisemat, esittelijän esittelemät kanteluasiat, jotka on otettu tarkempaan laillisuusvalvonnalliseen arviointiin.

Seuraamuksiin johtaneet kantelut, suurimmat kohderyhmät, kpl

- Saapuneet kantelut
- Ratkaistut kanteluasiat
- Selvittämistoimia edellyttäneet kanteluasiat
- Kanteluasioissa tehdyt seuraamusratkaisut
(kanteluasioita koskevat luvut sisältävät myös tasavallan presidenttiä ja valtioneuvostoa sekä asianajajia, julkisia oikeusavustajia ja luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia koskevat kantelut)

Ilmoittajansuojelun keskitetty ulkoinen ilmoituskanava

Saapuneet ilmoitukset	74
Toimivaltaiselle viranomaiselle siirretyt ilmoitukset	16
Siirtämättä jätetyt ilmoitukset (eivät kuuluneet lain soveltamisalaan)	57

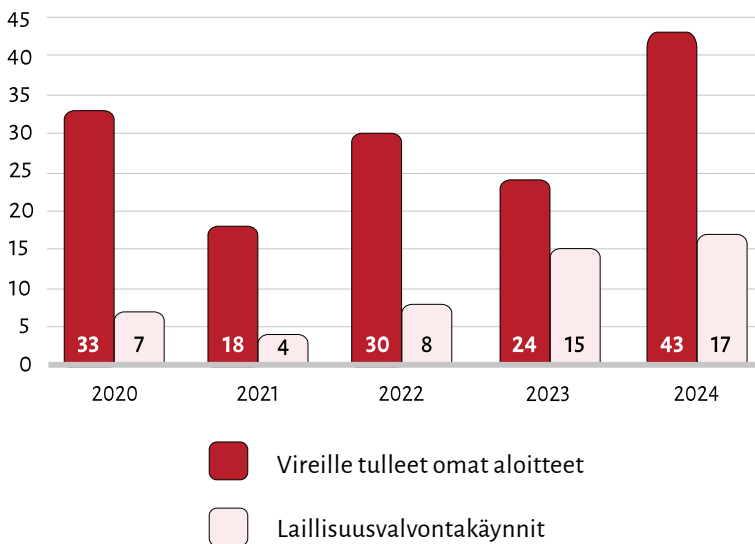
Omat aloitteet ja laillisuusvalvontakäynnit

Vireille tulleet omat aloitteet 43

Ratkaistut omat aloitteet 41

Toimenpiteet	36
• huomautus	1
• käsitys	33
• ehdotus oikeussääntöjen kehittämiseksi	1
• muu toimenpide	1
Ei aihetta toimenpiteeseen	6

Laillisuusvalvontakäynnit 17

Työtilanne

Vuonna 2024 vireille tulleet asiat 3 311

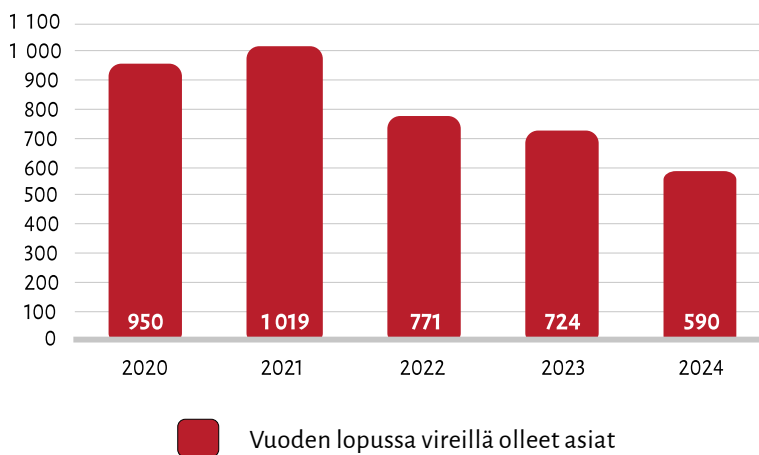
Kanteluasiat	1 987
Muut laillisuusvalvonta-asiat	1 324

Vuonna 2024 ratkaistut asiat 3 419

Vuoden 2024 lopussa vireillä olleet asiat 590

Vuonna 2020 tulleita muita laillisuusvalvonta-asioita	7
Vuonna 2021 tulleita muita laillisuusvalvonta-asioita	2
Vuonna 2022 tulleita kanteluasioita	4
Vuonna 2022 tulleita muita laillisuusvalvonta-asioita	10
Vuonna 2023 tulleita kantelu- ja muita laillisuusvalvonta-asioita	30

Vuoden 2024 lopussa oli vireillä 590 asiaa, joista 12 kanteluasiaa oli ollut vireillä yli yhden vuoden.

Liite 5. Oikeuskanslerinviraston organisaatio

Oikeuskanslerinvirastoa johtaa oikeuskansleri. Kansliapäällikkö johtaa viraston sisäistä toimintaa sekä huolehtii sen tuloksellisuudesta ja kehittämisestä.

Oikeuskanslerinvirastossa on valtioneuvostoasiain osasto, oikeusvalvontaosasto ja hallintoyksikkö.

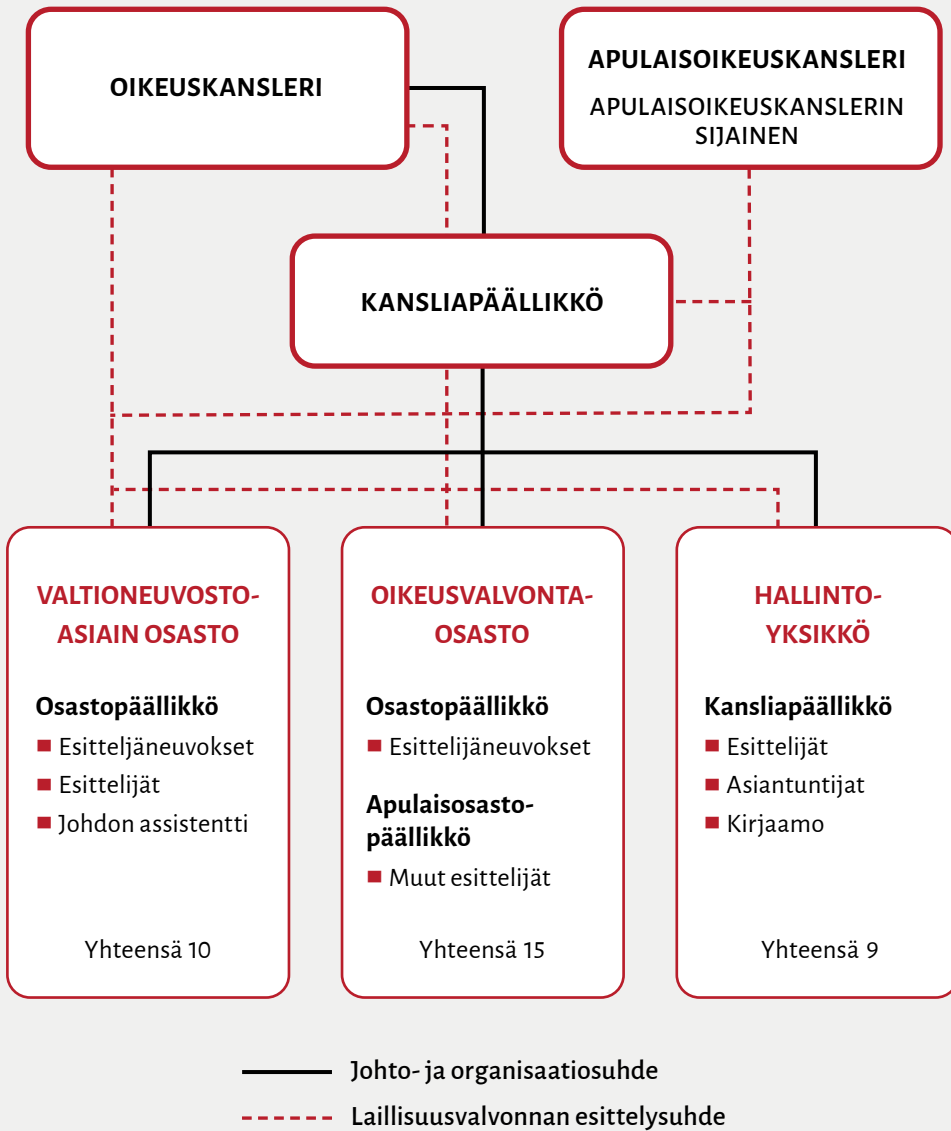
Valtioneuvostoasiain osastolla käsitellään valtioneuvoston valvontaa koskevat asiat, valtioneuvoston valvontaan liittyvät kanteluasiat sekä asianaajajien, julkisten oikeusavustajien ja luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvontaa koskevat asiat.

Oikeusvalvontaosastolla käsitellään oikeuskanslerille tehdyt kantelut sekä tuomioistuinten valvontaa ja muuta laillisuusvalvontaa koskevat asiat, jolleivät ne kuulu valtioneuvostoasiain osastolle. Lisäksi oikeusvalvontaosastolla käsitellään tuomareita ja syyttäjiä koskevat virkarikosasiat sekä rangaistustuomioiden tarkastamista ja ylimääräistä muutoksenhakua koskevat asiat.

Hallintoyksikössä käsitellään viraston sisäistä hallintoa, taloutta ja henkilöstöä sekä viraston viestintää koskevat asiat. Hallintoyksikössä toimitetaan oikeuskanslerin kertomus sekä hoidetaan ilmoittajansuojelun keskitetyn ilmoituskanavan tehtävät.

Oikeuskanslerinviraston organisaatio

Oikeuskanslerinviraston talous

Vuoden 2024 talousarviossa oikeuskanslerinviraston toimintamenoihin osoitettiin 4 564 000 euron määräraha. Vuodelta 2024 siirtyi käytettäväksi 2 055 946 euroa. Valtionhallinnon tuottavuusohjelman mukaisesti viraston toimintamenumääräraha vähenee seuraavasti: vuonna 2025 4 384 000, vuonna 2026 4 322 000, vuonna 2027 4 139 000 euroa ja vuonna 2028 4 139 000 euroa.

Vuonna 2024 virasto käytti 4 307 503 euroa. Palkkausmenot muodostivat 85,5 prosenttia ja muut toimintamenot 14,5 prosenttia viraston kokonaismenoista.

Määrärahat

☒ Oikeuskanslerinvirastolle myönnetyt määrärahat, €

☐ Oikeuskanslerinviraston käyttämät määrärahat, €

Oikeuskanslerinviraston henkilökunta 2024

Kansliapäällikkö	Majuri Tuula, varatuomari (ma. 1.11.2019 alkaen)
	Hakonen Kimmo, oikeustieteen kandidaatti (vv. 1.5.2019 alkaen)
Valtioneuvostoasiain osasto	
Esittelijäneuvos, osastopäällikkönä	Salo Maija, varatuomari
	Kuosmanen Taru, varatuomari (ma. 19.6.-31.12.2024)
Esittelijäneuvokset	Koivisto Johanna, varatuomari (vv. 14.1.-31.12.2024)
	Lindroos-Hovinheimo Susanna, oikeustieteen tohtori, yleisen oikeustieteen dosentti, varatuomari, valtiotieteiden maisteri (ma. 1.1.2024 alkaen)
	Ruuskanen Minna, oikeustieteen tohtori, varatuomari (ma. 7.2.2024 alkaen)
Vanhemmat oikeuskanslerinsihteerit	Honkapää Heli, J.D. (USA), oikeustieteen maisteri, kauppatieteiden maisteri
	Kuosmanen Taru, varatuomari (vv. 19.6.-31.12.2024)
	Lahti Johanna, LL.M., oikeustieteen maisteri (1.8.2024 alkaen)
	Laine-Nordström Paula, oikeustieteen kandidaatti (ma. 25.4.2024 alkaen)
	Luikku Laura, oikeustieteen kandidaatti (vv. 1.4.-9.7.2024)
	Ruuskanen Minna, oikeustieteen tohtori, varatuomari (vv. 7.2.2024 alkaen)
Esittelijä	Huhtamäki Susanna, varatuomari, yhteiskuntatieteiden maisteri

Notaari	Rouhiainen Minna, varatuomari (vv. 24.2.2022 alkaen)
Johdon assistentti	Tolvanen Heidi, tradenomi
Oikeusvalvontaosasto	
Esittelijäneuvos, osastopäällikkönä	Martikainen Petri, oikeustieteen lisensiaatti, varatuomari
Esittelijäneuvos apulaisosastopäällikkönä	Löfman Markus, oikeustieteen lisensiaatti, varatuomari
Esittelijäneuvokset	Kostama Outi, varatuomari
	Lehtimäki Juho, LL.M., varatuomari (ma. 1.4.2022 alkaen)
	Mustonen Marjo, varatuomari (vv. 16.1.2023 alkaen)
	Nyholm Elina, oikeustieteen tohtori, varatuomari
	Tolmunen Irma, varatuomari (ma. 2.2.2023 alkaen)
	Goebel Maija-Liisa, varatuomari (ma. 1.5.2023 alkaen)
	Herala Liisamari, varatuomari
	Lehtimäki Juho, LL.M., varatuomari (vv. 1.4.2022 alkaen)
Vanhemmat oikeuskanslerinsihteerit	Lehvä Outi, varatuomari
	Pulkkinen Minna, varatuomari
	Rouhiainen Petri, varatuomari
	Räty Anu, varatuomari (7.1.2024 saakka)
	Tolmunen Irma, varatuomari (vv. 2.2.2023 alkaen)

Oikeuskanslerinsihteerit	Lahtinen Leo, oikeustieteen maisteri (ma. 31.10.2024 saakka)
	Sihto Juha, oikeustieteen lisensiaatti, varatuomari
	Välinen Henna-Riikka, varatuomari (vv. 1.9.2022 alkaen)
Esittelijät	Mettovaara Marianne, oikeustieteen maisteri (ma. 8.4.2024 alkaen)
	Niemi Rasmus, oikeustieteen maisteri (ma. 31.5.2024 saakka)
	Pimiä Anna-Maarit, varatuomari (vv. 29.8.2024 saakka)
	Tulkki-Ansinn Pia, varatuomari (vv. 1.1.2024 alkaen)
Korkeakouluharjoittelijat	Hiljama Jenni, oikeusnotaari (ma. 31.3.2024 saakka)
	Stenroos Ella, oikeusnotaari (ma. 12.6.-11.9.2024)
	Åkerblom Charlotte, oikeusnotaari (ma. 1.6.-31.8.2024)
Hallintoyksikkö	
Kansliapäällikkö	Majuri Tuula, varatuomari (ma. 1.11.2019 alkaen)
	Hakonen Kimmo, oikeustieteen kandidaatti (vv. 1.5.2019 alkaen)
Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri	Liesivuori Pekka, varatuomari
Neuvontajuristi	Immonen Anna, oikeustieteen maisteri
Resurssihallinta-asiantuntijat	Näveri Anu, tradenomi (ylempi AMK)
	Rauha Virpi, tradenomi (ma. 1.9.2022 alkaen)
Tiedottaja	Kukkanen Krista, filosofian maisteri

Viestintäsuunnittelija	Runolinna Erica, filosofian maisteri
Kirjaaja	Snabb Tuula
Toimistosihteerit	Aaltonen Sari
	Lehtonen Ella (ma. 1.4.-9.7.2024)
	Savela Sari
Korkeakouluharjoittelijat	Länkinen Aleksi (ma. 6.5.-5.8.2024)
	Riikonen Matilda (ma. 27.5.-26.8.2024)

VALTIONEUVOSTON OIKEUSKANSLERI

Oikeuskanslerinvirasto

PL 20, 00023 VALTIONEUVOSTO

oikeuskansleri.fi

ISSN 0356-3200